

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Integrace cizinců do české společnosti

Erika Čermáková

Bakalářská práce

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Janotková

Praha 2022

Prague College of Psychosocial Studies

Integration of foreigners into Czech society

Erika Čermáková

Bachelor Thesis

Department of Psychology

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Mgr. Zuzana Janotková

Prague 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou/diplomovou práci vypracoval/a samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne

Podpis

Poděkování

Děkuji své vedoucí, Mgr. Zuzaně Janotkové, za konzultace, podporu, trpělivost a inspiraci během své bakalářské práce. Také děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli rozhovory.

Anotace

Integrací cizince do české společnosti se odborníci zabývají zejména v kontextu sociologického a vzdělávacího přístupu. Moje bakalářská práce na toto téma nahlíží optikou psychologie. Zaměřuje se na prožívání cizince při procesu integrace a ukazuje, jaký může mít integrace vliv na psychiku cizince, a co všechno to pro cizince znamená.

Klíčová slova:

integrace, prožívání, biculturalita, proces socializace

Abstract

Integration of a foreigner into Czech society is usually a topic in sociological and educational fields. This bachelor's thesis looks at this topic through the lens of psychology. It focuses on the foreigner's experience throughout the process of integration and shows how integration can affect the foreigner's psyche and what it can lead to.

Keywords:

integration, experience, biculturalism, socialization process

Obsah

Úvod	15
TEORETICKÁ ČÁST	16
1 Definice pojmu integrace	16
2 Kultura	18
3 Proces akulturace	19
4 Prožívání	22
4.1 Citové prožívání	22
4.2 Motivace	23
4.3 Sebepojetí	24
4.4 Bikulturalita	25
5. Interkulturní komunikace	28
5.1 Proces socializace	28
5.2 Chování	28
5.3 Komunikace	28
5.4 Kulturní dimenze	29
5.5 Jazyk	31
5.6 Předsudky/stereotypy/diskriminace	32
6. Výzkumy zaměřené na integraci	34
6.1 Výzkumy na českém území	34
6.2 Zahraniční výzkumy	35
EMPIRICKÁ ČÁST	36
7. Metodika výzkumu	36
8. Výsledky výzkumného šetření	40
8.1 Osobní předporozumění	40
8.2 Stručná charakteristika respondentů	41
8.3 Popis společných témat	42
Diskuse	60
Závěr	63
Reference	64
Seznam příloh	70

Úvod

Cílem mé bakalářské práce je prozkoumat proces integrace a faktorů, které cizincům umožní cítit se v české společnosti dobře. Mezi ty patří možnost dosáhnout základního pocitu bezpečí, schopnost vytvořit si mechanismy, které jim pomůžou lépe komunikovat se členy společnosti, do které se přistěhují, a šance najít vlastní identitu – identitu, která nebude ani konfliktní ani zdrojem vnitřního napětí, které by cizincům v dospělosti bránilo v seberealizaci a autentickém životě.

V oboru psychologie existuje jen málo výzkumů, které by tuto problematiku zkoumaly blíže. Tato práce by tak mohla být vodítkem pro psychologickou a psychotherapeutickou praxi, kde se pracuje s cizinci, kteří se v české společnosti potýkají s různými problémy. Mohla by vést k většímu porozumění zdrojům jejich vnitřních konfliktů. Také by mohla sloužit jako zdroj prevence, která by přispěla k psychické pohodě cizince.

V teoretické části nejprve vymezuji pojem integrace a zaměřuji se na další související terminologii. Dále se zabývám prožíváním cizince, který se integruje, a tím, co je důležité pro integraci udělat. Zdálo se mi zásadní zaměřit se v této souvislosti na kulturní identitu cizince, která se v integračním procesu mnohdy stane biculturní a přitom úzce souvisí s psychickou pohodou jedince. Dále se věnuji interkulturní komunikaci a bariérám, které mohou vznikat v důsledku kulturních odlišností, protože bez porozumění mezi cizincem a majoritní společností by integrace nemohla proběhnout.

V praktické části bylo mým hlavním cílem zjistit, jak může probíhat integrace cizince do české společnosti a co všechno je její součástí. Jednotlivé dopady na psychiku jedince lze sledovat v přiložených rozhovorech. S čím konkrétně se moji respondenti v životě potýkali, probírám v diskusi.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Definice pojmu integrace

Integrace je velmi obsáhlý pojem. V rámci integrační politiky v České republice existuje dokument s názvem *Zásady koncepce integrace cizinců*. Tento dokument vysvětluje integraci jako oboustranný proces, jehož cílem je bezproblémové soužití a budování vědomí sounáležitosti majoritní společnosti a cizince. Integrace je důležitá pro soudržnost společnosti z hlediska ekonomického, sociálního i kulturního rozvoje. A zmíněná koncepce obsahuje postup, jak integrace docílit (Ministerstvo vnitra [MVČR], 2022).

Dokument se v zásadě orientuje na cizince ze zemí třetího světa, neboť cizinci z těchto států tvoří dohromady nejpočetnější skupinu cizinců u nás. Ukrajinci, Vietnamci, Slováci a Rusové patří v České republice mezi nejpočetnější menšiny (MVČR, 2022). Potvrdilo se to i v mém výzkumu při vyhledávání respondentů, kdy jsem respondenty mezi cizinci z těchto zemí dle předem definovaného vzorku obvykle nacházela snáz než zástupce cizinců ze západních zemí, kteří žijí na území České republiky.

Vzhledem k tomu, že integrace představuje komplexní jev, lze ho podobně jako kulturu definovat mnoha způsoby. Obor psychologie se tímto pojmem zabývá už v kontextu procesu začleňování cizince do nové společnosti, a proto některé zdroje ztotožňují integraci s adaptací (asimilací) a nerozlišují přitom, jaký má proces začlenění cizince do majoritní společnosti dopad na jeho kulturní identitu.

Cílem mé práce ale není zkoumat pouze to, zda se cizinec „dostatečně přizpůsobil“, nýbrž to, jaké všechny psychologické faktory určují, nakolik se může v nové společnosti integrovat a přitom se sám rozhodnout, v čem se cítí dobře, a zvolit si, jaká bude jeho identita s ohledem na zkušenost s oběma kulturami.

Nejblíže tomuto záměru je definice Vágnerové, která definuje integraci jako „oboustranně zvládnuté začlenění do společnosti, které je kvalitativně vyšším stupněm adaptace, respektujícím i právo na zachování specifčnosti. Je výsledkem učení na kognitivní i emotivní úrovni“ (2004, s. 651).

Obě strany, majoritní i minoritní společnost, přitom musí být aktivní. Cizinec se nemůže integrovat bez porozumění majoritní společnosti, aniž by změnila postoje. A zároveň cizinec musí vyvinout vlastní snahu se integrovat (Moree, 2015).

Důležitým faktorem je motivace a překonávání stresových událostí, které by mohly vést k izolaci cizince (Vágnerová, 2004). Pro integraci je totiž zásadní vytváření vztahů a s tím spojený pocit sounáležitosti, kdy se obě strany můžou cítit dobře ve vzájemné přítomnosti bez potlačování důležitých aspektů vlastní kultury a identity (Moree, 2015).

Integrace vytváří prostor pro to, aby si cizinec mohl zachovat do určité míry svou původní kulturu a kulturní identitu. Zároveň ale považuje za důležitou kulturu a kulturní identitu země, do které se přistěhoval, a do určité míry ji přejímá. Může tím vzniknout dvojí kulturní identita neboli biculturalita (Vágnerová, 2004).

Výhodou dvojí kulturní identity je, že cizinec nepotlačuje hodnoty své původní kultury, které jsou pro něho důležité, ale zároveň podle Vágnerové může docházet k tomu, že cizinci s dvojí kulturní identitou jsou méně vyhranění a méně zakotvení, a proto jsou zranitelnější (Vágnerová, 2004).

Integrace je náročný a dlouhodobý proces, který může mít vliv na vznik psychické nepohody nebo psychické poruchy. Cizinec se totiž téměř zákonitě musí vypořádat s mnoha překážkami, jak vnějšími, tak i vnitřními. Byť je integrace ze sociologického ale i psychologického hlediska vnímána jako nejlepší adaptační strategie, její součástí je řada úskalí ve snaze o začlenění do majoritní společnosti (Vágnerová, 2004). To provází řada faktorů, kterým se budu dále věnovat ve své práci, přes vytváření své vlastní identity až po vzdání se své původní kultury, do níž patří například neintegrováná rodina.

2 Kultura

Ve svém výzkumu se často dotýkám pojmu *kultura*. Ten je však významově bohatý, lze ho vysvětlovat různě, a proto je třeba ho v rámci této práce nejprve definovat. V širším kontextu lze kulturu chápat jako výsledky lidské činnosti. Můžeme pod ní zařadit výtvoř materiální (obydlí, nástroje, oděvy) i duchovní (umění, morálka, vzdělávací systém). V pojetí psychologie a kulturní antropologie, tedy v užším kontextu, je kultura projevem lidského chování. Patří sem zvyklosti, komunikační normy, hodnotové systémy, předávané zkušenosti a další (Průcha, 2010b).

John W. Berry, kanadský interkulturní a mezikulturní psycholog, definuje kulturu ve vztahu k chování lidí. Vnímá lidi jako tvůrce kultury, a zároveň jsou podle něj lidé kulturou ovlivňováni (Berry et al., 2002).

Z hlediska vlivu kultury na člověka je pak v kontextu integrace zajímavý koncept kulturního relativismu, tedy teoreticko-metodologického přístupu ke studiu kulturních jevů (Soukup, 2004). Ten uznává, že každé společenství je jedinečné a má svůj vlastní sociokulturní systém (Soukup, 2004), ale že jsou si zároveň různé kultury rovnocenné (Průcha, 2010b). To je důležité pro toleranci odlišných hodnot a norem spjatých s jinou kulturou než je ta naše (Průcha, 2010b). Jednotlivé sociokulturní systémy však podle Václava Soukupa (2004) lze pochopit pouze v kontextu jejich vlastních hodnot, norem a idejí. Opakem je etnocentrismus (Průcha, 2010b).

Důležitým termínem jsou také tzv. kulturní vzorce, což „je systém forem chování, hodnot a norem charakteristický pro danou společnost, který je obecně přejímán a napodobován“ a který „vstupuje do procesu socializace jedinců, reprodukuje se v kulturních výtvořech a stabilizuje se ve zvycích a obyčejích“ (*Velký sociologický slovník*, 1996, s.1421). Tyto vzorce se předávají z generace na generaci (Průcha, 2010b). Tomuto procesu se říká transmise kultury neboli enkulturace, kdy „si člověk osvojuje během svého života kulturu své společnosti. Enkulturačí člověk nabývá určité kompetence v kultuře své společnosti prostřednictvím naučeného chování, získáváním znalostí a dovedností“ (Výrost et al., 2019, s. 48).

3 Proces akulturace

Před cizincem, který se přistěhuje do jiné země, stojí řada úskalí. „Stres z migrace“ se často přirovnává k situacím, jako je úmrtí blízkého, rozvod nebo kritická ekonomická situace (Šišková (ed.), 2001). Cizinec musí projít komplexním procesem, který zahrnuje mnoho podmínek a aspektů. Ty se týkají jak oblasti politické, právní a ekonomické, tak i sociální, kulturní, psychologické a náboženské (Tollarová, 2006). Z toho psychologického jde především o faktory, které ovlivňují myšlení, chování a komunikaci jedinců (Průcha, 2010a).

Když se cizinec přistěhuje do nové země, dostává se do neznámého prostředí. Součástí této změny je fyzické a psychické nepohodlí, které souvisí se ztrátou pocitu bezpečí. Cizinec se začne pohybovat v prostředí, kde vládou jiná přesvědčení, hodnoty a vzorce chování (Výrost et al., 2019). Cizinci prožívají tzv. kulturní šok neboli **akulturační stres**, který může podle Berryho (2005) být pozitivní i negativní. Projevy kulturního šoku mohou být různé. Záleží na mnoha faktorech jako je třeba míra odlišnosti původní kultury od té hostitelské, individualita jedince, přijímání jedince hostitelskou zemí nebo zda jste dítě či dospělý. U cizinců se může projevit mnoho obranných mechanismů. Obecné projevy kulturního šoku mohou být strach, zmatení, dezorientace, deprese, pocit ztráty a deprivace, psychosomatické problémy, přecitlivělost, vzdor a agrese a další. Jedním z obranných mechanismů u některých jedinců je tzv. percepční obrana, kdy cizinec nevnímá např. cizí jazyk, protože ho neumí a nevnímá ho, protože není v souladu s jeho postoji a hodnotami, a vnímá ho jako ohrožující (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007).

Než se cizinec integruje, musí projít několika fázemi kulturního šoku:

1. fáze euforie, kdy cizinec je nadšený a plný očekávání.
2. fáze kulturního šoku, kdy cizinec poznává realitu a cítí frustraci a agrese k hostitelské zemi.
3. fáze přizpůsobení, kdy se cizinec začíná orientovat a dorozumívat,
4. fáze adaptace, kdy cizinec přijímá hostitelskou kulturu a dokáže v ní fungovat společně i s původní (Hofstede et al., 2010).

V poslední fázi může dojít k odlišným stavům, kdy se cizinec cítí v hostitelské zemi cize, je integrovaný nebo se cítí v hostitelské zemi lépe než ve své původní (Hofstede et al., 2010).

V tomto kontextu pak různé odborné studie hovoří o tzv. akulturaci. Akulturace je proces, ke kterému dochází, když se skupiny lidí z odlišných kultur dostanou do dlouhodobého kontaktu se zástupci hostitelské země. V takové situaci začíná docházet ke změnám v původních kulturních schématech. Ke změnám dochází v jedné, nebo v obou kulturách (Rudmin in Výrost et al, 2019).

John W. Berry (2001) rozlišuje akulturaci podle toho, v jaké míře si jedinec zachovává svojí vlastní kulturu a kulturní identitu a zda si jedinec hledá nebo nehledá vztahy s odlišnou skupinou. Vytvořil model, podle kterého existuje osm akulturačních strategií. Z pohledu cizince existuje integrační, asimilační, separační a marginalizační strategie (Berry, 2001).

Vzhledem k tomu, že integrace je mým ústředním tématem, tak se integraci budu věnovat detailněji v následujících kapitolách.

Asimilace je strategií, v rámci které si jedinec nechce udržet svojí původní kulturní identitu, plně se přizpůsobí a splyne s hostitelskou kulturou (Berry, 2001). Důležité je odlišit pojem asimilace a integrace, protože obojí znamená pro cizince něco jiného. Ve chvíli, kdy si jedinec zachová identitu země, ve které se narodil, tak se integruje. Když si ji jedinec nezachová a jen se přizpůsobí hostitelské zemi, jde o asimilaci. Asimilace je v tomto kontextu vnímána spíše jako jednostranný proces. Dalo by se říci, že asimilace je pro majoritní společnost jednodušší, protože nemusí docházet k akceptování odlišnosti cizince, neboť ten se plně přizpůsobí (Moree, 2015).

Další akulturační strategií cizince je separace, kdy dochází k tomu, že jedinec si chce maximálně udržet svojí vlastní kulturní identitu a separuje se od té hostitelské. Marginalizace je zase adaptační strategií, kdy se jedinec neidentifikuje ani s jednou kulturou. Jedinec je sám a izolovaný bez kontaktu s hostitelskou kulturou a bez zachování vlastní kulturní identity (Berry, 2001).

Vzhledem k tomu, že jde o proces, do kterého se podle Berryho zapojuje i majoritní společnost, vytvořil Berry model i pro dominantní (hostitelskou) skupinu. V tomto modelu se počítá i s aktivitou hostitelské země a jejích členů, a je pro něj důležité, aby majoritní skupina chtěla cizince přijmout mezi sebe. To pro ni znamená také najít v sobě ochotu porozumět cizinci a jeho odlišnostem (Berry, 2001).

Integraci je možné dobře uplatňovat ve společnostech, které jsou multikulturní, což znamená, že společnost akceptuje rozmanitost kulturních hodnot. Pak je možné i vzájemné soužití s akceptováním mnoha odlišností a možností cizince zachovat si původní kulturní identitu (Berry & Kalin, 1995). Když však majoritní společnost usiluje

o asimilaci cizince, tedy o snahu potlačit jeho kulturní odlišnosti, jde o tzv. melting pot, který může vést až ke ztrátě původní identity. U majoritní společnosti se pak nemluví o separační strategii, ale o segregaci, kdy majoritní společnost a menšina tvořená cizinci nespolupracuje, nejsou spolu v příliš kontaktu a nesnaží se o vzájemné ovlivňování ani komunikaci (Berry, 2001).

A v případě marginalizace z pohledu majoritní skupiny zase dochází ke ztrátě kontaktu s původní kulturou a zároveň neschopností navázat kontakt s majoritní společností hostitelské země (Berry, 2001).

4 Prožívání

Prožívání lze definovat jako „nepřetržitý tok psychických zážitků (obsahů), který probíhá při různých stupních jasnosti vědomí, respektive bdělosti“ (Plháková, 2003, s. 43). Tři hlavní složky prožívání jsou rozum, cit a vůle. Tudíž psychický zážitek zahrnuje poznávací, citovou a motivační složku (Plháková, 2003).

Emigrace do jiné země, a následná integrace má na prožívání jedince velký vliv. Cizinec musí nabýt nového množství schopností a informací o hostitelské kultuře a o sobě samém, třeba při utváření svojí vlastní identity, která je ovlivňovaná dvěma kulturami nebo v rámci sebepojetí. Cizinec se také musí naučit být senzitivní a empatický k odlišnosti jiné kultury, aby jí byl schopen porozumět a přijmout některé její kulturní vzorce chování, které jsou důležité pro integraci a mohl vytvářet také interpersonální vztahy, a stejně tak schopnost se zaměřit na svojí psychickou pohodu. Mimo jiné cizinec musí mít velmi silnou vůli pro to, aby tento proces byl schopný zvládnout (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007).

4.1 Citové prožívání

Pro cizince je důležité, aby získal kladnou vazbu k hostitelské zemi a případně se s ní alespoň částečně mohl identifikovat. Stejně tak aby majoritní společnost byla ochotná porozumět a získat kladný postoj k cizinci. Ze začátku to ale může být velmi náročné. Jedinec během integrace může prožívat úzkostné a depresivní stavy (Vágnerová, 2004). I ve svém výzkumu jsem se setkávala s respondenty, kteří prožívali pocity méněcennosti, špatnosti s ohledem na to, jak se k nim chovala česká společnost.

Citové prožívání cizince v jiné zemi od majoritní skupiny se může lišit. Sice většina emocí je kulturně univerzální, ale intenzita projevování a kontext, kdy emoce cizinec projevuje, mohou být odlišné. V některých kulturách se více projevují emoce (afektivní) a v některých méně (neutrální) (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007). To může představovat také určitou počáteční bariérou pro cizince a určitý druh stresu.

4.2 Motivace

Cizinci opouštějí svou zemi z mnoha důvodů. Jejich motivací může být společensko-politická situace jako třeba politické utlačování nebo válka. Dalšími faktory mohou být demografické a ekonomické faktory, kam patří lepší vzdělání, práce a s tím lepší platy. Neméně důležité jsou také environmentální faktory jako přírodní katastrofy (záplavy, zemětřesení a další) („Migrace,“ 2020). Každý jedince potřebuje uspokojit své základní potřeby, které ho motivují k tomu, aby hledal lepší podmínky pro život.

Motivaci lze definovat jako „souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního“ (Plháčková, 2003, s. 319).

Existuje mnoho teorií, které se zaměřují na motivaci. Já bych ráda představila známou teorii potřeb od Abrahama Maslowova.

Maslow rozdělil potřeby do dvou kategorií. Nedostatková neboli deficientní (D-potřeby), které udržují vnitřní tělesnou a psychickou rovnováhu. Patří sem fyziologické potřeby, potřeby bezpečí, potřeby lásky, náklonnosti, potřeby úcty. Druhá úroveň je potřeba bytí (B-potřeby), kam zařazuje potřeby seberealizace, které se liší od D-potřeb tím, že jsou růstové (Maslow, 2021).

1. *fyziologické potřeby* jsou úplně nejzákladnější. Tyto potřeby udržují homeostázu, tj. rovnovážný stav organismu. Patří sem hlad, žízeň, spánek, rozmnožování apod. V případě, že jedinec tyto potřeby nemá naplněné, tak dle Maslowova nemůže naplňovat ani další potřeby. Jak jsem již zmiňovala na začátku této kapitoly, je to jeden z důvodů, proč se cizinec vůbec přistěhuje do jiné společnosti (třeba chudoba v zemi).
2. *potřeby bezpečí* souvisí s jistotou např. zaměstnání, fyzického bezpečí, příjmů, dále potřeba struktury, pořádku, zákona, osvobození se od strachu a další. Ve většině případů cizinci, kteří emigrují, hledají bezpečí, jak kvůli politické situaci, tak z hlediska možnosti kvalitnější obživy a i dalších faktorů. Bez potřeby bezpečí není integrace možná.

3. *potřeba lásky, přijetí a sounáležitosti*, pro integraci cizince je zásadní přijetí majoritní společnosti, otevírá se tím prostor pro pocit sounáležitosti z obou směrů. Zároveň, aby došlo k přijetí, tak cizinec musí udělat spoustu úkonů k tomu, aby mohl být přijat včetně porozumění. Z hlediska jiných adaptačních strategií jako je asimilace, dochází spíše k přijetí jedince, který se plně přizpůsobí, ale ne k přijetí jeho odlišnosti. V jiných případech jako třeba marginalizace nedojde k pocitům sounáležitosti.
4. *potřeba úcty*, do které Maslow zahrnuje vlastní úctu a úctu druhých. Lidé, kteří mají nízké sebevědomí nebo se cítí méněcennější, můžou mít v této úrovni potřeb problém. Můžou více vyžadovat úctu od druhých. Ve svém výzkumu jsem se setkávala s tím, že cizinci, kteří se chtěli integrovat do české společnosti, prožívali pocity méněcennosti kvůli postojům (předsudky, stereotypy a diskriminace) české společnosti a jejich odlišnosti.
5. *potřeba sebeaktualizace* podle Maslowa k ní dochází, když jsou všechny předešlé potřeby naplněny. Sebeaktualizovaný člověk je ten, který má odstup a potřebu soukromí, je autonomní a asertivní, má smysl pro humor bez nepřátelství, je originální a tvořiví, je transcendentní (Maslow, 2021).

Maslowova teorie potřeb byla kritizovaná za to, že existuje spousta výjimek, kdy člověk nepotřebuje mít uspokojené všechny nedostatkové potřeby, aby se dostal k poslednímu stupni potřeby sebeaktualizace, například v případě umělců (Plhánková, 2003). I přestože existují výjimky, tak z hlediska mého výzkumu nenaplněné nedostatkové potřeby byly právě hlavním faktorem emigrace do České republiky. Zároveň je důležité, aby nedostatkové potřeby byla česká společnost schopna poskytnout, aby mohlo vůbec dojít k integraci cizince, a co může díky integraci být naplněno včetně samotné sebeaktualizace jedince.

4.3 Sebepojetí

Sebepojetí lze definovat jako „obraz či představu o sobě samém, který si vytváříme po celý život“ (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007, s. 15). Zahrnuje také tzv. skupinovou identitu, což znamená „osobní spojení se skupinou, se kterou společně sdílíme určité sociální a kulturní charakteristiky“ (Morgensternová & Šulová a kolektiv,

2007, s. 15). To, jaký máme reálný pohled na sebe sama, závisí na několika aspektech – sociálním srovnávání, hodnocení ostatních a vlivu skupiny, interpretaci a hodnocení vlastní osoby, kulturní vlivech. Proto z hlediska z integrace je důležité, aby majoritní společnost také byla schopná přijmout jedince pro jeho zdravé sebepojetí, které může ve značné míře ohrožovat (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007).

4.4 Bikulturalita

Abychom mohli plně pochopit termín bikulturalita, je nejprve důležité vysvětlit, co znamená samotný termín kulturní identita.

Kulturní identitu lze definovat jako „souhrn přesvědčení a postojů, které lidé sdílejí o sobě samých jako členech určité kulturní skupiny“ (Průcha, 2010b, s. 120). Kulturní identita se projevuje v situacích, kdy se jedinec setkává s jinou kulturou. Jinak existuje v pasivní formě. Lidé, kteří emigrovali do jiné země, si více uvědomují svou kulturní identitu, jelikož jsou konfrontováni s jinou kulturou (Průcha, 2010b).

Bikulturalita znamená, že se jedinec identifikuje se dvěma kulturami. Jedinci si internalizují postoje a přesvědčení hostitelské kultury, a zároveň si udržují ty vlastní (Mok, 2022). Tradičně je bikulturalismus vnímán jako jedna z akulturačních strategií. Tudíž je většinou porovnáván s asimilací, separací nebo marginalizací (Huynh et al., 2011).

Podle LaFromboise je důležité pro biculturní lidi, aby rozvíjeli některé kompetence pro to, aby se mohli pohybovat v obou kulturách. Do těchto kompetencí patří znalost kulturních hodnot, tradic a přesvědčení, pozitivní postoj k obou skupinám a tzv. biculturní efektivita, tedy že jedinec má víru v to, že může žít v obou skupinách, aniž by ztratil jednu ze svých identit, dále komunikační schopnost (jedinec ovládá jazyk), repertoár rolí (soubor chování v obou kulturách) a pocit uzemnění (LaFromboise et al., 1993).

Benet-Martínez, Leu, Lee & Morris představili v roce 2002 jednotný konstrukt tzv. BII (Bicultural Identity Integration Scale). Jedinci s vysokým BII jsou se svojí bikulturalitou kompatibilní a integrují obě své identity do každodenního života. Mají kompetence k chování v obou kulturách a projevují je v závislosti na požadavcích kulturního prostředí. Takoví jedinci o sobě říkají, že je např. Čecho-Vietnámec, Čecho-Ukrajinka. Druhým typem jsou jedinci, kteří mají nízkou BII. Identifikují se s

bikulturalitou, ale ta je pro ně vnitřně konfliktní, protože dochází k rozporům mezi dvěma identitami kvůli tomu, že je prožívají jako příliš odlišné. Tudíž v sobě identity udržují odděleně, vybírají si mezi nimi, je pro ně těžké být obojím a integrovat je v jedno sjednocené pojetí sebe sama (Benet-Martínez et al., 2002).

Později Benet-Martínez & Haritatos (2005) zjistili, že BII zahrnuje dvě složky, které souvisejí s různými osobnostními a kontextovými proměnnými.

První složka je kulturní smíšenost (vs. oddělenost), která je složkou organizovanou, behaviorální a výkonovou (např. otevřenost novým zkušenostem, kulturní izolovanost). Zachycuje, do jaké míry se dvě kulturní identity dají spojit do nového celku, oproti tomu, jak je jedinec odděluje (Benet-Martínez & Haritatos, 2005).

Druhá složka je kulturní harmonie (vs. konflikt), která je složkou afektivní a je více interpersonální povahy (např. neuroticismus, mezikulturní vztahy, vnímání diskriminace). Zachycuje, jak identity jsou kompatibilní, nebo naopak konfliktní, kdy jedinec cítí mezi identitami rozporuplnost (Benet-Martínez & Haritatos, 2005).

Podle skóre BII znamená, že jedinec s vysokým skóre vnímá kulturní identity jako slučitelné a kompatibilní. Naopak jedinec s nízkým skóre prožívá rozporuplnost mezi svými identitami a odděluje je (Ferrari et al., 2019). Existují studie, že to, jaké má jedinec BII skóre, ovlivňuje např. psychologické přizpůsobení, tj. sebeúctu, životní spokojenost, míru úzkostnosti, depresivity a další (Chen et al., 2008). Jedinci s vysokým skóre vykazují, že jsou lépe přizpůsobení a mají větší psychickou pohodu, tj. sebedůvěru, autonomie, pozitivní vztahy s ostatními a další (Downie et al. in Huynh et al., 2011). Na BII má vliv mnoho faktorů, zda je vysoké či nízké. Existují studie na to, že s nízkým skóre souvisí např. diskriminace, kulturní izolace či nízká bikulturní kompetence. Také velmi důležitým faktorem je rodinné zázemí a třeba podpora autonomie jedince od rodičů. Podpora autonomie dospívajících od rodičů podporuje slučitelnost a kompatibilitu obou identit, což má za následek větší psychickou pohodu (Ferrari et al., 2019).

Chtěla bych v této práci zmínit jeden výzkum, který mě v souvislosti s touto problematikou velmi zaujal.

Bikulturní lidé přizpůsobují svoje chování v kontextu kulturního prostředí, avšak s tím se pojí otázka, zda se můžou bikulturní jedinci cítit autenticky. Podle studie Aurelia Mok (2022) závisí právě na míře integrace dvou kulturních identit. Jedinci, kteří vykazují vysoké BII mohou být více autentičtí při přizpůsobování se kulturním normám. Oproti tomu jedinci, kteří mají neintegrovanou bikulturní identitu jsou méně autentičtí, což vytváří psychické napětí a negativní pocity. Rozdílem je, že jedinci, kteří vykazují nízké

BII se cítí ve společnosti více ohrožení v kontextu se svou původní kulturní identitou. Bojí se vyčlenění. A proto spíše dochází k potlačování sebe sama ve snaze dodržovat normy hostitelské kultury. Ve studii může být účinným nástrojem pro větší pocit autenticity u jedinců, kteří mají neintegrovanou biculturní identitu, laskavost k sobě při náročných a zranitelných situacích (Mok, 2022).

Tyto studie jsou ze zahraničních zdrojů – vzhledem k tomu, že v České republice žádné nemáme, bylo by zajímavé tuto oblast na českém území probádat více do hloubky.

V případě jedinců, kteří se sem přistěhovali jako děti se svými rodiči, jsou sociální a rodinné faktory v době dospívání taktéž významné pro utváření jejich identity, a následně jejich vlastního sebepojetí (Ferrari et al., 2019).

V případě, kdy se jedinec integruje a pohybuje v rozdílných kulturách – původní kultuře, kterou představuje jeho rodina, a hostitelské, kterou představuje majoritní společnost, čelí jedinec tlakům z obou směrů. Čeká na něj velmi náročný úkol najít v takových podmínkách balanc, aby byl schopný se pohybovat v obou kulturách, a zároveň mohl být sám sebou. Proto je důležitá podpora sociálního a rodinného prostředí.

Můj výzkum je zaměřený na respondenty, kteří tu byli od dětství. Vyprávěli mi i o procesu utváření své kulturní identity, a následně biculturality. Jaký na ni mělo vliv jejich rodinné a sociální prostředí a jak to vnímají dnes. Je zřejmé, že je to nedílnou součástí psychologického hlediska integrace, a proto je důležité se zaměřit na to, jak jedince nejlépe podpořit, aby se mohl cítit dobře v obou prostředích, neměl konflikt mezi identitami a nemusel potlačovat sám sebe. Právě tyto lidé nás totiž můžou obohatit o širší úhel pohledu na naši společnost a kulturu.

5. Interkulturní komunikace

5.1 Proces socializace

Každý jedinec prochází procesem socializace. V případě cizince se moje respondentka velmi výstižně vyjádřila, že „*cestou k integraci je socializace*“ (rozhovor č. 3). V procesu socializace jedinec společností prochází, vyvíjí se a její tvarován. Důsledkem toho se jedinec stává samostatnějším a současně součástí širšího celku. Jedinci jsou „předávány modely chování, způsoby i formy komunikace, dochází v něm k interiorizaci společenských norem“ (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007, s. 31). Procesem socializace se také utváří kulturní identita. A v případě cizince, který se integruje a je ovlivněn dvěma kulturami se tento proces ještě více znesnadňuje, o čemž jsem se již zmiňovala v předchozí kapitole. „Cílem procesu socializace je integrovaný jedinec schopný porozumět společnosti, v níž se pohybuje“ a který z ní „dokáže čerpat, ale být jí zároveň přínosem, obohacovat a rozvíjet ji svou existencí“ (Morgensternová & Šulová a kolektiv, 2007, s. 31).

5.2 Chování

Lidé z odlišných kultur mají rozdílné chování. V případě, že se cizinec chce integrovat, je důležité porozumět a naučit se odlišnému chování hostitelské země. Nicméně, pro cizince je také důležité cítit porozumění ze strany majoritní společnosti. Tak může dojít k lepší interkulturní komunikaci. „Chování lze definovat jako jakoukoliv lidskou tělesnou aktivitu, kterou lze pozorovat, zaznamenávat a měřit“ (Plháková, 2003, s. 43). Můžeme ho rozdělit na verbální a neverbální (Plháková, 2003). Chování se budu dále věnovat v kontextu s komunikací v následující kapitole.

5.3 Komunikace

Velmi důležitým aspektem integrace je komunikace. V psychologii je komunikace definována jako „přenos myšlenek, emocí, postojů od jedné osoby ke druhé“ (Hartl & Hartlová, 2015, s. 265). Aby mohlo dojít k integraci, je důležitá interkulturní interakce, což je proces komunikace mezi kulturami (Průcha, 2010a).

Lehmanová se zmiňuje o rozdílnosti mezi monokulturní (v jedné kultuře) a mezikulturní komunikací (mezi dvěma a více kulturami). Píše o tzv. kulturní determinovanosti emociálních a kulturních struktur, které se liší mezi kulturami. Každá kultura má něčím odlišné vnímání a hodnocení skutečnosti (Lehmanová in Průcha, 2010b).

Interkulturní komunikace podle Průchy zahrnuje dvě vrstvy. Tou první je samotný jazyk, kterým komunikujeme. Druhá vrstva je tzv. komunikační etiketa, která zahrnuje konvence a rituály jako například pozdravy, usmívání a další. Interkulturní komunikace může být pro integraci cizince velkou bariérou vzhledem k tomu, že každá kultura má specifickou interkulturní komunikaci. Cizinec může umět mluvit cizím jazykem, ale pokud neporozumí místní kulturní etiketě, tak může dojít k problémům (Průcha, 2010b). Může to být ale i tak, že majoritní společnosti potřebuje kvůli začlenění porozumět cizinci.

Kultura má vliv na komunikaci, a proto se můžou tvořit bariéry mezi jedinci z odlišných kultur, kteří se chtějí vzájemně dorozumět. Takové bariéry můžou vznikat z hlediska verbální (jazyk), neverbální komunikace (vzhled, barva pleti, kinetika, výraz tváře, smích a další). Do komunikačních bariér také patří tendence majoritní společnosti hodnotit cizince na základě mylných přesvědčení, tudíž používání předsudků a stereotypů (Moree, 2015). Stejně tak komunikaci můžou ovlivnit odlišné hodnoty kultur (projev respektu a úcta k autoritě, pohostinnost, důraz na solidaritu a další) (Vágnerová, 2004).

5.4 Kulturní dimenze

Někteří autoři se snažili identifikovat základní kulturní dimenze, které by umožnily vidět odlišnosti a porovnávat kultury, které determinují jedince příslušných kultur a které by vedly k většímu porozumění v interkulturní komunikaci. V krátkosti vám představím ty nejnámější autory kulturních dimenzí (Nový & Schroll-Machl, 2005).

Geert Hofstede, nizozemský odborník v psychologii managementu, navrhl typologii národních kultur. Tuto typologii sestavil na základě dotazníku, který obsahoval otázky ohledně hodnot, které jsou hlavním určujícím rysem národních kultur. Sestavil pět dimenzí: *mocenský odstup*, *individualismus-kolektivismus*, *maskulinita-feminita*, *vyhýbání se nejistotě* a *dlouhodobá-krátkodobá orientace* (Průcha, 2010a). Podle této teorie je Česká republika individualistická, má vysoký mocenský odstup, nízkou

maskulinitu, tudíž společnost respektuje rovnost pohlaví a má sklon k vyhýbání se nejistotě. Tato teorie byla vystavena kritice z hlediska toho, že bylo výzkumné šetření prováděno zejména na manažerech a obecně na omezeném výzkumném vzorku. Nicméně se tato teorie stala významnou pro další bádání v oblasti kulturních rozdílů a hledání dalších kulturních dimenzí (Průcha, 2010b).

Na základě Hofstedeho dimenzí Fons Trompenaars, manažer s mezinárodními zkušenostmi a poradce, vytvořil svůj model dimenzí, které rozdělil na tři druhy. První je oblast vztahu k druhým lidem, kam zařadil *univerzalismus/partikularismus*, *kolektivismus/individualismus*, *neutrální/afektivní*, *specifické/difuzní*, *dosažený status/připisovaný status*. Druhou oblastí je vztah k času, kam zařadil *následný/souběžný*. A třetí oblastí je vztah k přírodě, kam zařadil *vnitřní orientace/vnější orientace*. Česká společnost je charakterizována jako emočně neutrální (Nový & Schroll-Machl, 2005).

Dalším konceptem jsou tzv. kulturní standardy. Nový a Schroll-Machl definuje kulturní standardy jako „způsoby vnímání, myšlení, hodnocení a jednání, které většina příslušníků jedné určité kultury považuje za obvyklé, normální, typické a společensky závazné jak pro sebe, tak i pro ostatní“ (2005, s. 14).

Podle česko-německé studie jsou českými kulturními standardy *orientace na lidi* – dobré osobnostní vztahy jsou předpokladem pro spolupráci. *Negativní postoj ke strukturám a láska k improvizaci* – Češi mají nedůvěru k pravidlům a strukturám, jsou vynalézaví v hledání volnosti, ale zároveň je pro ně důležité si zajistit důstojný život. *Simultánnost* – dělají různé činnosti souběžně. *Kontrola orientovaná na lidi* – lze všeobecná pravidla porušit v případě, že jde o dobré osobní závazky a vzájemné vztahy. *Prolínání oblastí života a osobnostních aspektů* – Češi prolínají životní a osobnostní aspekty třeba emocionalitu s racionalitou, pracovní život s osobním. *Silný komunikační kontext* – předpokládají, že informace vyjdou z kontextu, proto používají mnoho nepřímých informací a nonverbální signály, preferují osobní kontakt. *Vyhýbání se konfliktům* – Češi se neradi dostávají do konfliktů, neradi diskutují a baví se otevřeně o svých problémech, snaží se udržet pozitivní vztah. *Kolísavá sebejistota* – kolísají mezi přeháněním, sebepřeceňováním a sebedoceňováním, skromností (Nový & Schroll-Machl, 2005).

Je důležité tyto koncepty používat citlivě, a ne jako určující. Můžou nicméně dobře sloužit k tomu, aby došlo k porozumění některým komunikačním bariérám, ale zároveň je nutné se na každou kulturu dívat stále otevřeně, protože je zde mnoho dalších určujících aspektů, jako je například individualita osobnosti (Nový & Schroll-Machl, 2005).

5.5 Jazyk

V mém výzkumu byl jazyk nejzmiňovanějším faktorem, který je důležitý pro to, aby se cizinec mohl integrovat. Jazyk je systém znaků a pravidel, který je nástrojem myšlení a lidé ho používají pro komunikaci (Průcha, 2010a). Když se cizinec nedorozumí, je těžké dělat další kroky pro integraci. Prvním krokem pro cizince je se vůbec daný jazyk naučit, zároveň jazyk je určitou cestou, jak porozumět dané kultuře.

Existují hypotézy, které pojednávají o jazykovém relativismu. Nejznámější je Sapir-Whorfova hypotéza, která říká, že jazyk má podstatnou roli pro to, jak lidé vnímají, prožívají a chápou svět (Průcha, 2010a). Tato hypotéza má dvě varianty. Silná varianta, která říká, že jazyk determinuje lidské chování a myšlení. A slabá varianta, která říká, že mezi jazykem a kulturou je vzájemný vztah, tudíž jazyk utváří myšlení a zkušenost (Soukup, 2009). Tato hypotéza má spoustu zastánců a i odpůrců. Avšak existuje mnoho studií, které podporují tuto hypotézu (Průcha, 2010a).

Podobné je to tak i s „nepřeložitelnými“ slovy. „Kulturně specifické emoce označujeme ty emoce, které nemají jednoznačný ekvivalent v jiných jazycích“ (Berry et al in Čeněk et al., 2016, s. 188). Existují slova, která jsou pro určité kultury specifické tzn., že v jiné kultuře chybí jediné slovo nebo fráze pro tento jev. Například existuje mnoho specifických pojmů, které vyjadřují různé pocity štěstí, formy lásky a další. Silný determinismus tvrdí, že člověk musí být zapletený do dané kultury, aby porozuměl a zažil jev, který slovo popisuje (Lomas, 2016). Mírnější pohled říká, že můžeme získat představu o tom, co nepřeložitelná slova znamenají (Wierzbick in Lomas, 2016). Perlovsky (2009) navrhl tzv. emocionální Sapir-Whorfovou hypotézu týkající se slov o blahobytu („well-being“). Tato hypotéza říká, že i když lidé z jiných kultur nemají určité slovo pro pozitivní emoční stav jako konkrétní kultura, která pro to má dané slovo, tak to neznamená, že s tím pozitivním emočním stavem nemají zkušenost. Jen pro to nemají slovo, a proto nemohli konkrétně identifikovat tento konkrétní stav (Lomas, 2016).

Tim Lomas (2016) představil studii 216 „nepřeložitelných slov“ týkající se blahobytu (well-being). Na základě zakotvené teorie určil 3 kategorie. Pocity, které jsou pozitivní a komplexní. Vztahy zaměřené na intimitu a pro-sociálnost. A charakter zaměřený na osobní zdroje a spiritualitu. Cílem této práce je rozšířit chápání blahobytu („well-being“) pomocí kulturních rozdílů a rozšíření slovníku anglicky mluvících, co se týče prožívání

blahobytu. Mimo jiné toto pochopení „nepřeložitelných“ slov může sloužit k bližšímu porozumění odlišností kultur. Avšak tento výzkum je teprve začátkem a sám autor pobízí k dalšímu bádání (Lomas, 2016).

Už jen samotný jazyk a snaha porozumět napomáhá pochopení odlišnosti kultur. (Samovar in Moree, 2015). Často cizinci, kteří se integrují, umí mluvit dvěma a více jazyky. V souvislosti s integrací je důležité i pochopit užívání jazyka. Ve svém výzkumu jsem se setkávala s respondenty, kteří mi vyprávěli o tom, jak je někdy těžké vyjádřit, co ve skutečnosti cítí v češtině anebo jeho mateřským jazykem v rodině. Důležitým faktorem je nejen porozumět jazyku, který cizinec užívá, ale také možnost sebevyjádření.

5.6 Předsudky/stereotypy/diskriminace

Společenský pohled na cizince a přijímání cizinců je ovlivněno postoji. Pomáhají nám vyznat se ve světě a šetří nám energii, protože umožňují vytvářet schémata, podle kterých se pak v různých situacích orientujeme, zejména v situacím, které jsou nám neznámé. Postoje můžou být negativní, neutrální či pozitivní. Vznikají především učením a jsou částečně vrozené a kulturně zděděné. Mezi ně můžou patřit např. předsudky a stereotypy (Výrost et al., 2019).

Předsudky jsou předem vytvořené postoje vůči jiným lidem a skupinám. Nejsou přitom založené na reálné zkušenosti. Jsou iracionální a mylné. Často jde o zobecněná a chybná přesvědčení. Vznikají tak předpojatá negativní hodnocení vůči určitým skupinám nebo jedincům v rámci skupiny. Vznikají v důsledku hluboce zakořeněného strachu z cizinců nebo lidí, kteří vypadají odlišně. Určitým typem předsudku je rasismus, který spočívá ve vnímání nerovnosti lidských ras (Výrost et al., 2019).

Karel Hnilica definuje stereotyp jako „paměťové schéma, ve kterém jsou s určitou kategorií asociovány určité atributy“ (Hnilica (ed.), 2018, s. 20). Tato kognitivní schémata nám pomáhají organizovat informace o sociálním světě. Jsou však často nepřesná. Existují negativní i pozitivní stereotypy typu, že černoši jsou kriminálníci nebo že Vietnamci pořád dřou, a pak jsou úspěšní. Stereotypy spouštějí zejména nonverbální klíče, jako je rasa, etnicita nebo pohlaví. Mnoho stereotypů však podporuje obavy vůči odlišným kulturám, a to se posléze promítá do naší emoční reakce a chování (Výrost et al., 2019).

S těmito pojmy úzce souvisí diskriminace. Diskriminace představuje typ chování, který vzniká na základě stereotypů a předsudků. Diskriminovat lze dvojím způsobem, a sice zvýhodňováním určité skupiny nebo negativními postoji vůči jiným skupinám (Výrost et al., 2019).

Je důležité, aby majoritní společnost i cizinec měli snahu porozumět odlišnostem kultur a uvažovali tolerantně, aby tyto postoje nebyly bariérou pro společné soužití. Takové bariéry totiž mohou vést k obranným mechanismům cizince, který může následně preferovat izolaci nebo třeba potlačení původní identity, což může vést k psychické nepohodě cizince (Vágnerová, 2004).

6. Výzkumy zaměřené na integraci

V této kapitole uvádím některé výzkumy spojené s integrací, které pro mě byly inspirací v psaní mé bakalářské práce.

6.1 Výzkumy na českém území

V České republice výzkumy zkoumají integraci především z hlediska sociálního a vzdělávacího. Ráda bych zmínila výzkum Tollarové, který byl inspirací pro mou bakalářskou práci.

Tollarová ve své studii vycházela z rozhovorů pracovníků z NNO a zabývala se integrací cizinců z hlediska dimenzí (strukturální, sociálně-ekonomická, sociální a identifikační), kdy na základě těchto dimenzí zhodnotila závěry ohledně způsobu integrace do české společnosti. Poukazuje na problematiku absence konkrétních kroků politické a sociální politiky. Podle výpovědí respondentů neexistují srozumitelné podmínky pro proces integrace, které by mohly podpořit samostatnost a nezávislost cizinců. „Podle respondentů musejí spíš bránit svá individuální práva než rozvíjet svou identitu“ (Tollarová, 2006). Dochází k závěru, že česká společnost vyžaduje buďto plnou adaptaci cizinců (asimilaci), nebo cizince odmítá. Tedy není pluralitní. Česká společnost podporuje přístup, aby se cizinec odlišoval co nejméně. Dochází k závěrům, že česká společnost nepodporuje přístup, kdy by cizinec mohl majoritní společnost obohatit svojí odlišností (Tollarová, 2006).

V České republice se zaměřuje na problematiku migrace Dušan Drbohlav, který vydal mnoho článků zaměřené na migraci a integraci.

Nicméně z mého pohledu stále chybí mnoho studií, které by se zaměřovali na proces integrace z hlediska psychologického.

6.2 Zahraniční výzkumy

Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation

Berry vydal mnoho studií spojené s integrací. Tato studie se zabývá akulturací a adaptací mladých přistěhovalců. Přichází s dvěma formami adaptace – psychologická a sociokulturní. Dochází k závěru, že integrace je nejlepší akulturační strategií z hlediska psychologické a sociokulturní adaptace (Berry et al., 2006).

Biculturalism and Adjustment: A Meta-Analysis

Angela-MinhTu D. Nguyen and Verónica Benet-Martínez provedly metaanalýzu, která se zabývá tím, jaký je rozdíl v přizpůsobení se mezi bikulturními jedinci a jedinci, kteří využijí jiné akulturační strategie. Zjistily, že vztah bikulturalismu s přizpůsobením je silnější než u jiných akulturační strategie (Nguyen & Benet-Martínez, 2013).

Is Integration the Best Way to Acculturate? A Reexamination of the Bicultural-Adaptation Relationship in the “ICSEY Dataset” Using the Bilineal Method?

Také tato studie se zaměřuje na vztah mezi bikulturalismem a adaptací. Sleduje přistěhovalce ve věku 13–18 let ze 13 různých zemí. Výsledky studie jsou takové, že bikulturalismus je nejpreferovanější akulturační strategií přistěhovalců z většiny zemí. Bikulturalismus pozitivně souvisel se sebeúctou a životní spokojeností jakožto psychologickou adaptací a přizpůsobením se ve škole jakožto formou sociokulturní adaptace. Korelace se nepotvrdila s bikulturalismem a problémovým chováním ani s psychologickými problémy (Abu-Rayya & Sam, 2017).

EMPIRICKÁ ČÁST

7. Metodika výzkumu

V této kapitole představuji výzkumný cíl a otázku. Následně se zabývám výběrem zkoumaných osob, etickým aspektům výzkumu a předvýzkumu. Následně popisuji polostrukturovaný rozhovor a tématickou analýzu.

Výzkumný cíl

Práce se zabývá integrací cizinců do české společnosti. Integrace je fenoménem, který se nachází na pomezí mnoha oborů. Odborné studie se jí zabývají především z hlediska sociálního a vzdělávacího. Mým hlavním cílem je zmapovat, jak probíhala integrace cizinců do české společnosti z hlediska psychologických aspektů.

Výzkumné otázky

V mé práci se zabývám hlavní výzkumnou otázkou: „*Jak probíhala integrace cizinců v ČR a co všechno bylo její součástí?*“ Výzkumná otázka a scénář otázek (v příloze č. 2), mapují celkové prožívání jedince a faktory, které ho ovlivňovali z psychologického hlediska.

Výběr zkoumaných osob

Pro svou práci jsem zvolila kvalitativní přístup. Miovsky (2006) označuje metody výběru souboru tohoto přístupu jako nepravděpodobnostní. U **nepravděpodobnostního výběru vzorku** dochází k tomu, že metoda výběru se může během výzkumu měnit. Často dochází ke kombinaci metod. Důležité je, aby byla podřízena cílům výzkumu, aby došlo k saturaci.

Pro svůj výzkum jsem použila metodu **záměrného (účelového) výběru**. Postup metody **záměrného výběru** Miovsky (2006) popisuje tak, že výzkumný vzorek vyhledáváme cíleně podle určitých vlastností nebo stavu. Na základě určených kritérií se poté vyhledávají respondenti, kteří, pakliže splňují kritéria a souhlasí, se zapojí do výzkumu – v mém případě do hloubkového rozhovoru.

Můj výběr zkoumaných osob vyplývá ze samotného názvu mé bakalářské práce, kdy jsem si zvolila pro svou práci cizince.

Kritéria pro zařazení do kvalitativního výzkumu byla:

- a) cizinci je 18+
- b) má oba rodiče cizince
- c) narodil se v cizí zemi, ale v České republice nastoupil již na první stupeň základní školy.

Tyto kritéria jsem zvolila z důvodu, že se už u nich mohl projevit samotný proces integrace. Vzhledem k tomu, že už od prvního stupně základní školy byli respondenti v kontaktu s českým prostředím, ale zároveň na ně působil určitý vliv mateřské země, především v rámci jejich vlastní rodiny.

Ve výzkumu jsem se snažila o pestrý vzorek respondentů. Chtěla jsem najít cizince z různých koutů světa, avšak to se mi úplně nezdařilo. Vybrala jsem respondenty z Gruzie, Ruska, Vietnamu, Ázerbájdžánu a Ukrajiny. Nepodařilo se mi najít někoho ze západního světa. Většina lidí ze západního světa v české společnosti žije spíše už v pozdějším věku nebo to byli respondenti z bilingvních rodin. Také to mě vedlo k myšlence, že lidé ze západního světa nepotřebují tolik přicházet do české společnosti za lepším životem, na rozdíl od respondentů v mém výzkumu, a proto se jejich rodiny stěhují do České republiky.

Nakonec jsem zvolila 5 respondentů. Našla jsem více žen než mužů, kdo splňovali moje kritéria, a proto v mém výzkumu jsou 4 ženy a 1 muž.

K respondentům jsem se dostala přes svoje známé, někteří jsou mými přáteli vzhledem k tomu, že se v tomto prostředí pohybují.

Etické aspekty výzkumu

Před samotným rozhovorem jsem respondenty seznámila s průběhem a cílem výzkumu. Nechala jsem je podepsat informovaný souhlas, který obsahuje informace o výzkumu, a především anonymizování jejich dat. Dále v něm jsou informováni o tom, že rozhovor bude nahráván na audio záznam, bude pořízen doslovný přepis, který dále bude interpretován a analyzován. Z výzkumu respondenti můžou kdykoliv odstoupit. Informovaný souhlas najdete v příloze č. 1.

Předvýzkum

V rámci předvýzkumu jsem si nejdříve nastudovala literaturu. Poté jsem vytvořila hlavní výzkumnou otázku a scénář otázek. Udělala jsem pilotní rozhovor a na základě toho jsem doladila otázky.

Metodika výzkumu

Pro svůj výzkum jsem použila kvalitativní přístup, který umožňuje porozumět tématu více do hloubky a přibližuje proces integrace cizince z hlediska jeho prožívání.

Podle principů **polostrukturovaného (semistrukturovaného) rozhovoru** dle Miovského (2006) jsem vytvořila určité schéma, které zahrnovalo okruhy otázek, na které jsem se ptala respondentů. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je, že jsem se během rozhovoru mohla doptávat na doplňující otázky a otázky jsem nemusela pokládat v přesném pořadí. Při rozhovoru jsem taky používala dle Miovského (2006) tzv. inquiry, což znamená upřesnění. Snažila jsem se o to, aby mé otázky byly především otevřené, ale někdy pro upřesnění a potvrzení toho, zda jsem dobře respondentovi porozuměla, jsem použila otázky uzavřené. Schéma rozhovoru, které též najdete v příloze, jsem utvořila tak, aby mi odpovědělo na mou výzkumnou otázku. Hlavní okruhy otázek se zabývají nejprve otázkou porozumění pojmům cizinec a integrace, vnímáním cizince Čechy a vnímání Čechů cizincem, pomocí v integraci, dvojí kulturní identitou, seberealizací v české společnosti, jazykem a psychickou nepohodou spojenou s integrací.

Rozhovory byly nahrány a přepsány. Následně jsem zvolila metodu **tématické analýzy** pro analýzu dat.

Tématická analýza podle psychologů Brauna a Clarkeho (2006) umožňuje výzkumníkovi, aby data viděl napříč celým souborem nebo do hloubky určitého jevu. Tato metoda tématické analýzy je vhodná pro hledání odpovědí na výzkumné otázky. Podle Brauna a Clarkeho (2006) učí mechaniku kódování a systematickou analýzu kvalitativních dat. Výhodou této analýzy je, že je dostupná a flexibilní oproti jiným metodám, kdy se výzkumník musí orientovat komplexně v teoretických východiscích, aby věděl, jak data kódovat a analyzovat (Braun & Clarke, 2006).

Braun a Clarke (2006) definují dva přístupy tématické analýzy. Induktivní přístup je přístup tzv. ze dna nahoru, kdy se výzkumná otázka teprve vynořuje ze získaných dat. Druhým přístupem je deduktivní neboli teoretický přístup, což je přístup tzv. zeshora

dolů, kdy má výzkumník vytvořenou výzkumnou otázku, a proto se kódy a témata více odvozují od ní (Braun & Clarke, 2006). Já jsem ve svém výzkumu použila deduktivní neboli teoretický přístup.

Tématická analýza podle Brauna a Clarkeho (2006) zahrnuje 6 kroků:

1. Seznámení se s daty: opakované čtení textu, poslech audio záznamu nebo sledování videa. Také se do této fáze zahrnuje tvorba poznámek.
2. Generování počátečních kódů: systematická analýza dat, vytváření počátečních kódů, hledání opakovaných vzorců a rysů, které mohou být v dalším kroku potenciálními tématy. Na závěr tohoto kroku máme seznam kódů.
3. Hledání témat: V této fázi se přechází od kódů k tématům. Je třeba vybírat témata, která zachycují důležitá data ve vztahu k výzkumné otázce. Doporučuje se používat tabulky a mentální mapy pro přehlednost.
4. Přezkoumání potenciálních témat: Tento krok slouží ke kontrole kvality kódů a témat. Výzkumník prochází celý text. Je důležité zkontrolovat, zda vytvořené kódy a témata jsou relevantní, a zda výzkumník něco neopomenul. Některá témata, u kterých zjistíme, že nejsou relevantní k výzkumné otázce, můžeme smazat, některá spojíme či rozdělíme.
5. Definování a pojmenování témat: Definujeme podstatu tématu. Každé téma má jasné zaměření, rozsah a účel. Důležité je najít výstižný název. Témata spolu souvisejí a odpovídají na výzkumnou otázku. Všechna témata vytvářejí ucelený příběh. Lze taky u některých témat vytvořit podtémata.
6. Vypracování zprávy: Posledním krokem je vytvoření zprávy, která obsahuje výsledky z výzkumu (Braun & Clarke, 2006).

8. Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole jsou popsány výsledky z mého výzkumu. Každý rozhovor obsahoval mnoho obohacujících myšlenek a témat, které jsem, bohužel, kvůli rozsahu práce musela zkrátit. Nakonec jsem vytvořila tři hlavní okruhy, které se týkají toho, jak ovlivňovaly/ovlivňují proces integrace cizince z hlediska české společnosti, rodiny a cizince samotného.

Ještě bych ráda poznamenala, že v textu pro zjednodušení používám pojem cizinec, i přestože někteří respondenti už cizinci podle práv nejsou, nebo se tak ani necítí.

8.1 Osobní předporozumění

Před zahájením mého kvalitativního výzkumu jsem měla určitá očekávání vzhledem k tomu, že mi toto téma je velmi blízké, protože se od dětství pohybuji mezi lidmi z cizích národností, i přesto že jsem Češka. Snažila jsem se během celého procesu výzkumného šetření vlastní sebereflexe, abych neovlivňovala a nepodsouvala své hypotézy.

Myslela jsem si, že se cizinci budou potýkat během procesu integrace s mnoha stresovými faktory. Předpokládala jsem, že česká společnost je více nepřátelská k cizincům a k přijetí odlišnosti cizince, a že se cizinci můžou potýkat s mnoha stereotypy a předsudky, které můžou narušovat jejich proces integrace. Také jsem si myslela, že pro ně bude důležité téma kulturní identity a vnitřního integrování obou identit, jak jejich původní, tak i té české.

8.2 Stručná charakteristika respondentů

Pro lepší porozumění výsledkům přikládám označení rozhovorů, původní národnost respondenta a jeho krátké představení:

Každý respondent byl ke mně velmi otevřený a rozhovory plynuly. Všichni respondenti mě vtáhli do svých inspirujících příběhů, plný zajímavých zkušeností a mnoha různých perspektiv.

Rozhovor č. 5 – Vietnavec, který žije v České republice 27 let. Věnuje se psychologii a psychoterapii. Pracoval v integračním centru. Přistěhoval se s rodinou, avšak od chvíle, co se přistěhoval, bydlel u české chůvy po dobu tří let. S rodinou kontakt neztratil. Vietnavec se potýkal s mnoha předsudky, stereotypy a diskriminací. Sám se považuje za integrovaného, a i přes překážky je rád, že je v České republice.

Rozhovor č. 4 – Ruska, která žije v České republice 16 let. Žije zde s celou svou rodinou. Studuje na vysoké škole psychologii. Její proces integrace nebyl vůbec snadný kvůli historicky danému negativnímu postoji Čechů vůči Rusku. Přesto se dokázala integrovat a najít si lásku k České republice.

Rozhovor č. 3 – Gruzínka, která žije v České republice 19 let. Studuje DAMU v Praze. Za nejvlivnější zkušenost považuje pomoc neziskové organizace InBáze, která jí velmi pomohla vmísit se do českého prostředí.

Rozhovor č. 2 – Ukrajinka, která žije v České republice 20 let. Studuje speciální pedagogiku na vysoké škole v Praze a věnuje se cizincům v integračním centru. Do české společnosti se integrovala velmi dobře, avšak teď hledá cestu zpět ke svým ukrajinským kořenům.

Rozhovor č. 1 – Ázerbájdžánka, která žije v České republice 13 let. Studuje na lékařské fakultě. Přistěhovala se do České republiky se sestrou k tetě a strýcovi. V České republice nachází klid a místo, kde se může cítit doma. Také se ztotožňuje s českou mentalitou, avšak její život je teď na několika místech v cizích zemích.

8.3 Popis společných témat

8.3.1 Pocit ohledně integrace

V rozhovorech jsem se respondentů ptala, jak sami vnímají pojem integrace. Nejen proto, zda rozumí, o čem celý rozhovor je, ale protože mě zajímalo, jak sami vnímají svou zkušenost s integrací do české společnosti. Na základě toho jsem se ptala, zda se osobně sami cítí být integrování.

*„Když nebudu filozofovat nějak dlouze, tak ti odpovím asi jednoduše, že se cítím integrováný. Ono to má nějaký vývoj. Když jsem byl malej, tak jsem to vnímal jinak. V pubertě jsem to vnímal určitým způsobem. A teď v současné době, je mi 34, 33, 32. To je jedno, prostě Kristova léta, taky hodně přemýšlím nad slovem migrant. Neuvažuju o sobě, že jsem Čech nebo Vietnámec, ale nevádí mi ta nálepka nebo slovo **migrant**.“ (č. 5)*

*„Vnímám to hodně ze sociálního hlediska, co se týče třeba **rozumění** vtipům, když chápeš vtipy v češtině, tak už jsi podle mě dost integrovanej nebo rozumíš českému humoru. Ale co víc do toho zahrnuju, tak to je jako **vnímání kultury** jako třeba filmy. Jako znát český filmy. Když řekne někdo hlášku z českýho filmu, tak pochopit, o jaký film jde. To vůbec nedávám (smích). Jediný, co dávám, jsou Pelišky. Takže tohle je podle mě známka integrace. A potom takový ty **společenský pravidla**, který jsou podle mě jenom v Česku, ale je prostě dobrý je znát. (...) A týká se to hodně věcí, i smrkání prostě a tak. No, ale dávám to hodně do těch **kulturních záležitostí**. Jak tě vnímá společnost.“ (č. 4)*

*„Jsem součástí **sociokulturní bubliny**. Jednak mluvím tím jazykem, mluvím jím ráda a věnuju se mu víc než ostatní lidé. Ale jsem ve společnosti i co se kulturních věcí týče, jako že se zajímáš o historii a snažíš se do toho nějakým způsobem proniknout.“ (č. 2)*

*„(...) **hledání lepšího života** a podmínek nebo třeba taky klidu. A jestli jsem integrováná? Myslím, že je mi tu líp, nebo jsem si strašně zvykla na mentalitu českých lidí, a tak se cítím taková počestělá nebo snad i poevropštělá.“ (č. 1)*

V rozhovoru č. 3 mi respondentka dokonce řekla, že si myslí, že je asimilovaná. Nicméně v rozhovoru narazila na pár faktorů, které naznačovaly, že je integrovaná s převažujícím pocitem češství.

*„Nezákladnější je ten jazyk. Že **přemýšlím** česky, píšu si všechno česky... což ale neznamená, že uvažuji česky v kulturním slova smyslu, ale ten jazyk je pro mě hodně určující, protože gruzínsky mluvím jenom doma nebo s rodinou. I s mým bratrem mluvíme česky a myslím si, že ten jazyk, ve kterém člověk funguje, hodně ovlivňuje náš pohled na svět.“ (č. 3)*

8.3.2 Ne/pomoc v integraci

Vzhledem k tomu, že respondenti v České republice nastoupili již na 1. stupeň základní školy, velmi důležitým faktorem pro integraci jsou učitelé a vrstevnická skupina ve škole. Většina mých respondentů měla v tomto ohledu pozitivní zkušenost.

*„Škola v tomhle byla hodně důležitý bod. Asi možná nejpodstatnější. My jsme teda měli skvělou učitelku, a ta byla úchvatná, jak to zvládla. A zároveň v kombinaci se **snaživostí** to fungovalo (...) ale první měsíce byly náročné. Vlastně se se mnou nikdo moc nebavil, navzdory tomu, že já chtěla. (...) a pak kroužky. Já to doted' nechápu, jak to moje máma zvládla to všechno obejít, ošéfovat, prostě na kroužky se stojí hrozný fronty a nikdy se nikdo nikam nedostane a ona to všechno zvládla. Takže tam jsem byla hodně. Byla jsem pořád ve společnosti lidí.“ (č. 2)*

*„Měla jsem ale **štěstí**, že jsem spadla do super třídy, kde byl mladý třídní učitel, a ten byl takový aktivní a všechno dělal formou hry. Takže to bylo zábavný, děti se toho chytly, samozřejmě jsem viděla někoho, kdo mě neměl úplně rád, ale to za nějakou dobu přešlo díky tomu učiteli, protože on vytvořil prostředí ve třídě, že to fakt šlo jak po másle. Pomohli mi, naučila jsem se, normálně jsem chodila do školy, diktáty jsem neuměla psát, ale děti mi pomáhaly a bylo to pak mnohem lepší.“ (č. 1)*

Avšak jenom jednou byla zmíněná nevládní organizace, která z hlediska může vést k velkému usnadnění integrace.

*„No asi úplně největší zásluhu, a to je **celý život ovlivňující** věc mělo to, když mamka začala pracovat v InBázi, což je nezisková organizace, která pomáhá cizincům. Začala tam pracovat, když jsme byli s bráchou hodně malí a tam ona vlastně díky tomu, že získala práci a ještě k tomu v neziskovce, tak se **integrovala mnohem snáz** a my jsme byli pořád s ní a zúčastnili se různých akcí, které neziskovka pořádala, tak to šlo hrozně rychle.“ (č. 3)*

Respondentka z rozhovoru č. 4 měla spíše negativní zkušenost, co se týče školního prostředí. Měla však pozitivní zkušenost třeba s jednáním na úřadech.

„A taky jsem se s tím hodně potýkala na prvním stupni, protože jsme měli učitelku, která byla hodně vysazená na Rusy. Vyložene na Rusy. A já jsem byla jediná Ruska ve třídě. A prostě jsem to schytala. My jsme se přestěhovali, když mi bylo šest. A já jsem šla za dva týdny do školy. Takže jsem neměla možnost umět mluvit česky a učila jsem se to. A prostě ta učitelka mi ty pády dávala strašně sežrat. A úplně na mě byla zlá před celou třídou. „Takhle se to neříká česky prostě.“ (č. 4)

„Na úřadech vím, že nám všichni pomáhali a Češi jsou hodně nápomocní z mojí zkušenosti, když něco nevím, tak mi poradí.“ (č. 4)

Také vyprávěla o své zkušenosti spojené s odlišností. Jak se cítila špatně, protože nebyla přijímána vrstevnickou skupinou a mělo to vliv na její psychiku. A jak naopak její odlišnost mohla být přitažlivá pro někoho dalšího.

*„No celkem náročně, protože děti, že jo, jsou obecně zlí, malý děti jsou zlí. A když se někdo odlišuje, tak jsou jakoby ještě **víc zlí**. Takže dost špatně no. Chodila jsem na judo a věděla jsem, že se mnou nikdo nebude chtít být ve sparingový dvojici. (...) Nesla jsem to blbě, ale tím, že jsme to jako všichni jako rodina museli zvládnout, že jsem se nepřestěhovala sama, ale všichni jsme to tak měli, tak jsme prostě spolu sdíleli, že je to fakt těžký. Ale potom se to nějak prostě samo, já nevím... Mám to ještě dost **vytěsněný**, i proto, že to musel být **hrozný stres**, takže si jakoby hodně věci nepamatuju. Ale vím, že bylo ve třídě pár lidí, který se se mnou bavili, protože jsem je zajímala, protože jsem byla jiná. Jedna holka mě vzala třeba do skauta, kam chodila, a to mi taky hodně pomohlo k češtině, protože tam prostě všichni česky mluvili.“ (č. 4)*

Člověk jako vstupní brána do českého prostředí

Zde se ukazuje, že stačí jediný člověk z českého prostředí, který je svým způsobem vstupní bránou do českého prostředí. 4 z 5 respondentů si v rozhovoru vzpomněli na někoho, kdo byl při jejich začátcích velmi důležitý, aby se mohli začít integrovat. Vnímám to jako velmi důležitý bod pro další kroky integrovat se do české společnosti – pro důvěru, pocit bezpečí a pocit přijetí.

*„Existuje tady takový fenomén, kterému se říká **český babičky** (...) Já jsem měl českou chůvu, starší paní, říkal jsem jí babička, která se pro mě pak budováním vztahu opravdu stala mojí babičkou (...) A pro mě babička byla **vstupní bránou do českého prostředí**. Protože jsme chodili na zahradu rýt plevel. Nebo jsme jezdili na chatu opékat buřty. Chodili jsme na místní koupaliště a ona mě bránila, když prostě přišly nějaký nepříjemnosti. Vlastně pro mě byla tím styčným bodem, abych prostě mohl důvěřovat tomu českému prostředí. A pak ho přijmout i vnitřně.“ (č. 5)*

„(...) konkrétně jedna holka, která se mnou chodila na základku. Ona se mnou chodila po družině a říkala mi ty věci česky. Ukázala třeba na dveře a říkala To jsou dveře, pak prostě Tohle je židle. To si pamatuju. A vlastně jsem jí za to hrozně vděčná.“ (č. 4)

*„(...) na základce jsem měla velmi dobrou kamarádku, se kterou se velmi zřídka bavíme doted' a ona přespávala u mě a já jsem přespávala u ní. Vůbec to nebyl žádný problém. No myslím si, že **cesta k integraci je socializace**. Sám v pokoji to nikdo neudělá.“ (č. 3)*

Respondenti v mém výzkumu se také potýkali s pocitem odlišnosti. Jejich „odlišnost“ jim přinášela pozitivní i negativní zkušenosti. Respondentky z rozhovoru č. 4 a 5 vypráví o tom, jak pro ně byly zlomové body pro integraci, když se potkaly s někým, kdo se odlišoval, i když byl součástí české společnosti od narození, nebo byl z jiné země. Myslím si, že právě pocit toho, že člověk má alespoň jednoho parťáka, posílí větší důvěru v sebe sama a v to, že není špatné, když se odlišuje od většinové společnosti.

„No asi se to zlomilo, když jsem se začala bavit s tvojí sestrou. Protože **jsme byly dvě, který se odlišovaly** (...) Možná jsme si jako děti uvědomily, že jsme obě něčím jiný, a to nás spojilo tak moc, že už jsme potom byly dvě a nepotřebovaly jsme tolik ty lidi kolem(...) To dělá fakt hodně, když ten člověk na to není sám, ale má někoho, kdo o něj pečuje.“ (č. 2)

„Potom k nám přišla holka, do čtvrtý třídy, z Ruska, a neuměla vůbec mluvit rusky. Tak to mě tak jako hodně nakoplo, že jsem ji učila mluvit česky. A bylo to, že jsme už z Ruska dvě. A už jsem měla nějakého parťáka, v tu dobu jsem se začala cítit líp než v tý čtvrtý třídě.“ (č. 4)

8.3.3 Postoje Čechů k cizincům

Pro úspěšnou integraci je důležité, aby byl cizinec přijatý majoritní společností. Avšak samotná integrace je i proces, kdy si společnost na cizince zvyká, mění postoje a získává s ním zkušenost. To nějaký čas trvá, a proto se cizinci setkávají s různými postoji během celého procesu.

Z rozhovorů vyplynulo, že Češi mají k cizincům různé postoje. Do jisté míry záleží na tom, odkud daný cizinec pochází. Jestli vzhledově vypadá jako cizinec, má přízvuk nebo s ním máme negativní společnou historii. Výhodou pro cizince může být třeba i to, že o zemi, ze které přichází, Češi vědí méně.

Cizinci se ale potýkají se stereotypy, předsudky a diskriminací. Tyto postoje je ovlivňují a někdy znesnadňují jejich cestu k integraci a k pocitu přijetí do české společnosti. Ovlivňují i jejich náhled na sebe samé. Někdy negativní zkušenosti vytvářejí pocity méněcennosti, vlastní špatnosti nebo i nutnost vytvořit si určité obranné mechanismy a hledat určité způsoby pro to, aby se do české společnosti začlenili. Aby získali pochopení, a zároveň se také vnitřně třeba i ubránili.

„Majorita je většinou **překvapená, že zvládám češtinu** (...) Nemají tu zkušenost, že jo, kdyby měli zkušenost, tak je to v pořádku (...) **Naučil jsme se český humor**, a tak je prostě vyprovokuju tím způsobem, že se třeba omluví.“ (č. 5)

„Na zábavách třeba na vesnici, tak prostě všechno bylo fajn, pobavili jsme se, do té doby než: Ty vole, tak ty nám chceš balit český holky, ty chceš š*kat český holky? (...)“

*Když jsem byl nasranej, tak jsem si řekl, že prostě jo, jako nikdo nemusí dopadnout dobře. Já můžu skončit na jipce, oni můžou skončit na jipce. Takže vždycky jsem se snažil prostě **stáhnout můj ego** a odejít z bitky pryč.“ (č. 5)*

„Na gymplu, když jsme byli v pubertě, tak mě jeden kluk šikanoval. Říkal mi, že jsem se měla vrátit do Ruska a tak. Ale podle mě to bylo jenom tím, že prostě nevěděl, jak má reagovat (...) Posílal mi takový hnusný hlasovky na telefon, že jsem prostě ruská “sprostý slovo” a tak. Ale já jsem si to tolik nebrala, protože kdyby si člověk všechno bral, tak by se zbláznil.“ (č. 4)

Respondentka z rozhovoru č. 1 považuje za štěstí, že byla v prostředí, kde tomu lidé rozuměli a dokázala sama sebe obhájit, čímž se nedostala do vnitřního konfliktu, že je najednou "špatná" jen proto, že v dané době mohla být víra v islám chápána velmi negativně a v ČR vznikala hnutí proti islámu. Lidé v jejím okolí si to nechali vysvětlit.

*„Myslím, že jsem měla docela štěstí, protože jsou lidi, co zažívají agresivní předsudky od ostatních ohledně náboženství, hlavně islámu. Hlavně když se tady jednou rozjelo to období, kdy všichni řešili ISIS. To jsem se snažila, vždycky se dávaly referáty nebo semináře ve škole jako domácí úkoly, nebo prezentace, tak jsem se to téma tehdy **snažila objasňovat** a nikdy jsem nepotkala člověka, který by byl tak tvrdohlavý, že by to nechtěl chápat. Takže myslím, že v tomhle mám fakt **štěstí**.“ (č. 1)*

Respondentky z rozhovorů č. 2 a 1 vypráví o tom, jak musely potlačit část sebe pro lepší přijetí do české společnosti. Kdyby respondentka z rozhovoru č. 1 nosila hidžáb, tak by ji česká společnost hůře přijímala a mohlo by jí to způsobovat větší potíže s integrací.

„Mám pocit, že by určitě koukali víc a můj temperament není takový, abych snášela pohledy lidí, aniž by se mnou měli souvislost, takže si neumím představit, jak by to bylo. Ale v jednu chvíli, půl roku jsem studovala na jedné univerzitě, a tam byla spolužačka, která byla zahalená, ve stejném kurzu jsme byly a vždycky seděla vzadu. Nikdo se s ní nebavil, takže jsem se snažila s ní komunikovat, aby se necítila sama. A mám pocit, že i ty zahalený lidi možná i sami se bojí těch předsudků i předtím, než by vůbec začali komunikaci s Čechy (...).“ (č. 1)

*„Bylo to utlumený už v zárodku. Takže já ne. Ale je to i tím, že jsem se **odsřihla od mateřštiny**, od té mateřské země a víc času jsem trávila v české společnosti. V té většinové. Takže nikdo neměl úplně zapotřebí, nebo v nikom to nevyvolávalo potřeby vůči mně nějakým způsobem vystupovat. A navíc jsem byla snaživý dítě, který nemělo žádný problémy, takže se ostatní neměli čeho chytit.“ (č. 2)*

Postoje Čechů k cizincům, taky ovlivňovalo/ovlivňuje jejich vztahy. Být cizincem některým ztížilo budování vztahů. V jejich věku bylo také postoje dětí Čechů hodně ovlivňované rodiči.

„Třeba mého partnera táta nemá rád Rusy. A je to takový, že když jsme u nich, tak se bojím na svou dceru mluvit rusky, protože nevím, jak zareaguje. Vlastně se s tím potýkám dennodenně.“ (č. 4)

*„Ale tahle kamarádka za mnou přišla a řekla mi, že její táta jí **zakázal** se se mnou kamarádit, protože jsem cizinka a že jsem nebezpečná. To bylo asi jedinkrát v životě a teď to zpětně nevnímám jako nějaký trauma... bohužel se to děje.“ (č. 3)*

Obecné postoje Čechů pohledem cizince a jejich vlastní zkušenost

„(...) Vietnamci byli bráni jako občané nějaké druhé, nebo dokonce třetí kategorie. Dlouho byli považovaný za nějaký... jsou tady nálepky, třeba čong, větev a to odpovídá tomu, jak na to majorita nahlíží.“ (č. 5)

*„Já **historicky** chápu, že Češi nemají rádi Rusy. Ale třeba nerozumím, proč mi to lidi kolikrát říkají do obličeje, že my to v tom 68 tady okupovali. Já prostě říkám. Ty jo. Já jsem to tady fakt neokupovala.“ (č. 4)*

„Takže když to vezmu obecně, tak Češi vnímají Ukrajince jako hodně pracovitý, jako relativně nekonfliktní a spíš snaživý lidi, a pak záleží na konkrétních zkušenostech.“ (č. 2)

Pozitivní zájem Čechů o jinou kulturu, která je sympatická a přináší sem něco nového a dobrého, vytváří lepší zkušenost respondentek.

*„Myslím, že zrovna Gruzínce mají Češi dost rádi, nesetkala jsem se nikdy s jiným názorem. Nebo vůbec **nevědí**, kde Gruzie je a co je to vůbec za zemi. Jindy to vědí moc dobře, protože tam třeba cestovali, znají místní vína a jídlo. Myslím si, že **jídlo** je hodně takovej prostředník mezi Gruzii a Českem. Spoustu gruzínských bister je inspirovaných tím, co tady moje máma začala, takže si myslím, že jsme začali trošku vnášet tu gruzínskou gastronomii do Česka a skrze to se asi ty dvě kultury poznávají. A myslím si, že Čechům se asi líbí to, jak jsou Gruzínci takoví energičtí a řvaví a rádi pijou a je s nima legrace.“*
(č. 3)

*„Když se řekne Ázerbájdžán, tak hodně lidí **nevědí** vůbec, kde se nachází. A myslí si třeba, že je to nějaké město. Ted'ka už, nějakou dobu, se to zlepšilo...ale určitě myslím, že si všichni myslí, že je to takový zaostalý město, což není.“* (č. 1)

Negativní pocity spojené s vnímáním české společnosti cizince

V rozhovorech č. 4 a 5 jsem si všimla, že tím, jak na daného cizince reagovala česká společnost, se jim vytvářely různé negativní pocity jako stydlivost, méněcennost a pocity špatnosti. Což vedlo k tomu, že si vytvořili určité obranné mechanismy.

*„Jako dítě jsem se za sebe **styděl**. Styděl jsem se, že jsem Vietnamec, protože mi společnost dávala najevo, že jsem **méněcenný**. Styděl jsem se za své rodiče, že jsou prostě hloupý trhovci. Styděl jsem se, že jsme chudý a že jsme přišli z jiné země. **Bylo mi to líto**. Nemohl jsem si dovolit to, co si dovolili mí čeští vrstevníci. Co tove mě vzbudilo je, že jsem si třeba začal **vymýšlet**. Začal jsem si vymýšlet o sobě. Snažit se být v lepším světle. Když jsem byl malej, tak mi to **ubližovalo**, no, bylo mi to líto.“* (č. 5)

*„Ale fakt, jak nad tím přemýšlím, tak si uvědomuji, jak **často** se mi to stává. Víím, že třeba do nějakých třinácti jsem vůbec **nemluvila rusky** na veřejnosti. A i když jsem volala mamce, tak jsem vždycky volala česky. Protože jsem se cítila **hrozně špatná**, že jsem cizinka. Že je to jako špatný. Že bych měla co nejvíc zapadnout. Že kdybych mluvila rusky, tak sem nepatřím.“* (č. 4)

8.3.4 Rodinná situace

Respondenti vyprávěli o tom, co pro ně znamenala integrace v souvislosti s rodinou. Situace v rodinách jsou různé. Vzhledem k tomu, že moji respondenti se přistěhovali do České republiky v době, kdy nastoupili na 1. stupeň, tak mi vyplynulo z rozhovorů, že pro ně integrace většinou byla do české společnosti snazší než pro jejich rodiče, kteří mimo jiné museli zajistit rodinu zpočátku v těžších podmínkách. I přestože pro ně byla integrace svým způsobem snazší, tento proces doprovázel mnoho jiných náročných faktorů, kdy se kvůli integrování od sebe někteří rodinní příslušníci vzdalovali různými způsoby, což také vedlo někdy k velké psychické nepohodě. U některých rodin to bylo snazší a někde postupem času docházelo i k vzájemnému porozumění.

Integrace jako oddálení se od své rodiny

Někteří respondenti vyprávějí o tom, čeho se na úkor integrace museli vzdát. Většina respondentů se částečně musela naučit starat sama o sebe, rychleji dospět. Jejich rodiče na ně neměli tolik času, aby mohli všechny zabezpečit.

*„Mí rodiče tady žijou. Kousek od Chomutova (...) Ale v těch devadesátkách pracovali sedm dní v týdnu. Takže **neměli čas**. Přijeli jako chudí migranti, kteří do toho museli dát všechno. Prostě sázka na jednu kartu, že to vyjde. A museli **obětovat** čas strávený se mnou a s mým mladším bratrem, aby finančně byli schopni zabezpečovat rodinu“ (č. 5)*

„Já jsem bydlel u ní (pozn. u české chůvy) a maximálně na víkend jsem jel domů, ale s tím, že oni pracovali, tak jsem byl sám doma zavřený. Nopomáhal jsem třeba prodávat na tržištích nebo v obchodě, to byl čas, který jsem úplně nesnášel. Všechny děti si hrály, já musel vypomáhat v krámě.“ (č. 5)

*„Musela jsem pro integraci udělat sama všechno. Protože moji rodiče, my jsme v Rusku, když to tak řeknu, byli bohatí nebo prostě jsme byli movití, a najednou jsme se přistěhovali sem a neměli jsme žádný peníze. Rodiče nemluvili česky. Takže měli prostě fakt nízké plat. A pořád byli v práci. A můj brácha. Mám bratra, a ten je o osm let starší, a ten si vždycky žil svoje. Takže jsem byla, když to tak řeknu, na všechno **sama**.“ (č. 4)*

Někteří důsledkem integrace už nevidají některé ze svých členů rodiny.

*„Nebo je to jeden z důvodů, proč se třeba s mým otcem už nebavíme, protože pro něj ta zkušenost vůbec nebyla tak růžová, jakou ji teďka já popisuju. Pro něj byla ta integrace nesmírně těžká a vlastně to nikdy pořádně nedokázal. A z toho plynulo spoustu dalších problémů i v naší rodině i ve vztahu ke mně nebo k nám. A myslím si, že i proto se vrátil zpátky, že to vlastně jako nezvládl a tady to **odloučení** samozřejmě mě způsobilo nějaký psychický potíže. Nebo si museli zvyknout na život bez rodičů v České republice.“ (č. 3)*

*„S tátou se nevidám od rozvodu a mamka různě přijížděla a zase odjížděla. Jednou sem přijela, zůstala tu déle, naučila se česky, podali jsme žádost o trvalý pobyt. Měla v úmyslu se přestěhovat za námi, ale jelikož si v Ázerbajdžánu vybudovala firmu a má tam dlouhodobou práci, tak se to nepodařilo. My jsme jako děti pochopily, že se sem úplně **nepřestěhuje**, takže ona bydlí tam a teď se jakýmsi způsobem vidáme.“ Což vedlo k tomu, že i přesto že bydlela respondentka s tetou, tak musela rychleji dospět, „(...) Takže jsem musela rychle dospět, protože jsem předtím bydlela s mamkou a mamka mi do devíti furt všechno kontrolovala, učily jsme se spolu, po práci nám pomáhala se školou a vším možným.“ (č. 1)*

Konflikty v rodině související s integrací

Vzhledem k tomu, že mí respondenti trávili spoustu času v českém prostředí, zejména ve škole, tak to vytvářelo větší rozdíly v mentalitě mezi členy rodiny, kde se rodiče tolik neintegrovali. To často způsobovalo konflikty. Zároveň ale postupně došlo k většímu porozumění.

*„Teď už je to v pohodě. Během dospívání jsme měli **konflikty** obrovský. Tam prostě funguje, že seš Vietnamec. Máš se chovat jako Vietnamec. Většina vlastně těch tradičních Vietnamců nechápala to, že když žiju tady, tak **přemýšlím trošku jinak** (...) Oni to pochopili u mě. A myslím, že tím jsem trošku prořezal cestu bráchovi. Oni mají zautomatizovaný vietnamský přemýšlení. Což se dá pochopit. No ale pak potom prostě, když víš, že se setkají třeba s nějakou nevolí u mě, nebo s nimi nesouhlasím, tak potom s nimi mluvím, že to není tak samozřejmý, že se nechovám jako typický Vietnamec.“ (č. 5)*

Respondentka z rozhovoru si zvnitřnila českou kulturu a mentalitu natolik, že jí ta původní přijde v tom kontrastu někdy přehnaná a možná je jí bližší v nějakém ohledu ta česká, ale to jí způsobovalo problémy v rodině.

„No zvykla jsem si na tuhle mentalitu a měla jsem problémy s rodinou ohledně toho, že jsem něco nepřijímala. (...) Myslím, že kdybych byla v Ázerbájdžánu ještě, tak bych furt byla zvyklá na tu mentalitu ázerbájdžánskou a na prostředí a chaos, kdežto když jsem si tady zvykla na ten klid a ten chaos furt pokračoval, tak jsem v jednu chvíli začala mít psychické ataky jenom z malých sporů.“ (č. 1)

Rodina jako opora v integraci

Velmi důležitou součástí integrace je podpora rodiny, která přicházela v různých formách, které pomohly respondentům proniknout do české společnosti.

„Nesla jsem to blbě, ale tím, že jsme to jako všichni jako rodina museli zvládnout, že jsem se nepřestěhovala sama, ale všichni jsme to tak měli, tak jsme prostě spolu sdíleli, že je to fakt těžký.“ (č. 4)

„Já to doteď nechápu, jak to moje máma zvládla to všechno obejít, ošéfovat, prostě na kroužky se stojí hrozný fronty a nikdy se nikdo nikam nedostane a ona to všechno zvládla.“ (č. 2)

Respondentka z rozhovoru č. 1 měla specifickou situaci, kdy její máma i táta zůstali v mateřské zemi. Byť se s mámou občasně vídaly, tak se o ní primárně starala její teta a strýc, kdy tetina rodina už byla orientovaná a mohla jí se vším poradit.

*„(...) ona nám pomáhala, celá její rodina – strýc, její manžel, i dcera, moje sestřenice – nám maximálně pomáhala. Takže jsme se cítili jako doma. Někdy bylo těžký **přijmout ji místo mamky**, byly jsme zvyklé na mamku, že nám pomáhá a teď musíme s problémy chodit za tetou. To jsem neměla ráda, byl to pro mě na začátku nový člověk, takže mě i to tlačilo k tomu, abych byla víc dospělá a samostatná.“ (č. 1)*

8.3.5 Dvojjazyčnost

Všichni respondenti ve svých rozhovorech zmínili to, jak zásadní je pro integraci jazyk, aby mohlo docházet k socializaci a k porozumění kultuře hostitelské země. Jejich mateřský jazyk je zase důležitý pro komunikaci s jejich rodinou a u některých i k porozumění sobě samému. Zároveň je čeština důležitá pro integraci. Většina respondentů se naučila česky z velké části na úkor svého mateřského jazyka, což vytvořilo částečné potíže se sebevyjádřením, porozuměním ve vztazích nebo oddálení se od sebe samých.

Dvojjazyčnost jako větší blízkost/vzdálenost k lidem a k sobě

V rozhovoru č. 5 respondent vypráví, jak se naučil česky na úkor vietnamštiny, a co to způsobilo.

„Někdy si myslím, že mluvím líp než rodilý mluvčí. Ale nechápu ten proces. Jo vlastně jo, chápu ty faktory, protože já jsem trávil čas hlavně v českém prostředí. Mohl jsem víc absorbovat a co to ještě udělalo? Že se mi potlačily vzpomínky na Vietnam a na vietnamštinu. Mám problémy s vietnamštinou. Takže ten systém, nebo vlastně tahle hlava, co udělala je, že vyhodnotila jako vietnamštinu či vzpomínky na Vietnam jako neúčinný a potlačila je. (...) Díky tomu jsem se během prvních 3 let dokázal rychle naučit česky.“
(č. 5)

V rámci rodiny, kde jeho rodiče mluvili pouze vietnamsky, přitom nemohl plně vyjádřit to, co se v něm odehrávalo.

„(...) tam se moc nesdílelo. Zároveň jsem neuměl zas tak dobře vietnamsky, abych byl schopnej popsat to, co se ve mně odehrávalo.“ (č. 5)

Respondentka č.4 vypráví o tom, jaký to je, když neumí plně ani jeden jazyk. Nemůže ani v jednom jazyku plně vyjádřit, co by chtěla.

„Akorát se děje taková hrozná věc, že já vlastně hodně, hodně zapomínám ruštinu. Dokážu se v ní vyjádřit čím dál hůř. Fakt špatně. A zároveň ale nemám úplně stoprocentně

dokonalou češtinu, takže i v češtině se občas nemůžu vymáčkout a děje se prostě to, že nemám ani jeden jazyk, ve kterém bych se mohla stoprocentně vyjádřit. Což je vlastně takový zúzkostňující.“ (č. 4)

Respondentky vypráví také o tom, jak pro ně je důležité umět svůj mateřský jazyk, který vytváří sounáležitost k jejich rodné zemi, rodině a k jejím vlastním kořenům.

*„A zároveň i to vyrovnání se s tím, že když jsem přijela do Gruzie a všichni říkali, že mám hroznej přízvuk v gruzínštině, tak jsem to najednou brala hrozně špatně, že **k nim nepatřím, tak jak bych jako chtěla.**“ (č. 3)*

*„Přijde mi, že se často učitelé snaží, aby se ty děti naučily česky, ale když teď pracuju s dětmi, tak chci, aby se rozvíjely v obou jazycích. Protože ve chvíli, kdy odstřihnu dítě od mateřského jazyka, tak ho odstřihnu od jeho rodičů a ten vztah se potom podle mě poruší (...) Že něco umíš v tom většinovém jazyce, v češtině, ale potom ve svém mateřským zaostáváš a nemůžeš se vyjádřit tak, jak chceš, a najednou máš **pocit prázdnoty** a je to taková černá díra, kterou nemusíš mít, když na tom pracuješ.“ (č. 2)*

*„Právě, to o čem mluvím, se týká i mě, já se domluví v ukrajinštině, čtu a píšu, ale moje slovní zásoba není natolik široká, nebo potřebuji nějaký čas k tomu, abych se v tom zase zorientovala (...) Když potřebuješ něco složitějšího a odbornějšího, tak už to prostě nedáš, nemáš tu slovní zásobu a nedostává se ti slov. (...) Cítím se líp v češtině než v ukrajinštině (...) A s tím jazykem se pojí i kultura a hrozně moc věcí ti potom uniká a nedostaneš se moc do hloubky ani v češtině, v český kultuře a ani v tý mateřský. Tak jsi na takovém **prázdným pomezí** a nevíš, kam se vrátit.“ (č. 2)*

Jazyk a emoce

Respondenti vypráví o tom, jak se v některém jazyce se dají pocity a emoce vyjádřit líp, nebo se s tím více ztotožňují v určitých situacích. A jak je někdy těžké vyjádřit stoprocentně, co chtějí říct v jednom jazyce. Zároveň ukazují, jak jazyk odráží kulturu.

„Různě. Třeba nadávky mi běží hlavou jenom v češtině. V životě jsem neřekla nadávku v ruštině. V ruštině nadávky jsou strašně sprostý.“ (č. 4)

*„Jo určitě, je to tak, že třeba začneš mluvit ukrajinsky a přejdeš do češtiny, nebo tam hodíš český slovíčko. A my si navzájem rozumíme, moje máma mluví taky takovým **mišmašem**, ale v některých věcech to prostě **nejde**. A třeba v nějakém vyjádření **citu**, tak tam je to příjemnější v ukrajinštině anebo když se bavíš o konkrétním tématu jako třeba o ukrajinským jídle nebo lidech, který tam jsou, tak přejdeš automaticky do toho jazyka. Některý věci máš napojený na ten jeden jazyk.“ (č. 2)*

*„Když se naštvu nebo přemýšlím, jak něco říct nebo něco napsat nebo někomu něco chci říct, tak je to kupodivu turečtina, protože mám pocit, že ji ovládám. Dřív bych řekla, že ovládám nejlíp turečtinu i když to není můj jazyk, ale já jsem si to strašně přisvojila díky tomu, že oni mají strašně rozšířený slovník a dokážou **vyjádřit pocit přesně**, a to mě vždycky štvalo, i když čtu turecky věty, který jsou na celou stránku a dávají smysl, když to musím říct v češtině nebo v jakýmkoli jiným jazyce, tak to musím udělat jednodušší.“ (č. 1)*

8.3.6 Dvojitá kulturní identita

Důsledkem integrace je možnost zachovat si důležité hodnoty pro daného jedince své původní identity, a zároveň přijetí hostitelské identity, čímž vzniká bikulturní identita. Respondenti byli ovlivňováni oběma kulturami. Ve všech rozhovorech vyplynulo, že mí respondenti jsou bikulturní.

„Ale co se týče společnosti, tak jsem víc ovlivněný asijskou kulturou. Že dávám třeba větší důraz na kolektivismus. Vnímám sebe jako součást společnosti než jako individualitu (...) jen abych prostě mohl dopomoci vlastně jako já, jako individuum, jak jeden člověk můžu tím, že budu plnit to, co může pomoci společnosti, dopomoci k celospolečenské prospěšnosti. A víc kladu důraz teď na rodinu, na hodnotu rodiny. Snažím se věnovat energii na budování vztahu mezi rodinou, protože tady na Západě je rodina něco samozřejmého, co ty dostaneš, nemůžeš si vybrat, ale rodinný vztahy jsou pořád vztahy, který já musím budovat (...) Zároveň jsem pořád víc individuálně smýšlející, než vlastně v asijské kultuře. Kde by možná moje rozhodování o chování mohlo vyznít jako velmi sobecké.“ (č. 5)

„V rodině se cítím nejvíc jako Gruzinka. V cizině se nejvíc cítím jako Gruzinka, když jsem mimo Česko. A jako Češka se nejvíc cítím, asi když dělám divadlo. Když jsou oslavy sedmnáctého listopadu, je to opravdu něco, co mě dojde a cítím nějakou **sounáležitost** (...) ale zase, když jsme byli po dlouhý době v Gruzii, tak tam jsem byla trošku braná jako cizinec, protože jsem mluvila hrozně špatně gruzínsky a najednou tam mě brali fakt jako tu Gruzinku, která se odstěhovala před osmnácti lety a ztratila to svoje Gruzínství, ale nějak se snažím to jako neřešit a prostě to mít v sobě tak, jak to já chci mít nastavený no.“
(č. 3)

„A když člověk řeší **základní životní potřeby**, tak přestane řešit literaturu, nebo nějakou další kulturní stránku. Mám pocit, že to takhle bylo, když jsem byla mladší, že se u nás řešily základní věci, abychom měli co jíst a co na sebe. Takže jsem prorůstala do český společnosti externě. Ne díky tomu, že se toho účastnila moje rodina. Takže jsem, ať to bylo poznávání český literatury, nebo český historie a i ty kroužky jsou toho součástí, jak se dostaneš do těch toků... a pak už vlastně všechno máš a začneš se rozkoukávat a zjistíš, že ti ještě něco chybí, nějaký kousek. Tak se začneš třeba vztahovat k literatuře. Tím, že si hledám víc ukrajinských autorů, snažím se víc porozumět tomu, jak to tam funguje. Proč to bylo tak, jak to bylo, nebo i třeba k tomu jazyku se vracím... že si čtu víc v ukrajinštině, když na to přijde, a snažíš se to nezapomenout. Hledáš něco, co ti chybí.“
(č. 2)

„(...) dodržujeme **tradice** spíš ázerbajdžánský a **mentalitu** mám spíš českou. Vždycky jsem si říkala, že jsem takový samotář a že bych potřebovala svůj klid, který v Ázerbájdžánu nemáte, absolutně ne, ale ohledně tradic, tak ty český vůbec neznám a přijde mi, že ty tradice mají u nás smysl, takže nemám důvod se jich vzdát.“ (č. 1)

Vývoj identity během procesu integrace

Během procesu integrace docházelo k vývoji identity, kdy cizinec musel zjistit, v čem se cítí nejlíp a kde je sám sebou, protože k němu přicházelo mnoho vlivů jak z české kultury, kde se musel adaptovat, tak i z jeho mateřské kultury.

„Když jsem byl malej už v Česku, tak jsem si myslel, že jsem Čech. Vlastně až do puberty. Pak jsem začal vnímat, že je tam nějaký prostor. Během puberty jsem se hledal,

že jo. Odpovídal jsem si na to, kdo jsem, a vyvstala tam otázka, kam patřím a do jaké národnostní složky. Tak jsem to intenzivněji řešil během řekněme nějakých 15-20 let, a tam jsem se nějak víc stabilizoval. A teď už nejsem ve fázi, že bych si říkal, že jsem víc to, nebo tamto. Teď už to není úplně o té kultuře. Zjednodušeně o sobě říkám, že jsem Čechovietnamec. Vnitřně vnímám, že je mi příjemnější česká kultura, český prostředí (...) Nejsem stoprocentní Čech. A vnímám určité věci, který byly ovlivněny vietnamskou kulturou, se kterou se třeba více ztotožňuju než s tou západní, ne českou, ale tou západní.“ (č. 5)

„Ze začátku to bylo fakt náročnější, protože jsem si fakt připadala špatná ve všem. Potom jsem se snažila být co nejvíc Čech (...) Potom jsem pochopila, že to nejde, protože prostě nejsem Čech a ani nikdy nebudu. A potom jsem odjela do Španělska. Tam jsem nějakou dobu žila. Tak se mi do toho přimísila taková španělská pohoda, prostě chill, dávat lidem pusy, smát se, být víc v přítomnosti a prostě si žít. A pak jsem se vrátila ze Španělska a říkám si, ty jo, já prostě nemusím být nutně nějaká škatulka jako Rus, Čech, Američan, prostě můžu být taková světová, bytost, která je prostě nějaká a je svá. A došlo mi, že jsem hrozně ráda, že **jsem svá**. Mám v sobě něco ruského a určitě něco českého i španělského.“ (č. 4)

„Dobrá otázka. Myslím, že jsem taková ukrajinsko-česká. Napřed jenom ukrajinská, pak česká a teď ukrajinsko-česká, taková jakoby dohromady. Byla jsem v nějakém ukrajinském prostředí, kde jsem svou kulturní identitu nevnímala, byla orámována tím, kde jsem vyrostla. Pak se přestěhuješ do nového prostředí a byla jsem jenom v tom jednolitým českým, převážně, z devadesáti osmi procent. Takže jsem přijala hodně tu českou. Až bych řekla, že jsem nevědomky odmítla tu ukrajinskou, protože jsem se k ní nevztahovala a neměla jsem to za potřebí. A teď se mi to tak vrací, nevím, může to být dýl, třeba 5 let, možná delší dobu. Že mám zase potřebu se stát součástí ukrajinský kultury a hledám nějaký cestičky, jak na to.“ (č. 2)

8.3.7 Vnitřní opora

V rámci rozhovorů jsem zachytila to, jak je pro cizince je důležité najít v sobě oporu, aby mohl překonávat překážky, které mu integrace přináší.

*„S tím věkem si víc **zvnitřňuju svojí osobnost**. Zaprvý chápu víc, proč se dějí věci tak, jak se dějí. A to mně odprošťuje od toho, abych prostě vinil někoho a víc věci přijímal, jak jsou. Protože si myslím, že prostě jsou věci, který já nemůžu ovlivnit a dějou se. Ale nemusí to mít na mě takový dopad, že by mě to nějak omezovalo. Proto to třeba nechávám bejt, nevnímám to, neuráží mě to nebo nejsem tolik vztahovačný. A hlavně vím, **kdo jsem**. A když mě někdo nějak osočí, dá mi nějakou nálepku, tak to je jeho věc a já vím, že znám sám sebe nejvíc. Takže to mě dělá víc klidným.“ (č. 5)*

*„A vlastně jsem nikde nebyla doma, ale potom to asi přišlo s tím, že jsem poznala nějaký cizince, kteří byli hrdí. A řekla jsem si, to asi můžu bejt cool. Že to můžu proměnit v dobrou věc. A myslím, že jsem fakt pochopila, že jsem **jediná, o koho se můžu opřít**, prostě v tý situaci, kdy se mi někdo vysměje, tak já mu řeknu, hmm, víš co? Ale ty mluvíš jenom jedním jazykem a já dvěma nebo tak něco. Prostě si říct, že jsem dost dobrá, i když nejsem stoprocentní Čech.“ (č. 4)*

S tím i souvisí pocit domova a kde se může respondent cítit v bezpečí.

*„Tam kde zrovna jsem (...) Dřív jsem si vyčítala, že jsem furt někam pendlovala, a pak si prostě zvykneš, když jsem na návštěvě a cítím se tam jako doma. Asi mám štěstí na lidi, že můžu k někomu přijet a cítit se jako doma. Že se nemusíš na všechno ptát, ale i když jsem na Ukrajině, tak tam se cítím taky jako doma. Ale tam jsou zase další věci, který to ovlivňují, nějaký vztahy v rodině a tak. Ale **tam kde zrovna jsem, tak jsem zrovna doma**. Já jsem si to přenesla na lidi a věci, ten pojem, a ne jako na místo. Protože mi z toho nebylo dobře, že vlastně nemám ten domov, a když si to přehodíš, tak tě to psychicky dost vyrovná. A není to tak autistický.“ (č. 2)*

*„No to je dobrá otázka. Že si to vyjasníš v sobě primárně a řekneš si, jsem spokojená sama se sebou a je mi tam dobře. A **tam kde je ti dobře, tak jsi jakoby doma**. Domov je pro mne synonymem toho, kde se cítíš dobře a je ti tam bezpečně. Určitě máš pravdu, že*

to s tím souvisí vzájemně. Třeba díky těm lidem jsem to mohla najít v sobě. A teďka to třeba mohu vracet někde.“ (č. 2)

8.3.8 Zkušenost cizince

Zkušenost s integrací respondenty naučila v mnoha ohledech větší empatii, otevřenosti a pochopení, že lidé pocházejí z různých životních kontextů.

*„Myslím si, že mi to dalo nějakou **míru otevřenosti** vůči něčemu, co není úplně standardní. A nemluvím jen o cizincích, ale nějak obecně velká empatii vůči lidem, ať už v těžkosti nebo uprchlíkům nebo bezdomovcům (...). Já si myslím, že to není úplně tím, že jsem z Gruzie, ale spíš tou zkušeností přestěhování se. Myslím si, že to mě činí víc jinou, než ten fakt, že jsem z cizí země. Protože i kdybych nechtěla, tak se to už neodpáře, a je to nějaká zkušenost, která mě **nutila dřív dospět, přemýšlet jinak.**“ (č. 3)*

*„Ne, jelikož i u toho, co jsem třeba pět let zpátky brala jako nepřátelský postoj, jsem si rychle uvědomila, že jsou to jenom srandy a nebrala jsem to tak osobně. Protože prostě všichni mají v nějaký době předsudky ohledně různých náboženství. Nechci se sama nějak charakterizovat, ale mám pocit, že jsem naučila všechno vnímat z mnoha úhlů, abych **nemusela soudit lidi jako dřív, než je sama poznám.**“ (č. 1)*

Respondentka z rozhovoru č. 2 vypráví o tom, jak zkušenost, kterou si prošla v rámci integrace může a chce předávat dál. Jak může díky tomu pomoci v propojování ve společnosti.

„Já jsem třeba dlouho nevěděla, co chci dělat v rámci svého oboru. A pak to bylo přímo přede mnou, měla jsem to na talíři. Když budeš dělat s cizincem a jsi cizinec, tak víš částečně, jak to funguje a co ty lidi potřebují, a zároveň to můžeš tlumočit i tý český straně. Nevím no, otevírat oči tím, že o tom mluvíš a snažíš se propojovat ty společnosti.“ (č. 2)

Diskuse

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo nahlédnout do toho, jak probíhá proces integrace cizince do české společnosti a co všechno je jeho součástí. Mým cílem bylo také zmapovat tuto problematiku především z hlediska psychologických aspektů, neboť v České republice se výzkumy více zaměřují na integraci z hlediska sociálního a vzdělávacího, jako například Tollarová ve svém článku *Integrace cizinců v Česku: pluralita, nebo asimilace?*, který pro mě byl výchozím bodem. V zahraničí se této problematice věnují více zejména v *cross-culture journal*, kde se věnují tématům jako biculturalita. V teoretické části jsem se zmínila o tzv. nízkém BII a vysokém BII. Ve výzkumu jsem se setkala s jedinci, kteří se stali důsledkem integrace biculturními. Z mého pohledu někteří cizinci vykazovali nižší a někteří vyšší BII podle toho, jakou měli podporu rodinného zázemí. V teoretické části také popisují Maslowovu teorii potřeb, která rámuje potřeby cizinců, se kterými jsem se setkala, a co jim integrace mohla přinést. U většiny cizinců bylo důležité, aby byly naplněny nedostatkové potřeby, aby se sami mohli také sebeaktualizovat.

Vybrala jsem si kvalitativní výzkum, který mi umožnil udělat hloubkové rozhovory. Mohla jsem tak nahlédnout a více pochopit životy a prožívání cizinců, kteří integraci prošli. Což se podle mého názoru v mém výzkumu povedlo. V rozhovorech jsem zmapovala tři hlavní okruhy.

Vzhledem k tomu, že integrace je oboustranný proces, tak jsem považovala za velmi důležité zmapovat situaci cizince z hlediska toho, jak cizinec vnímal/vnímá postoje Čechů k němu, jak ho česká společnost ne/přijala nebo mu ne/pomohla, a jak postoje české společnosti, které respondenti zažili, ovlivnily jejich prožívání. Někteří respondenti se potýkali s velmi složitými postoji, co se týká národnosti. Domnívám se, že to souviselo především s tím, jaké postoje a ukotvené vzorce měli Češi vůči jejich národnosti, a s neschopností podívat se na jedince individuálním pohledem, s otevřeností a odstupem. S mnoha předsudky se potýkal respondent z Vietnamu a respondentka z Ruska. Tyto postoje v nich vytvořily různé pocity méněcennosti, nedostatečnosti a úzkosti, se kterými se museli postupně vypořádat. Nicméně jiní respondenti se setkávali i s pozitivní zkušeností, a to především u národností, o kterých toho Češi věděli méně, a která jim paradoxně pomohla v integraci, protože se o jejich původu chtělo okolí dozvědět víc. Nicméně už jen faktor toho, že se respondenti odlišovali/odlišují byl pro všechny

respondenty zezáčátku velkou překážkou. Velmi zásadní mi připadalo také to, že pro ně bylo důležité najít osobu, která je vtáhla do českého prostředí a kolektivu.

Dalším okruhem, který jsem zmapovala, byla rodinná situace. Vzhledem k tomu, že se cizinec do Česka přistěhoval, jeho rodina vždy nesla silné rysy mateřské země. Díky tomu byl cizinec stále ovlivňovaný svou rodnou kulturou, kde si mohl „vybrat“ hodnoty, které jsou pro něho důležité. Zároveň integrace vytvářela uvnitř rodin náročnější podmínky pro komunikaci a vzájemné pochopení, když se například rodiče stále více přikláněli ke své rodné kultuře a respondent se naopak blížil více k české mentalitě nebo uměl lépe češtinu než svůj rodný jazyk, kterým mluvili jeho rodiče. Ale zároveň to pro některé byla možnost se vracet ke svým kořenům, které pro ně byly důležité a odpovídaly jim třeba i na otázky, proč některé věci vnímají jinak než česká společnost.

Posledním okruhem je samotný cizinec. Ve své práci jsem zmapovala to, jak všechny okolnosti týkající se integrace, respondenty ovlivňovaly. Museli se vypořádat s tlaky rodné a hostitelské kultury tak, aby se mohli stát součástí české společnosti, a zároveň v některých případech neztratit kontakt se svojí rodinou. A zároveň mohli být sami sebou. Ze všech rozhovorů mi vyplynulo, že svým způsobem museli rychleji dospět. Dokázat se o sebe postarat. Najít cestu v komunikaci, jak s českou společností, tak i se svojí rodinou. A stejně tak sami se sebou. U každého respondenta jsem pocítila, že v sobě má obě kultury a uchovává si z nich to, co je pro něho důležité. Z rozhovorů mi vyplynulo, že během integračního procesu si dokázali cizinci zvnitřnit, kdo jsou, což považují za zásadní součást integrace. Integrace jim přinesla také mnoho ještě jinak pozitivního. Větší porozumění druhým lidem, otevřenost, empatii a toleranci.

Ve chvíli, kdy se cizinec přistěhuje, není jisté, zda dojde k integraci. Velmi záleží na motivaci cizince se začlenit a na majoritní skupině chtít cizince začlenit. Myslím si, že se respondenti v mém výzkumu integrovali, někdo více a někdo trochu méně. Zároveň ale musím podotknout, že jsem musela některé rozhovory vyřadit z toho důvodu, že respondenti byli například z mého pohledu asimilováni a vycházeli z úplně jiných podmínek.

Nevýhodou mého výzkumného šetření je, že mám malý výzkumný vzorek, který se nedá aplikovat na většinu cizinců, jež se integrovali do české společnosti. Stejně tak mám malé zastoupení mužů a cizinců ze západní společnosti. Tato práce je více orientovaná na příchozí z východních zemí. Přestože jsem hledala velmi důkladně cizince ze západních států, tak do mého výběru zkoumaných osob často nezapadali. Většina cizinců ze západního světa, které jsem našla, se přistěhovala už v dospělosti, nebo měla jednoho

rodiče Čecha. Podle výpovědí mých respondentů se sem přistěhovali za lepším životem – pro lepší vzdělání a plat či z politické situace. Vyvozují z toho, že lidé ze západních států nemají takovou motivaci se do České republiky přistěhovat z důvodů vyspělosti jejich států a stěhují se sem spíše za partnerem nebo později za prací.

Nicméně si myslím, že moje poznatky z tématické analýzy přinesly i tak důležité a zajímavé výsledky, které by mohly být bránou k hlubšímu probádání této problematiky. Z mého pohledu je důležité v našem globalizovaném světě a v době, kdy čelíme i přílivu ukrajinských válečných uprchlíků, najít cestu k vzájemnému porozumění a soužití. Pro mě samotnou byly tyto rozhovory nesmírně obohacující.

Domnívám se, že pokud se budeme jako psychologové a psychoterapeuti cizincům věnovat včas, citlivě a s porozuměním, podpoříme jejich původní kulturní identitu, a zároveň podpoříme jejich přijetí do české společnosti, bude pro cizince jednodušší si zvnitřnit některé hodnoty české kulturní identity, a celý proces a stav integrace pro ně bude jednodušší, bez nutnosti procházet potlačením sebe sama a dalšími náročnými postoji a pocity, které s integrací jsou spojené.

Závěr

V této práci jsem se věnovala *integraci cizince do české společnosti*. V teoretické části jsem vysvětlila důležité pojmy, jako je integrace, kultura, akulturační proces. Zaměřila jsem se na oblasti, které jsou důležité z hlediska lidského prožívání v souvislosti s integrací, a na biculturalitu, která často vzniká důsledkem integrace. Dále jsem představila interkulturní komunikaci jako koncept, který je velmi důležitý pro integraci a má značný vliv na chování, prožívání, vytváření vztahů a psychickou pohodu jedince.

Ve svém výzkumu zjišťuji, jaký vliv měla česká společnost na psychiku cizince, a do jaké míry byl tento vliv důležitý, aby se cizinec mohl integrovat s pocitem bezpečí, přijetí a podpory. Sledovala jsem také, co musel cizinec pro integraci sám udělat z hlediska porozumění české kultuře.

V některých případech se cizinci na úkor integrace vzdálili od svých rodin a od sebe samých. Prožívali psychickou nepohodu, ve které potřebovali najít určité vnitřní mechanismy k tomu, aby tento náročný a dlouhodobý proces zvládli. Celý proces integrace totiž zahrnuje nejen získání kompetencí pro „začlenění se“, ale také mít možnost najít sám sebe včetně šance na sebevyjádření a seberealizaci. Biculturalita je důležitým tématem, v rámci kterého cizinci hledají, co je pro ně skutečně zásadní. Zároveň díky zkušenostem s integrací cizinci nabyli mnoha cenných vlastností, jako je větší míra osobní otevřenosti, možnost předávat svou zkušenost v širší perspektivě vnímání člověka a společnosti, sociálního cítění, lidství jako takového a mnoha dalšího.

Tato práce může být východiskem pro vytvoření širšího výzkumného vzorku, který se bude věnovat prožívání cizince při procesu integrace, a hledání možností, které cizinci jeho prožívání usnadní.

Tato práce může sloužit z hlediska psychologické a psychoterapeutické praxe hlubšímu porozumění cizincům s možností zaměřit se na jejich vnitřní konflikty související s touto problematikou, a následně zprostředkovat jejich příjemnější a vzájemnější soužití s českou společností.

Reference

Abu-Rayya, H. M., & Sam, D. L. (2017). Is Integration the Best Way to Acculturate? A Reexamination of the Bicultural-Adaptation Relationship in the “ICSEY Dataset” Using the Bilinear Method. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 48*(3), 287–293.

<https://doi.org/10.1177/0022022116685846>

Benet-Martínez, V., & Haritatos, J. (2005). Bicultural Identity Integration (BII): Components and Psychosocial Antecedents. *Journal of Personality, 73*(4), 1015–1050.

<https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00337.x>

Benet-Martínez, V., Leu, J., Lee, F., & Morris, M. W. (2002). Negotiating Biculturalism: Cultural Frame Switching in Biculturals with Oppositional Versus Compatible Cultural Identities. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 33*(5), 492–516.

<https://doi.org/10.1177/0022022102033005005>

Berry, J. W. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues, 57*(3), 615–631. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00231>

Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations, 29*(6), 697–712.

<https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.07.013>

Berry, J. W., & Kalin, R. (1995). Multicultural and ethnic attitudes in Canada: An overview of the 1991 National Survey. *Canadian Journal of Behavioural Science / Revue Canadienne Des Sciences Du Comportement*, 27(3), 301–320.
<https://doi.org/10.1037/0008-400X.27.3.301>

Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation. *Applied Psychology*, 55(3), 303–332.
<https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2006.00256.x>

Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Breugelmans, S. M., Chasiotis, A., & Sam, D. L. (2002). *Cross-Cultural Psychology: Research and Applications* (3. vyd.). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511974274>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Čeněk, J., Smolík, J., & Vykoukalová, Z. (2016). *Interkulturní psychologie*. Grada Publishing.

Ferrari, L., Manzi, C., Benet-Martinez, V., & Rosnati, R. (2019). Social and Family Factors Related to Intercountry Adoptees and Immigrants' Bicultural Identity Integration. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 50(6), 789–805.
<https://doi.org/10.1177/0022022119850339>

Hartl, P., & Hartlová, H. (2015). *Psychologický slovník* (třetí). Portál.

Hnilica (ed.), K. (2018). *Stereotypy a legitimizace sociální stratifikace*. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta.

Hofstede, G. H., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and organizations: Software of the mind: intercultural cooperation and its importance for survival* (3rd ed). McGraw-Hill.

https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_M.Minkov%20-%20Cultures%20and%20Organizations%20-%20Software%20of%20the%20Mind%203rd_edition%202010.pdf

Huynh, Q.-L., Nguyen, A.-M. D., & Benet-Martínez, V. (2011). Bicultural Identity Integration. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Ed.), *Handbook of Identity Theory and Research* (s. 827–842). Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_35

Chen, S. X., Benet-Martnez, V., & Harris Bond, M. (2008). Bicultural Identity, Bilingualism, and Psychological Adjustment in Multicultural Societies: Immigration Based and Globalization-Based Acculturation. *Journal of Personality*, 76(4), 803–838. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00505.x>

LaFromboise, T., Coleman, H. L. K., & Gerton, J. (1993). *Psychological Impact of Biculturalism: Evidence and Theory*. 18.

Lomas, T. (2016). Towards a positive cross-cultural lexicography: Enriching our emotional landscape through 216 ‘untranslatable’ words pertaining to well-being. *The Journal of Positive Psychology*, 11(5), 546–558.

<https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1127993>

Maslow, A. H. (2021). *Motivace a osobnost*. Portál.

Migrace: Proč lidé opouštějí své domovy? | *Zpravodajství | Evropský parlament*. (2020, červenec 3).

<https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20200624STO81906/migrace-proc-lide-opousteji-sve-domovy>

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Grada.

Mok, A. (2022). Feeling at Home in Two Cultural Worlds: Bicultural Identity Integration Moderates Felt Authenticity. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 53(2), 179–212. <https://doi.org/10.1177/00220221211072798>

Moree, D. (2015). *Základy interkulturního soužití* (1.). Portál.

Morgensternová, M., & Šulová a kolektiv, L. (2007). *Interkulturní psychologie: Rozvoj interkulturní senzitivity*. Karolinum.

Nguyen, A.-M. D., & Benet-Martínez, V. (2013). Biculturalism and Adjustment: A Meta-Analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(1), 122–159.

<https://doi.org/10.1177/0022022111435097>

Nový, I., & Schroll-Machl, S. (2005). *Spolupráce přes hranice kultur*. Management Press.

Perlovsky, L. (2009). Language and emotions: Emotional Sapir–Whorf hypothesis. *Neural Networks*, 22(5–6), 518–526. <https://doi.org/10.1016/j.neunet.2009.06.034>

Plháková, A. (2003). *Učebnice obecné psychologie*. Academia.

Průcha, J. (2010a). *Interkulturní komunikace (1.)*. Grada Publishing, a. s.

Průcha, J. (2010b). *Interkulturní psychologie: Sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů (3.)*. Portál.

Soukup, M. (2009). *Základy kulturní antropologie*. Akademie veřejné správy o. p. s.

Soukup, V. (2004). *Přehled antropologických teorií kultury (2.)*. Portál.

Šišková (ed.), T. (2001). *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturní společnosti*.

Tollarová, B. (2006). *Integrace cizinců v Česku: Pluralita, nebo asimilace?*

<http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3902>

Vágnerová, M. (Ed.). (2004). *Psychopatologie pro pomáhající profese* (Vyd. 3., rozš. a přeprac.). Portál.

Velký sociologický slovník. (1996). Karolinum.

Ministerstvo vnitra. (2022). *Postupu při realizaci aktualizované Koncepce*

integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2022.

<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Výrost, J., Slaměník, I., & Sollárová, E. (2019). *Sociální psychologie: Teorie, metody, aplikace*. Grada.

Seznam příloh

Příloha I Vzor informovaného souhlasu.....	1
Příloha II Otázky do polostrukturovaného hloubkového rozhovoru.....	3
Příloha III Přepisy rozhovorů.....	4

Příloha I – Vzor informovaného souhlasu

Informace pro účastníka a Informovaný souhlas s účastí v kvalitativním výzkumu v rámci bakalářské práce: Integrace cizinců do české společnosti

Držitel souhlasu: Erika Čermáková, email: erika.cermakova00@gmail.com

Předmět a provedení: Výzkum se zaměřuje na cizince žijící v České republice a jejich postupný proces integrace do české společnosti.

Výzkum je prováděn v rámci zpracování bakalářské práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií, obor Psychologie (7941K41).

Ochrana osobních údajů:

Výzkum bude veden formou rozhovorů. Průběh rozhovoru bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně pořízen doslovný přepis, který bude dále analyzován a interpretován. S Vašimi údaji bude nakládáno jako s přísně důvěrnými dle zásad pro ochranu osobních údajů v souladu s platnými právními předpisy České republiky¹. K Vaším údajům budou mít přístup pouze Erika Čermáková a její vedoucí práce Zuzana Janotková. Tyto osoby jsou povinny zajišťovat a zachovávat důvěrnost Vašich údajů. Zpracování dat je prováděno na anonymizovaných datech. Získané údaje budou použity výhradně pro zpracování bakalářské práce bez zveřejnění Vašeho jména a dalších osobních údajů.

Zvukový záznam a doslovný přepis bude Erika Čermáková uchovávat u sebe.

Doslovné citace anonymizovaného doslovného přepisu mohou být použity v závěrečné bakalářské práci.

Informovaný souhlas s účastí v kvalitativním výzkumu v rámci bakalářské práce: Integrace cizinců do české společnosti

Já,, narozen/a podpisem tohoto Informovaného souhlasu potvrzuji, že:

- Souhlasím s poskytnutím rozhovoru a dalších souvisejících informací
- Jsem před podpisem tohoto souhlasu měl/a dostatek času k přečtení výše uvedených informací a byl/a jsem podrobně informován/a o cíli a účelu tohoto kvalitativního výzkumu a o tom, v čem spočívá moje účast v kvalitativním výzkumu v rámci bakalářské práce;
- Jsem měl/a možnost klást doplňující otázky a na všechny jsem obdržel/a uspokojivou odpověď;
- Rozumím, že mohu svobodně a bez udání důvodu kdykoliv svůj souhlas s účastí v této studii odvolat;

¹ Zákon č. 110/2019 Sb. Zákon o zpracování osobních údajů

- Převezmu (pokud budu chtít) stejnopis tohoto podepsaného informovaného souhlasu;
- Svobodně a bez výhrad souhlasím s účastí v tomto kvalitativním výzkumu;
- Souhlasím s použitím dat pro tento kvalitativní výzkum v rámci bakalářské práce za podmíněk, že data budou použita výhradně v anonymizované podobě.

V dne

Jméno a příjmení účastníka:

Podpis:

Příloha II

Otázky do polostrukturovaného hloubkového rozhovoru

1. Kdo je podle tebe cizinec?
2. Jak rozumíš slovu integrace? Cítíš se osobně integrovaný/á do české společnosti?
3. Potýkal/a ses s předsudky, stereotypy, jak ty vůči Čechům, tak Čechů vůči tobě? Pokud ano, s jakými? A jak tě to ovlivnilo v postoji vůči sobě samé/mu? Jak se to měnilo v čase (třeba kvůli negativním nebo pozitivním zážitkům)?
4. Co nebo kdo ti pomohl se integrovat? Jak ti pomohlo, nebo nepomohlo tvoje sociální prostředí (škola, kroužky, rodina, přátelé) a co si pro to sám/sama musel/a udělat? A co bys potřeboval/a pro sebe k pomoci v integraci?
5. Jaká je tvoje kulturní identita? A jak se proměňovala v čase?
6. Do jaké míry je tvoje kulturní identita důležitá, aby ses cítil/a dobře ve společnosti, ve které jsi? A uvažoval/a jsi, že se vrátíš do své rodné země nebo někam jinam? Případně proč?
7. Jaká je podle tebe tvoje role ve společnosti a co můžeš do české společnosti přinést? Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat?
8. Limitovala tě někdy čeština ve vyjadřování, vytváření vztahů nebo v něčem jiném? A když ano, jak se to projevilo/projevuje?
9. Cítil/a ses nebo cítíš se být jiný/jiná? Pokud ano, jak se to projevilo?
10. Pociťoval/a jsi strach nebo ohrožení v souvislosti se svým původem? Případně jaké?
11. Zaznamenal/a jsi u sebe nějaké psychické potíže v souvislosti s integrací do české společnosti? Případně jaké?

Příloha III Přepisy rozhovorů

Rozhovor č. 1

Kdo je podle tebe cizinec?

Podle mě je cizinec někdo, kdo přijde do jiného sociálního prostředí, kde nezná žádné tradice a není vžit do stylu života daný populace.

Cítíš se v Česku jako cizinka?

Už ne, neberu si to slovo k sobě. Jen když řeším nějaký dokumentace, tak si na to vzpomenu, protože si musím hledat podmínky pro cizince. Ale jinak v podstatě ne, když se řekne slovo cizinec, tak si tak nepřipadám, jsem tu už dlouho.

Jak rozumíš slovu integrace a cítíš se osobně integrovaná do české společnosti?

Řekla bych, no, moment, jak byla ta první otázka?

Jak rozumíš slovu integrace. Nemusí to být žádná definice, spíš jak to vnímáš ve vztahu k sobě.

Jo, k sobě... no řekla bych, že je to spíš hledání lepšího života a podmínek nebo třeba taky klidu. A jestli jsem integrovaná? Myslím, že je mi tu líp, nebo jsem si strašně zvykla na mentalitu českých lidí, a tak se cítím taková počestělá nebo snad i poevropštělá.

Své rodiče považuješ za integrované?

Ne, protože moji rodiče v Česku tak úplně nežijou. Mají tady sice trvalý pobyt, ale práci a vlastně svůj život mají v mém rodném státě, Ázerbájdžánu. Takže moc integrování nejsou.

Potýkala ses s předsudky, stereotypy, jak ty vůči Čechům, tak Čechů vůči tobě? Pokud ano, s jakými – a tady si ještě můžeme dovysvětlit, co jsou to předsudky a stereotypy, protože v tom je trochu rozdíl.

Asi bych to trošičku otevřela.

Předsudky jsou chápány jako nepřátelské postoje vůči určitým náboženským a jiným skupinám a jsou založené na iracionálním základě. A stereotypy, to jsou vzorce, které mohou být pozitivní i negativní – třeba když řeknu, že Vietnamci jsou chytrí, tak to je stereotyp.

Jasně. Co si vzpomínám, tak předsudky jsem vnímala jenom na gymnáziu. Ale to byly spíš takový dětský předsudky, že si z toho někdo dělal randu. Samozřejmě jsem měla takový temperament, že mě to v jednu chvíli štvalo a myslela jsem si, že mě druzí nemají rádi. Ale pak se zjistilo, že si jenom dělali randu a vlastně mě mají rádi a říkají o mně za mými zády docela dobré věci. Takže nemám úplně špatný zkušenosti. Prostě šlo o dětský předsudky nebo srandičky ohledně náboženství i toho, že jsem cizinka, ale nemysleli to špatně. Neřekla bych, že bych se někdy chovala tak, aby proti mému původu někdo něco měl nebo tak něco, takže žádný takový strašný věci jsem nezažila. A ohledně stereotypů, tak většinou, když řeknu, že jsem Ázerbájdžánka, tak se objevují stereotypy typu jako že ázerbájdžánský holky jsou hezký, nic víc se ke mně nedostalo.

Mohla bys uvést ještě nějaký příklad předsudků, na který jsi jako malá narážela?

Nevím, napadá mě, že když jsem tu byla nově, tak jsem jako dítě byla trošičku agresivní, na všechno jsem měla nějakou reakci, tak to bylo takový, nevím... Předsudky mě hned nenapadají, ale ohledně náboženství se určitě dělaly vtípky. To žádný náboženský člověk nebere dobře..

Můžu se zeptat, jaké vyznáváš náboženství?

Jo, vyznávám Islám, takže jsem muslimka.

Tak to je asi taky hodně spojené s tvou rodnou zemí, že...

Jo, to určitě. Ale co mě teď ještě napadá (pořád to jsou fakt ale takový dětinský věci), že lidi, co neznají to prostředí, si třeba mysleli, že když jsem muslimka, navíc z asijského města, tak že musím být v hidžábu nebo celá zakrytá. Tak z toho si trochu utahovali. Jednou, v době, kdy se na střední učíte o náboženství, někdo říkal cosi ohledně Koránu, pamatuju si, že mě to docela dost naštválo, ale nemysleli to špatně. Lidé trošičku něco vědí, ale hodně taky ne, protože to není jejich prostředí a tak. Ale nic špatného, v pohodě.

Tak to je dobrý.

Myslím, že jsem měla docela štěstí, protože jsou lidi, co zažívají agresivní předsudky od ostatních ohledně náboženství, hlavně Islámu. Hlavně když se tady jednou rozjelo to období, kdy všichni řešili ISIS. To jsem se snažila, vždycky se dávaly referáty nebo semináře ve škole jako domácí úkoly, nebo prezentace, tak jsem se to téma tehdy snažila objasňovat a nikdy jsem nepotkala člověka, který by byl tak tvrdohlavý, že by to nechtěl chápat. Takže myslím, že v tomhle mám fakt štěstí.

Takže ses nesetkávala s nepřátelskými postoji?

Ne, jelikož i u toho, co jsem třeba pět let zpátky brala jako nepřátelský postoj, jsem si rychle uvědomila, že jsou to jenom srandy a nebrala jsem to tak osobně. Protože prostě všichni mají v nějaký době předsudky ohledně různých náboženství. Nechci se sama nějak charakterizovat, ale mám pocit, že jsem naučila všechno vnímat z mnoha úhlů, abych nemusela soudit lidi jako dřív, než je sama poznám.

Jak podle tebe vnímají Češi Ázerbájdžán?

No popravdě první vnímání Čechů bylo asi takové, že jsem. Když se řekne Ázerbájdžán, tak hodně lidí neví, kde se nachází. A myslí si třeba, že je to nějaké město. To se už zlepšilo. Samozřejmě i díky tomu, že tam probíhají olympijské hry a různé mezinárodní soutěže. A tak se o tom trošičku ví, ale určitě si myslím, že si pořád hodně lidí myslí, že jde o takový zaostalý město, což není pravda. Na druhou stranu mi taky hodně lidí říká, že chtějí navštívit Ázerbájdžán, a dokonce sami znají nějaké Ázerbájdžánce, co už jsou taky tady v Česku a mají z nich docela dobré dojmy, že jsou veselí a všechno. Protože i u nás v rodině je takový chaos, takovej dobrej chaos řekla bych, protože naši mají rádi hosty a po večerech jsou všichni venku a je to takový veselý, tak myslím že lidi, co přicházejí z mého státu sem, tak dělají docela dobrý dojem na ostatní.

Jak vnímáš Čechy ty, měla jsi vůči nim nějaké předsudky nebo stereotypy?

Ani ne. Jediný co, že jak má Česko blízko k Němcům, tak u nás se spíš říká, že jsou Češi chladnokrevní nebo že nejsou úplně otevřený, hned tak se s někým neskamaradíte, no prostě že mají svoje pravidla. Ale pro mě to není problém,

myslím že jsem se taky stala trošku takovou, že si svoje věci řeším raději sama, prostě jsem si na tu mentalitu zvykla. Spíš teďka nemůžu vystát svůj národ někdy. V Ázerbájdžánu nemůžu dlouhodobě s lidmi komunikovat, protože mi přijde, že s nimi nevydržím, nemám na to trpělivost. Ale žádný předsudky jsem před svým příjezdem neměla, protože jsem o Česku i Čechách jako takových slyšela jen to dobré.

Kdybys měla porovnat Ázerbájdžán s Českem, tak v čem spatřuješ ty hlavní rozdíly?

Jako státy myslíš?

Hmm. Nebo mentalitu a kulturu.

Jo jasně, na to se mě ptá úplně každý, kdykoliv jedu do Ázerbájdžánu - je to lepší tam, nebo tady? A moje odpověď vždycky je, že jsem si už na Česko strašně zvykla a líbí se mi, že je tu klid a že ti nikdo nezasahuje do té práce. A že je to tu mnohem ekologičtější, což se snažím nějak dodržovat. Kdežto v Ázerbájdžánu, na to jdou strašně pomalu, ekologie se tam teď vůbec neřeší. Na druhou stranu mi přijde, že tady je život melancholický, a když se vrátím do Ázerbájdžánu, tak je zase chaotický. Před týdnem jsem říkala mamce, že přijet z Česka do Ázerbájdžánu, je jako přejít z černobílého filmu do komedie. Přitom mám ale opravdu ráda obě země. Nevzdala bych se ani toho, ani toho, protože je to půlka mého života.

Do Česka jste se přestěhovali, když ti bylo devět. Tehdy tady rodiče bydleli?

Ne, já mám mamku, jejíž sestra, tedy moje teta už tady předtím bydlela se svou rodinou. Taky se sem přestěhovali z Ázerbájdžánu, a tou dobou tu byli pět sedm let. V Ázerbájdžánu se moji rodiče rozváděli a měli jsme nějaký problémy, a tak jsme se rozhodli, že se já a sestra přestěhujeme do Česka k tetě. V podstatě i kvůli vzdělávání. Neříkám, že ázerbájdžánský vzdělání je špatný, ale nám přišlo, že evropský vzdělání přece jen bude lepší. A diplomy, které budeme mít, by nám následně mohly pomoci se celkově v budoucnu rozhodnout, kde chceme bydlet, a kde chceme žít a pracovat. Takže jsme se sem přestěhovali, mně bylo devět, ségře dvanáct, a chodila jsem do čtvrté třídy na základce.

A rodiče zůstali v Ázerbájdžánu?

S tátou se nevidám od rozvodu a mamka různě přijížděla a zase odjížděla. Jednou sem přijela, zůstala tu déle, naučila se česky, podali jsme žádost o trvalý pobyt. Měla v úmyslu se přestěhovat za námi, ale jelikož si v Ázerbájdžánu vybudovala firmu a má tam dlouhodobou práci, tak se to nepodařilo. My jsme jako děti pochopily, že se sem úplně nepřestěhuje, takže ona bydlí tam a teď se jakýmsi způsobem vídáme.

Kdo ti pomohl se integrovat? Jak ti pomohlo, nebo nepomohlo tvoje sociální prostředí jako škola, kroužky, rodina a přátelé?

Já se učila česky ještě předtím, než jsem se chtěla přestěhovat. Ale když jsem sem přiletěla a šla se podívat první den do školy, tak jsem pochopila, že moje naučená čeština je k ničemu. Protože naučit se něco a aplikovat to, je úplně něco jiného. Takže jsem v podstatě neuměla nic, i když jsem se učila dost dlouho. Uměla jsem říct jen ano a ne. Měla jsem ale štěstí, že jsem spadla do super třídy, kde byl mladý třídní učitel, a ten byl takový aktivní a všechno dělal formou hry. Takže to bylo zábavné, děti se toho chytly, samozřejmě jsem viděla někoho, kdo mě neměl úplně rád, ale to za nějakou dobu přešlo díky tomu učiteli, protože on vytvořil prostředí ve třídě, že to fakt šlo jak po másle. Pomohli mi, naučila jsem se, normálně jsem chodila do školy, diktáty jsem neuměla psát, ale děti mi pomáhaly a bylo to pak mnohem lepší. Mimo to samozřejmě ohledně dokumentace a podpory psychický, tak teta a její rodina, hlavně strýc, její manžel, a měla jsem tu i sestřenicí, která je starší, mi pomáhali, když jsem něco nevěděla.

A co jsi pro to sama musela udělat?

Musela jsem grown up, jak to říct česky... to je můj další problém, že mi některá slova někdy vypadnou. Takže jsem musela rychle dospět, protože jsem předtím bydlela s mamkou a mamka mi do devíti furt všechno kontrolovala, učily jsme se spolu, po práci nám pomáhala se školou a vším možným. Už si nepamatuju, jak těžký bylo se od ní odloučit, protože jsem si na to už zvykla, ale určitě to těžké bylo. Poslední dobou se ale pořad vídáme a teď je zase těžší být dál od ní. A všímala jsem si, že u sestry, která byla starší, to šlo daleko pomaleji. Ta nějaký věci nezvládala nebo jí pravděpodobně nebylo dobře po psychické stránce. Ale já si musela řešit svoje problémy sama, což pro mě bylo něco nového a dost mi to pomohlo. Řekla bych, že jsem byla o dost napřed než ségra, protože jsem se všemi problémy nechodila za tetou nebo prarodiči.

Takže jste o sebe se ségrou vzájemně staraly?

No, to je právě ten problém, že jsme si jako malé ještě úplně nepomáhaly, u nás je taková sesterská válka, takže někdy i chci pomoci, ale ona třeba nepomůže. Myslím, že jsme dělaly, co jsme mohly. Prostě jsme byly děti, tak jsme se z toho snažily každá sama vykopat, a ne tahat jedna druhou nahoru.

Vztah s tetou byl jaký?

Popravdě jsem se s ní moc neznala, v Ázerbajdžánu jsem o ní jen slychala, ale u nás rodina znamená všechno. Takže jsme si už za pár dní byly strašně blízké, ona nám pomáhala, celá její rodina - strýc, její manžel, i dcera, moje sestřenice - nám maximálně pomáhala. Takže jsme se cítili jako doma. Někdy bylo těžký přijmout ji místo mamky, byly jsme zvyklé na mamku, že nám pomáhá a teď musíme s problémy chodit za tetou. To jsem neměla ráda, byl to pro mě na začátku nový člověk, takže mě i to tlačilo k tomu, abych byla víc dospělá a samostatná. Ale vztahy máme doteď dobré, bydlíme dvě ulice od sebe, takže se po večerech stále vídáme.

A je něco, co bys tehdy potřebovala ke snazší integraci od státu nebo Čechů?

Z hlediska státu se doteď nevyznám, co jsou moje práva nebo co bych měla vyžadovat. Nebo jako vím tu cestu, kdybych fakt něco potřebovala, ale zatím se o to vůbec nezajímám, protože mám docela dobrý background ohledně mamky. Všechny záležitosti pět let zpátky ještě řešil strýc a teď už si řešíme všechno samy. A ohledně lidí bych řekla, že ne, protože si myslím, že člověk musí potkat i ty, kdo jsou proti tobě, protože jinak se prostě nerozvíjíš. Řekla bych něco o dětech, ale děti jsou vždycky takový krutý, a to i mezi Čechy, takže myslím, že bych nic nezměnila.

Jaká je tvoje kulturní identita a jak se proměňovala v čase? Myslím tím všechno, co je spojené třeba s tím, co máš společného s Ázerbajdžánem. Kultura, normy, různé tradice. Jak to máš ve vztahu s Českou republikou, jak vnímáš v tomto ohledu sebe tady?

Z Ázerbajdžánu jsem si převzala hodně velkou, nechci to nazývat tíhou, ale ještě do minulého roku jsem to brala jako tíhu. To je rodinná povinnost. Zakládáme si hodně na rodině a na tom, že jsou pravidla a máme poslouchat svoje rodiče. Není to tak striktní, ty pravidla nejsou ani řečený, ani psaný, ale jsou. Třeba mamka říká, jak nás vychovala, abychom byly upřímný a všechno jí říkaly. Což je na jednu stranu pravda, ale na druhou stranu jsem se vůbec necítila free a bez problémů.

V čem tě to třeba omezovalo?

Všechny děti mi říkaly, že mám striktní rodiče, protože nesmím večer přijít ani o minutu později domů. Ale to bylo spíš tím, že když byla moje mamka pryč, tak za mě měla tetina rodina zodpovědnost. Kdyby tu byla mamka, měli bychom volnější dětství. Nebo jsme nesměly jet na školní lyže, protože nám to rodiče většinou nedovolili kvůli tomu, že jsme neuměly lyžovat. A jak vy se to tu učíte od dětství, tak my většinou na lyže nejezdíme, když vyloženě nejsme fans of it. Takže nás nepouštěli s tím, že napřed pojedeme jako rodina, abychom se to naučili spolu. A ve škole se i učitelé ptali, proč nemůžeme jet, nechápali to. Nejsou to asi úplně velké věci, ale jako dítě třeba chcete být svobodný,

chodit s dětmi všude a víc se socializovat. Taky tady děti v devíti letech už chodí samy do školy, což se u nás většinou nedělá, protože jsme měli v minulosti v Ázerbájdžánu víc kriminality a toho se rodiče báli, takže to omezování pořádku pokračovalo.

A to šlo hlavně od tety?

Teta a prarodiče jednájí podle pokynů mé mamky. Řekla bych, že to je dokonce i tradice, neřekla bych, že je z ázerbájdžánských rodin někdo tak poevropštělej, že by pouštěl děti už od devíti let ven samotný. Myslím, že u nás se ta mentalita nemění. Doteď máme například problémy ohledně vztahů s opačným pohlavím. Takové to, když přijдете domů a řeknete, no já mám teďka kluka a okamžitě přijde nával otázek typu "Myslíte si, že se vdáte?" Představte si, že je vám osmnáct a někdo se vás na to zeptá. Chtějí vědět, jak to skončí, a pokud to nemá konec, tak proč by to vůbec bylo? Což dává na jednu stranu smysl, ale je to furt omezování v kontrastu s Čechy.

Myslíš si, že je to součástí tvé mentality, mít věci tak nějak víc pod kontrolou? Nebo máš pocit, že jsi v tomhle víc free?

Jako myslíš v tom smyslu, jestli budu tohle v budoucnu aplikovat na své děti?

Ne, spíš ve vztahu k té ázerbájdžánské kulturní identitě, jestli je tahle vlastnost v tobě zakotvená?

Tak napůl. Jsem člověk, který potřebuje mít všechno pod kontrolou, ale ne, co se týká mě samotné. Ne na takové psychické úrovni, že bych všechno musela ovládat a nic by se bez mého povolení nestalo, to ne, ale protože mám pocit, že člověk někdy ani nemůže ovládat sám sebe. Ohledně filozofických nebo psychologických otázek mám dost široký úhel pohledu, ale už jsem si od Čechů zvykla všechno plánovat, a to u nás třeba není. My doma děláme všechno na poslední chvíli, a to mě vždycky naštve, protože už jedu podle mentality Čechů. Třeba vím, že mám za týden nějakou schůzku a nechci, abych přišla pozdě, nebo aby se to zrušilo na poslední chvíli. Ale musím třeba vědět, neboť jsem dost nedůvěřivá ohledně lidí, takže obvykle, když jdu k doktorovi, tak potřebuju přesně vědět, co dělá s mým tělem. Jinak jsem si zvykla na volnost v Česku a myslím, že aplikovat staré tradice nebo mentalitu nemá smysl, protože se svět mění a my se musíme adaptovat. Myslím, že to aplikovat na svoje děti nebudu. Nechtěla bych, aby někdo zase prožíval ty starosti, který jsem jako dítě měla. I když to byly hloupý věci, tak jako dítě si to jako hloupost neberete.

Jak to máš s českými a ázerbájdžánskými tradicemi?

Český tradice vlastně vůbec neznám, protože jsem neměla příležitost nějaký tradice s českými dětmi nebo kamarády slavit. Takže myslím, že jsem furt ve svých ázerbájdžánských tradicích, když jsem v Ázerbájdžánu, K ázerbájdžánským nebo orientálním tradicím jsem se poslední dobou dost přiblížila, zajímají mě. České znám málo. A že bych potkala někoho, kdo by mi o nich vyprávěl, to vůbec. I mí kamarádi se mě spíš vyptávají, jak to vypadá u nás a já sama se neptám, protože na to nemám prostor ani čas.

Takže ani české Vánoce nebo Velikonoce?

Jako popravdě, v naší rodince slavíme všechno, co můžem. Takže slavíme Vánoce i Nový rok, poruštělý trošičku, protože Ázerbájdžán byl pod ruským vlivem. Slavíme hlavně ten Nový rok, ale na Vánoce se taky seberem a Velikonoce moc neslavíme. Snažíme se neotvírat dveře, protože vůbec nevím, co ty děti říkají za říkanky, nikdy jsem se to naučila. Když zazvoní, tak otevřem, ale snažíme se nebyť doma.

Mohla bys uvést příklad nějakých tradic a svátků z Ázerbájdžánu?

Jasně. Tak třeba u nás mají Velikonoce vždycky čtyři úterky před prvním jarním dnem, ne ve stejný den jako vy, ale máme první jarní den, což bývá většinou dvanáctého, prvního nebo druhého března. Čtyři úterky předtím slavíme, země, vodu, oheň, zkrátka všechny základní elementy. Máme tradici, že se udělá oheň a celá vesnice se sebere a uspořádá soutěže. Přes oheň se skáče sedmkrát ve smyslu zbavení se vší špatné energie, která se má v tom ohni spálit.

V Ázerbájdžánu se dělají ohně opravdu velký a skáčou většinou kluci, musí to přeskočit. Je to zábavný, ale tady to většinou neděláme, zkusili jsme jen něco malýho u nás na zahrádce, ale raději to moc nezkušíme. A na Velikonoce, přesně v první jarní den, jak vy chodíte s pomlázkou, tak u nás jen zaťukáte, hodíte čepici ke dveřím, schováte se a majitelé domu vám tu čepici naplní sladkostmi. A máme na speciální velikonoční sladkosti, které se pečou, je to celá ceremonie, protože se peče fakt hodně dlouho.

Takže kdybych to tak trochu stočila k té kulturní identitě, tak to cítíš tak napůl?

Jo, určitě, prostě dodržujeme tradice spíš ázerbájdžánský a mentalitu mám spíš českou. Vždycky jsem si říkala, že jsem takový samotář a že bych potřebovala svůj klid, který v Ázerbájdžánu nemáte, absolutně ne, ale ohledně tradic, tak ty český vůbec neznám a přijde mi, že ty tradice mají u nás smysl, takže nemám důvod se jich vzdát.

Do jaké míry je tvoje kulturní identita důležitá, aby ses cítila dobře ve společnosti ve které žiješ?

Řekla bych, že dost. Určitě nejsem člověk, který by svou kulturní identitu skrýval, jsem tvrdohlavá. I kdyby byl někdo proti, tak si řeknu to svoje a vysvětlím všem ostatním, co mají za předsudky a jak to doopravdy je. Protože lidi bez návštěvy Ázerbájdžánu a správných informací o naší kultuře říkají různé věci. Vždycky říkám, že jsme hrdí, že jsme z Ázerbájdžánu a nemáme se za co stydět.

Jak to vnímá tvoje máma, která podle tebe má ázerbájdžánskou mentalitu, zatímco ty spíš tu českou?

No tak oni si aplikují to svoje samozřejmě. Já se zase snažím aplikovat tu mentalitu na ně. Dřív to vyvolávalo obrovský spor, samý přesvědčování vždycky, ona si aplikovala svoje pravidla a já jsem si říkala, co si myslím já. Někdy mám pocit, že mají Ázerbájdžánci takovou vadu, že neposlouchají větu do konce a hned ti chtějí odpovědět, což mě štve. Jsem pak ještě víc tvrdohlavá, ještě víc to chci vysvětlit, což většinou nemusí dopadnout, protože oni se naštvou a odejdou, ani tě neposlouchaj. Ale teď už je to takový, že máma si už zvykla, že já mám tu evropskou mentalitu, takže když už říká něco, co je proti mému myšlení nebo vůli, tak se to už většinou snaží v klidu vysvětlit, anebo to nechá být. U mě je to tak, že když mám nějakou myšlenku a oni to nechápou, tak mám furt chtít jim to dovysvětlit, protože mi přijde že nemusím být jediná, která se dívá jinak.

Uvažovala jsi někdy, že se vrátíš do své rodné země nebo odcestuješ někam jinam, případně proč?

Nikdy jsem nepřemýšlela, že bych se vrátila do Ázerbájdžánu vyloženě žít, ale žije se tam dobře. Řekla bych, že vystudovat tady nebo kdekoli v Evropě a vrátit se tam, je nejlepší způsob, jak tam žít. Kvůli výplatě, práci a pohodlí. Samozřejmě mamka mě tam taky tahá, protože ona tam má teď estetický firmy a chce nám všechno přenechat. Takže chce abychom se do toho taky podívaly, taky se v tom vyznaly, dokonce se i zapojovaly do prací. Což mi na jednu stranu nedělá problém, takže když tam jedu, neustále nad tím přemýšlím. Určitě bych se tam ale nechtěla přestěhovat a žít. Ale je to pro mě důležité místo, kam se vracet, nejsme jenom malinká rodinka, jenom teta a prarodiče a mamka, ale máme dost velkou rodinu, protože moje babička měla čtyři sestry, jednoho bratra a jejich rodiny a my se s nimi všemi známe. Vždycky, když tam jedeme, tak je to většinou příležitost se s někým se vidět. Myslím že během svého života se tam jakýmsi způsobem budu vracet, ale nepřestěhuju se tam jako žít, jako vyloženě žít, jako jo budu tam mít dům, mamčin, samozřejmě, a možná teďka dost přemýšlím, že bych se tam vracela nebo zakládala nějakou práci navíc vedle toho, co bych dělala v Evropě.

Teď studuji na Ukrajině rok, zase kvůli rodinným důvodům, že mamka tam potřebovala nějaký věci vyřešit, už jsem se v podstatě zapojila do její práce, takže jsem se tam přestěhovala, ale teďka se zase chci transferovat na jinou univerzitu, která pravděpodobně bude v Itálii, což jsem absolutně neměla v plánu, ale popravdě teď poslední roky to nechávám plynout. Jakýmkoli směrem to půjde, tam půjdu, protože jsem pochopila, že plánování většinou nevychází úplně a že zkrátka uvidím. Ale samozřejmě si budu podávat i na český občanství, protože už bych měla, ale nemám čas na to, abych se zabývala dokumentací takže myslím že do Česka taky budu furt vracet.

Co tě drží v České republice?

Klid. Řekla bych klid a to, že se tady pohybuju fakt v pohodlí a třeba v Ázerbájdžánu, když jsem, tak tam se v podstatě bych řekla moc nevyznám. Jo, dokážu tam přežít, ale vyřídit si svoje v práci tak nedokážu, takže jsem závislá většinou na mamce i na tom aby mě někdo někam odvezl, protože to tam moc neznám, kdežto tady už jsem si zvykla, mám tady život, kamarády, můžu si kdykoliv vyjít kam chci, kdežto v Ázerbájdžánu taky můžu, ale přijde mi, že tam by mi to trvalo dýl si něco vyřídit.

Kde máš domov?

Popravdě bych řekla že v Česku, a to z toho důvodu že, když jsem v Ázerbájdžánu na nějakou dobu, tak zatím jsem tam jenom, abych se vídala s mamkou, protože většinou tam nemám co dělat, jako práci třeba. Mí kamarádi z Ázerbájdžánu jsou většinou taky někde jinde nebo se tam vrací v nějakou dobu, a to se s nimi nevidám. Takže když jsem v Ázerbájdžánu, tak se cítím pořád jako na návštěvě, což myslím, že se bude měnit, když se zapojím do práce, ale teď když řekneš domov, vybavím si Česko, dům v Česku, protože když přiletím, mám pocit, že jsem jako ok, jakýkoliv problém vyřeším v pohodě, ale když jsem tam a je problém, voláme mamku.

Jaká je podle tebe tvoje role ve společnosti a co můžeš do české společnosti přinést? Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat? Začněme tím, jaká je tvoje role v české společnosti?

Kdyby ses zeptala minulý rok, tak bych řekla, že tu mám nějakou roli, protože jsem tu studovala a myslela jsem, že bych tu i pracovala, studovala jsem medicínu, takže jsem si myslela, že bych mohla i něco Česku přinést. Teďka ohledně Česka jako státu si myslím, že svou roli úplně nemám. Ohledně společnosti jako lidí a populace, tak mám doteď pocit, že lidi, co jsem poznala, jsem vždycky spíš povzbudila a pomohla jim se vytáhnout někam. Možná i dovysvětlit to, nějaký úhly pohledu ohledně mé kultury, kdy jsem vždycky byla ráda, že někdo poslouchal a vzal si to k srdci, i ohledně náboženství ne jenom naší kultury Ázerbájdžánu ale celkově jako Asie.

Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat?

Teď nevím z jakého úhlu to vzít, ale řekla bych, že jelikož vůbec nevím, co se stane v budoucnu a kam se budu transferovat, kde se budu učit, kde budu žít, tak na tuhle otázku ani odpovědět nemůžu. Jsem člověk co se zajímá o všechno. Všechny sporty, kurzy, měla jsem dokonce udělaný plán jaké kurzy chci absolvovat, všechno jsem samozřejmě plánovala v Česku, takže úplně nevím, jestli se mi to povede realizovat tady v Česku, abych tady pak mohla s tím něco dělat.

Limitovala tě někdy čeština ve vyjadřování, vytváření vztahů nebo v něčem jiném? Pokud ano, jak se to projevovalo?

Ježíšmarjá, řekla bych že i doteď, protože jsem sice češtinu používala dlouho, ale jsem strašně multilingual, nikdy mi to nedělalo takový problém jako teď poslední roky. Mám pocit že si každý jazyk pletu s tím druhým nebo vždycky jsem uměla tolik jazyků co teď, ale dřív jsem si myslela, že se mi to tak moc neplete a teď možná jak jsem zatížená, nebo že se učím a už na to nemám kapacitu, tak myslím, že mi ty jazyky už dělají problém, že bych si to potřebovala procvičovat furt. Teď si i dělám angličtinu jako certifikát, abych měla už nějakou úroveň a budu se snažit i ostatní jazyky jakýmsi způsobem zdokonalit, protože čeština mi taky dělá problém. Toho jsem si všimla na medicíně, když jsem měla zkoušky. Přestože jsem se učila česky, tak mám výpadky během mluvení u nějakého slova třeba, jsem si vědoma, že to nemůžu během zkoušky zaměnit jiným jazykem, což bylo špatný a už jsem si říkala, že nevím co s tím, že jsem si třeba vytáhla otázku a teď máš mluvit a vypadne ti slovo, teď ses zasekla a ztrácíš čas. Kdyby ses zeptala mých kamarádů a kamarádek, tak si všichni řeknou, že mám problém s češtinou, protože jsem člověk, který když už ví, co mluví a jsem v tom rozhovoru, tak automaticky moc nepřemýšlím nad gramatikou, nad správným skloňováním. Slohovky mám dobrý, ale v rozhovoru mám pocit, že to nejde, možná je to tím, že jsem se začetla i do jiných jazyků,

přibrala další jazyk navíc, turečtinu, a začala jsem číst jen v tom jazyce, takže mi to i nějakou dobu dělá problémy i se slohovkama ve škole a je to prostě všechno o procvičování.

V jakém jazyce přemýšlíš?

To je hodně těžký, hodně těžký, tyjo nevím, fakt nevím. Na tuhle otázku se mě ptalí hodně, ale teď mám pocit, že nemám žádný jazyk na přemýšlení. Já nevím, jakýmsi způsobem prostě seberu informace, a jakým jazykem potřebuju mluvit, tak se snažím mluvit, ale u přemýšlení nemám specifickéj jazyk. Určitě nepřemýšlím v ázerbájdžánštině, v ruštině, v angličtině ale... myslíš tím, jaký mám jazyk jako v podvědomí? Když se naštvu nebo přemýšlím, jak něco říct nebo něco napsat nebo někomu něco chci říct, tak je to kupodivu turečtina, protože mám pocit, že ji ovládám. Dřív bych řekla, že ovládám nejlíp turečtinu i když to není můj jazyk, ale já jsem si to strašně přisvojila díky tomu, že oni mají strašně rozšířený slovník a dokážou vyjádřit pocit přesně, a to mě vždycky štvalo, i když čtu turecky věty, který jsou na celou stránku a dávají smysl, když to musím říct v češtině nebo v jakýmkoli jiným jazyce, tak to musím udělat jednodušší, což já nemám ráda jednodušší slova, přijde mi to jako nezajímavý.

Kolika jazyky tedy dohromady mluvíš?

Je to ázerbájdžánština, turečtina, angličtina, ruština, nějakou dobu jsem dost dobře uměla německy, ale jelikož ji teď vůbec nepoužívám, tak bych to vůbec nezařazovala, takže ještě čeština a to je všechno. Ale tu němčinu si chci propracovat, protože to už jsem taky měla B2, ale když nepoužíváte jazyk furt, tak vám to úplně vypadne. Trošičku procvičování vám to určitě reloadne zpátky.

Cítila ses nebo cítíš se být jiná? Pokud ano, jak se to projevilo?

V jakým smyslu jiná?

Ve smyslu toho, že jsi v českém prostředí a chováš se k lidem jako Ázerbájdžánka.

Když jsem tu byla nová, ještě jako dítě, měla jsem určitě takový pocit, že jsem jiná, nevím, přemýšlela jsem možná agresivněji, že mám moc otázek, nebo chovala jsem se, ale to nesouvisí s ázerbájdžánštinou, spíš chlapsky než jako dívka, protože jsem vyrůstala s bratrance, takže to mě taky nějak ovlivnilo. Dnes takový pohled vůbec nemám, že jsem jiná, protože se pohybuji v takových místech, kde jsou všichni jiní, že jsou spíš v mezinárodním prostředí, nebo jsou tu kavárny, kde je hodně cizinců a je to úplně v pořádku. Ohledně kamarádů, tak já nemám příliš mnoho kamarádů v Česku. Lidí, kteří se mnou vydrží, tak ti vydrží a nikoho nenutím aby se se mnou dál bavil, takže všichni, co mě dobře znají, tak jsou vždycky okolo mě a u nich se samozřejmě úplně jiná necítím, protože většinou vědí, nebo dokonce se mnou zažili půlku mého života, takže už si na mě zvykli.

Pocívala jsi strach nebo ohrožení v souvislosti se svým původem, případně jaké? Souvisí to například s diskriminací.

Měla jsem takový pocit jenom jednou. Myslím, že diskriminaci jsem většinou nezažila, a to co jsem teďka zažila, nechci definovat jako diskriminaci, ale uvědomila jsem si to později a bylo to chvíli pro přijímacích zkouškách na vysokou školu. Prostě na jedny lékařský fakultě, kde byl pohovor, já byla ve stresu a přesto jsem napsala test velmi dobře, tak kvůli tomu stresu při rozhovoru jsem si hned nevšimla, že tam padly otázky ohledně Ázerbájdžánu, proč jsem tady v Česku, proč vůbec jsem v Česku, proč chci studovat v Česku a ptalí se mě na různé otázky, a já jsem to nevnímala špatně, odešla jsem fakt s dobrým pocitem z toho rozhovoru, oni se na mě usmívali, tvářili se dobře a řekli mi, uvidíme se, což v podstatě mohlo znamenat, že jsem prošla, ale bohužel jsem po pár hodinách dostala negativní výsledek, já si říkala to není možný, vždyť jsem byla dobrá na testech a popravdě mi to furt nedocházelo, dokud se mě sestřenice nezeptaly, na co mě ptalí, jako mimo otázky ohledně předmětů a vzdělání. Tak jsem jim to normálně vysvětlovala a chytla se toho sestřenice, která je teď vystudovaná advokátka a řekla, že je to diskriminace, protože na

tohle se vůbec ptát nemají. To je jediný, podala jsem odvolání a nevyšlo to. Ale právě nevím, když mi to došlo, že jo, může to být diskriminace, tak jsem možná mohla být našťavaná, ale teďka vůbec mi to nedělá problém.

Zaznamenala jsi u sebe nějakou psychickou nepohodu v souvislosti s integrací do české společnosti? Případně jakou?

Psychickou nepohodu jsem měla před dvěma, třemi roky, ale to nevím jestli úplně souvisí s českou mentalitou, možná jo. No zvykla jsem si na tuhle mentalitu a měla jsem problémy s rodinou ohledně toho, že jsem něco nepřijímala. Oni zase nebyli tak tolerantní, nebo se nekoukali na věci z mého pohledu, a to mi dělalo problémy. Myslím, že kdybych byla v Ázerbájdžánu ještě, tak bych furt byla zvyklá na tu mentalitu ázerbájdžánskou a na prostředí a chaos, kdežto když jsem si tady zvykla na ten klid a ten chaos furt pokračoval, tak jsem v jednu chvíli začala mít psychické ataky jenom z malých sporů. Ale to nesouvisí s Českem a s Čechama.

Takže spíš s rodinou?

Jo, když už jsem žila v Česku, tak jsem si myslela, že chaos bude menší, že to bude lepší. A když se tak nestalo, tak v nějakou chvíli to ty nervy nevydržely.

Ještě mě zajímá jedna část, jestli bys ještě mohla něco říct ke svému náboženství? Jak ho vnímáš?

Já nevím, jak to říct jako jak to vnímám...

Ještě mě napadá líp specifikovat tu otázku v souvislosti s integrací. Jak se cítíš se svým náboženstvím v České republice?

Když už nepřemýšlím nad minulostí a nad těma srandičkami, co všechno byly, tak myslím, že vůbec nejsem ohledně toho omezována, a že už je tu i víc lidí, co mají stejné náboženství a nejsou považováni za špatný lidi, ani jejich chování nevede k předsudkům ze strany Čechů, takže ohledně toho jsem úplně v klidu a vůbec s tím nemám problémy.

Máš nějaké konkrétní příklady z minulosti, kdy ses s tím potkávala?

Jestli si pamatuju dobře, tak jsem jednou, nebylo to vůči mně, protože nejsem zahalená, ale byla jsem svědkem, že někdo byl proti holčičce, která byla zahalená. Byli jsme v metru a někdo jí začal něco říkat, možná začal i křičet nebo něco takového, a to si pamatuju, že mi samozřejmě nedělalo dobře a já jsem taky začala tu holčičku tahat, abychom odešli odtamtud. Hodně věcí se stává, nevím jestli je to výhoda nebo ne, že já jsem se nezahalila, ale nepřítahuju tolik pozornost.

Myslíš si, že kdybys chodila zahalená, tak bys měla víc problémů?

Mám pocit, že by určitě koukali víc a můj temperament není takový, abych snášela pohledy lidí, aniž by se mnou měli souvislost, takže si neumím představit, jak by to bylo. Ale v jednu chvíli, půl roku jsem studovala na VŠCHT, a tam byla spolužačka, která byla zahalená, ve stejném kurzu jsme byly a vždycky seděla vzadu. Nikdo se s ní nebavil, takže jsem se snažila s ní komunikovat, aby se necítila sama. A mám pocit, že i ty zahalený lidi možná i sami se bojí těch předsudků i předtím, než by vůbec začali komunikaci s Čechy, takže se sami izolují, což mi nepřijde správný a myslím, že by lidi měli tyhle lidi potlačit, aby nebyli introverti jenom kvůli tomu.

Ty sis zvolila sama své náboženství sama?

Ano, abych to přesně definovala, nikdo mě do mého náboženství nenutil, i když moje rodina je ve stejném náboženství, tak mi nikdo v dětství vyloženě neřekl, a my jsme muslimové a ty budeš taky, vůbec absolutně ne, a dokonce jsem jako malá tohle všechno chtěla vědět. Když jsem viděla babičku se modlit, tak jsem se zajímala, ptala jsem se a sama jsem přistoupila, samozřejmě měla jsem chvílky, kdy jsem se nemodlila. Všichni nechápou, co to znamená, ale řekla bych, že všichni lidi věří, že když něco chcete, tak se to stane. Tak bych řekla, že pro ty, co nechápou náboženství, tak ať to

berou jako placebo, je mi to jedno, ale vím, že když se jakýmsi způsobem odvrátím od svého náboženství nebo se nějakou chvílí přestanu modlit, vím, že všechno jde špatně. U nás je to i místo meditace, takže všechno jde po másle, když děláme všechno správně, nebo ne správně, ale když se modlíme, tak je člověk samozřejmě klidnější. Když jsem sem přiletěla, tak jsem přestala, každý má samozřejmě takový období, kdy se ptá a proč tohle vůbec dělám a vůbec kdo jsem, takový ty fáze hledání sama sebe, takže to bylo takové to, ale vždycky jsem se k tomu vrátila a nikdo mě do toho nenutil, což si hodně lidí myslí, že jsou tak striktní ohledně toho, tak absolutně ne. Jako dítě v Ázerbájdžánu jsem nosila, co jsem chtěla, i když děti nemusí u nás, tak mě to bavilo, ale když jsme se přestěhovali, tak popravdě i babička, která byla zahalená, nechala toho zahalení, protože si myslela, že nám to ztíží život, ale jelikož má krátký vlasy, tak to nebyl problém, že všude nosí čepice místo zahalení a dlouhé rukávy. Myslím, že by to určitě mělo vliv na náš život, všichni by možná nebyli tak příjemní nebo možná bychom nějaký dokumentace bychom neměli lehčí, věřím v to, protože lidé jsou lidé a všude jsou stejní. To ale není jen v Česku, i v Ázerbájdžánu jsou lidé, kteří nemají rádi zahalený lidi, když je to Islámský stát, tak vím že je to všude stejně. Ale nás do toho nikdo nenutil, takže jsme ani sami k tomu nepřišli, že bychom se úplně zahalili.

Je ještě něco, co bys chtěla říct závěrem? Protože za mě je to takhle všechno.

Asi ani ne, protože ty otázky byly jasné a dost jsem na to odpověděla a mluvím vždycky když mě něco napadne.

Nemusíš. Děkuji moc.

Nemáš vůbec zač, hodně úspěchů s bakalářkou.

Rozhovor č. 2

Kdo je podle tebe cizinec?

To je docela zajímavá otázka, vzhledem k tomu, že teď pracuju v centru pro integraci cizinců. Zrovna jsem se nedávno dívala na nějaké video, kde se tam přesně na tohle ptali lidí a ono zálež... cizinec, může mít nějakou definici samozřejmě, ale podle mě je to někdo, kdo se necítí doma v zemi, kde bydlí. Pro někoho je ta definice jinak. Takže můžu být Ukrajinka, která bydlí v Čechách, a nemusím se cítit jako cizinka, protože můžu mluvit tím jazykem, protože můžu být součástí té kultury a společnosti.

A ty se sama cítíš jako cizinec?

Tady ne. Někdy se cítím jako cizinka třeba na Ukrajině, jakože doma.

Jak rozumíš slovu integrace? Cítíš se osobně integrovaný/á do české společnosti?

Pro mě to je proces včleňování samotných lidí. Že to není ani tak, že se nesnaží ta společnost, aby se tito lidé včlenili do společnosti, jako to, že se snaží lidé sami. Takže jde to spíš od toho cizince nebo člověka, který se chce integrovat.

Cítíš se osobně integrovaná do české společnosti?

Dost.

A mohla bys uvést příklad toho, jak se cítíš integrovaná? S čím vším to souvisí?

Jsem součástí sociokulturní bubliny. Jednak mluvím tím jazykem, mluvím jím ráda a věnuju se mu víc než ostatní lidé. Ale jsem ve společnosti i co se kulturních věcí týče, jako že se zajímáš o historii a snažíš se do toho nějakým způsobem proniknout.

Potýkal/a ses s předsudky, stereotypy, jak ty vůči Čechům, tak Čechů vůči tobě? Pokud ano, s jakými?

Já osobně ne, ale možná je to mojí povahou. Zaprvé mojí povahou, zadruhé moje rodina nikdy nedovolila, aby se něco takového stalo. Bylo to utlumený už v zárodku. Takže já ne. Ale je to i tím, že jsem se odstříhla od mateřštiny, od té mateřské země a víc času jsem trávila v české společnosti. V té většinové. Takže nikdo neměl úplně zapotřebí, nebo v nikom to nevyvolávalo potřeby vůči mně nějakým způsobem vystupovat. A navíc jsem byla snaživý dítě, který nemělo žádný problémy, takže se ostatní neměli čeho chytit.

A měla jsi přízvuk, když jsi šla na českou školu?

Když jsem nastupovala do školy, neuměla jsem česky. Byla jsem tři měsíce v Čechách, takže kolik se toho za tu dobu můžeš naučit, i když se snažíš, pořád to tam je. A já jsem nastupovala do třetí třídy, což je takový přelomový ročník, takže jsem měla štěstí, že se na začátku opakuje první a druhá třída. A to bylo moje štěstí, protože kdybych nastoupila později, tak by to bylo o něco horší.

Takže jsi neměla negativní zkušenosti s tím, jak se k tobě Češi chovali?

Ne, to bylo spíš sekundární. Třeba přes mojí mámu. Tím, že jsem byla dítě, tak jsem plno věcí nemusela řešit. Takže to bylo spíš z doslechu, s čím se potýkali rodiče. Ale sama za sebe jsem neměla, no.

Řekla bys, že jsou tvoje rodiče integrovaní?

V rámci možností. Co se týče běžného fungování v životě, tak jo, ten člověk si vyřídí, co potřebuje, domluví se, ale že by byla součástí kulturního života, že by fungovala ve společnosti tímto způsobem, to bych ani neřekla, upřímně řečeno. Máma má svoje okruhy, ve kterých se pohybuje, ať už to jsou Češi nebo Ukrajinci, ale to pro mě možná

nenístoprocentní integrace. A je to ovlivněný mnoha věcmi. Ať už zkušenostmi toho člověka, tím že máma zrovna pendlovala všude možné po Evropě, takže nikde úplně nezakořeníš a nezůstaneš tam tak dlouho, aby ses zapojil do toho běhu.

Co nebo kdo ti pomohl se integrovat? Jak ti pomohlo, nebo nepomohlo tvoje sociální prostředí (škola, kroužky, rodina, přátelé) a co si pro to sám/sama musel/a udělat?

Škola v tomhle byla hodně důležitý bod. Asi možná nejpodstatnější. My jsme teda měli skvělou učitelku, a ta byla úchvatná, jak to zvládla. A zároveň v kombinaci se snaživostí to fungovalo. Ale taková ta komplexní integrace trvá třeba dva roky. Dva až tři roky. Strávila jsem tři roky na základce a během té doby se mi to povedlo, ale první měsíce byly náročný. Vlastně se se mnou nikdo moc nebavil, navzdory tomu, že já chtěla. A to mám pocit, že se v Čechách děje. Že se vždycky semkne nějaká skupina a úplně se nechce otevřít a ve chvíli, kdy se někdo odlišuje, tak ho... nedávají mu ani najevo, že by nebyl součástí, spíš ho ignorují. A buď se ti tam podaří se procpat, a pak tě fakt přijmou a je to skvělý, nebo se to nepovede, protože dotyčný třeba ani nechce nebo neví, jak na to a stojí mimo ten kruh, a to je potom fakt nepříjemný. A co mi pomohlo se integrovat? Škola určitě hodně a pak kroužky. Já to doteď nechápu, jak to moje máma zvládla to všechno obejít, ošéfovat, prostě na kroužky se stojí hrozný fronty a nikdy se nikdo nikam nedostane a ona to všechno zvládla. Takže tam jsem byla hodně. Byla jsem pořád ve společnosti lidí.

A kdyby ses ještě podívala na ten proces v tom, kde jsi se odlišovala a nikdo se s tebou nebavil, kde nastal ten zlom?

No asi se to zlomilo, když jsem se začala bavit s tvou sestrou. Protože jsme byly dvě, který se odlišovaly. Na ní to bylo vidět vizuálně, i když mluvila česky a byla naprosto součástí společnosti a já jsem nemluvila česky a nějakým způsobem jsme soupeřily a upřímně řečeno, nedokážu říct, kdy nastal přesný zlom, kde se to přeneslo z toho, že Možná jsme si jako děti uvědomily, že jsme obě něčím jiný, a to nás spojilo tak moc, že už jsme potom byly dvě a nepotřebovaly jsme tolik ty lidi kolem. Učitelé nás měli rádi, protože jsme byly šikovný a už se nepotřeboješ zavděčovat nikomu dalšímu. Což dělá hrozně moc, když máš toho jednoho člověka. A vlastně i teď, když pracuji ve škole, tak se to tak dělá, že ty děti dostanou takovýho mentora, jakoby průvodce z řad dětí, jinak se hodně stará ten učitel, ale zároveň dostanou Honzíka, Aničku, kteří jim ukážou, co a jak, a v tom lepším případě se z nich stanou kamarádi. To dělá fakt hodně, když ten člověk na to není sám, ale má někoho, kdo o něj pečuje.

Jak v tom ta učitelka fungovala?

Tyjo, to je hodně dávno. Když si to tak vezmeš, tak je to dvacet let. Z nějakých zkreslených vzpomínek mi přijde, že to moc nerozlišovala, byla jsem pro ní dítě jako každý jiný, který potřebuje nějakou péči. Asi neměla nějaký speciální přístupy, jako třeba mají děti teď, nebo nějakou speciální jazykovou přípravu, to jsem neměla. Nehodnotil se ten jazyk, nebo předměty, který se týkaly jazyka, takže v tomto mi vycházela vstříc, ale že bych měla nějakou extra podporu navíc, to ne. Spíš prostě jsem pro ni byla součástí té skupiny, ale nepotřebovala jsem to, v mnoha ohledech jsem si vystačila sama.

Co jsi pro to musela sama udělat?

Asi je rozdíl, když jsi dítě a přijdeš sem, nebo dospělý či teenager. Jako malý človíček musíš mít víc energie na to, to překousnout a jít do kontaktu s těmi druhými, což podlé mě, pokud to dítě není úplně traumatizovaný, tak to tak dělá. Já jsem to tak měla, že jsem byla schopná přijít a bavit se s kýmkoli na hřišti a bylo mi to docela jedno. Takže prostě jdeš do toho a neřešíš, že by tam mohlo být něco jinak, prostě se s tím člověkem chceš bavit a to je asi nejlepší. To jsem asi proto musela udělat já, nebát se a jít do toho společného kontaktu.

Potřebovala bys ještě něco pro sebe v době tvé integrace?

Možná spíš než pro sebe, tak pro svoje rodiče... že tam nebyl nikdo, kdo by je opečovával. Museli si všechno oběhat sami a když se člověk podívá na to, že ty lidi dělají často dvanáct, šestnáct hodin denně na začátku, když sem přijdou, tak už často nemají kapacitu něco vyřídit, zařídit nebo něčemu porozumět. Takže spíš v tomhle. A teď už asi ne, možná by mi přišlo docela fajn, na to teď myslím často, nezabít v tom dítěti nebo v tom člověku jeho mateřskou stránku... ať už Ukrajiny nebo jiný země. Přijde mi, že se často učitelé snaží, aby se ty děti naučily česky, ale když teď pracuju s dětmi, tak chci, aby se rozvíjely v obou jazycích. Protože ve chvíli, kdy odstřihnu dítě od mateřského jazyka, tak ho odstřihnu od jeho rodičů a ten vztah se potom podle mě poruší. Takže jasný, učit děti mluvit česky je důležitý, ale zároveň nabádat rodiče a i ty děti, aby mluvili tím svým mateřským jazykem. A neztratit se v tom, protože potom se cítíš strašně vykořeněnej. Že něco umíš v tom většinovém jazyce, v češtině, ale potom ve svém mateřským zaostáváš a nemůžeš se vyjádřit tak, jak chceš, a najednou máš pocit prázdnoty a je to taková černá díra, kterou nemusíš mít, když na tom pracuješ.

Jak to máš s mateřským jazykem a s komunikací s rodinou?

Právě, to o čem mluvím, se týká i mě, já se domluví v ukrajinštině, čtu a píšu, ale moje slovní zásoba není natolik široká, nebo potřebuji nějaký čas k tomu, abych se v tom zase zorientovala. A je to něco, co rodičům nevyčítám, ale je mi to líto. Že jsme se přestěhovali sem a přešli jsme na češtinu. Ono se tomu říká kuchyňská mluva, že to dítě se domluví nebo ten člověk v tom, co potřebuje tak zběžně, taková ta komunikativní řeč na úrovni B1 a řekněme B2. Když potřebuješ něco složitějšího a odbornějšího, tak už to prostě nedáš, nemáš tu slovní zásobu a nedostává se ti slov. Já to tak mám taky. Cítím se líp v češtině než v ukrajinštině a teda já jsem ještě k tomu ze Zakarpatí, kde je to totální mix, že to není ani spisovná ukrajinština. Tak jako tady lidi vyrůstají v hovorový češtině, a až pak se učí spisovnou, tak tam se mluví dialektem a až pak se učí spisovnou ukrajinštinu. A do toho máš třeba padesát procent vysílání v ruštině. Takže tam jsi obehnána různými jazyky a vyber si, čím chceš mluvit... A s tím jazykem se pojí i kultura a hrozně moc věcí ti potom uniká a nedostaneš se moc do hloubky ani v češtině, v český kultuře a ani v tý mateřský. Tak jsi na takovým prázdným pomezí a nevíš, kam se vrátit.

Máš pocit, že bys chtěla něco vyjádřit rodičům a jde to hůř? Třeba hlubší pocity a emoce?

Jo určitě, je to tak, že třeba začneš mluvit ukrajinsky a přejdeš do češtiny, nebo tam hodíš český slovíčko. A my si navzájem rozumíme, moje máma mluví taky takovým mišmašem, ale v některých věcech to prostě nejde. A třeba v nějakým vyjádření citu, tak tam je to příjemnější v ukrajinštině a nebo když se bavíš o konkrétním tématu jako třeba o ukrajinským jídle nebo o lídech, který tam jsou, tak přejdeš automaticky do toho jazyka. Některý věci máš napojený na ten jeden jazyk. Mně se moc líbilo, jak vyprávěl jeden pán, myslím, že byl z Ázerbajdžánu a uměl česky, rusky a nevím, možná že nebyl z Ázerbajdžánu, prostě uměl ještě nějaký třetí jazyk. A on říkal „Já když chci vyjádřit něco hezkýho, něco zdobněného, tak pro to použiju češtinu a přemýšlím v češtině, a když chci počítat a dělat věcný úkony, tak přemýšlím ve svémrodném jazyce, a když si chci zanadávat, tak to udělám v ruštině.“ A pro každou tu věc máš jinej jazyk.

Myslíš si, že tím, když je ukrajinština tvůj rodný jazyk, tak vytváří větší blízkost, když skrze ni můžeš vyjádřit ty emoce?

Možná mi ještě rozved' trochu tu otázku.

No, když jsi říkala, že ukrajinština patří k té kultuře a je to tvůj rodnej jazyk, tak jestli si myslíš, že když je ti to bližší, tím, že ses tam narodila, tak jestli ty emoce, co chceš vyjádřit mámě, pak dává větší smysl vyjádřit v ukrajinštině?

Určitě je pro mě ten jazyk emotivnější do velké míry. To je i čeština, ale když prostě... třeba teď, je aktuální situace nějaká. Ukrajina je ve válce a já ve chvíli, kdy slyším nebo vidím ty zprávy v ukrajinštině, tak je to pro mě hlubší a emotivnější. Mám slzy v očích dřív, než v češtině, že tam máš ještě odstup, je tam jiná vazba trošku.

Ten jazyk tedy vytváří větší blízkost.

Jojo, jasný. Určitě. Máš pocit takový větší sounáležitosti s těma lidma.

A kdybys to porovnála s češtinou, kde se cítíš integrována, tak ta sounáležitost je jiná, menší?

Ne, řekla bych, že je stejná. Nebo v závislosti na aktuální situaci. Není to tak, že bys jeden upřednostňovala. Pohybuješ se v nějaké společnosti, která mluví určitým jazykem, tak sounáležím s ní. A pokud jsem v jiný, ta sounáležím s tou. Není to tak, že bych se potřebovala štipit. Myslím, že obě ty varianty můžou fungovat paralelně. Akorát jedna je v pasivnější formě. Někdy vypluje na povrch ona a někdy zase ta druhá. Je to stejný, jako když je multilingvní dítě a mluví všemi jazyky dobře, ale nemusí nutně přemýšlet ve všech najednou.

Jaká je tvoje kulturní identita? A jak se proměňovala v čase, pokud se proměňovala?

Dobrá otázka. Myslím, že jsem taková ukrajinsko-česká. Napřed jenom ukrajinská, pak česká a teď ukrajinsko-česká, taková jakoby dohromady. Byla jsem v nějakém ukrajinském prostředí, kde jsem svou kulturní identitu nevnímala, byla orámována tím, kde jsem vyrostla. Pak se přestěhuješ do nového prostředí a byla jsem jenom v tom jednoduchém českém, převážně, z devadesáti osmi procent. Takže jsem přijala hodně tu českou. Až bych řekla, že jsem nevědomky odmítla tu ukrajinskou, protože jsem se k ní nevztahovala a neměla jsem to za potřebí. A teď se mi to tak vrací, nevím, může to být dýl, třeba 5 let, možná delší dobu. Že mám zase potřebu se stát součástí ukrajinské kultury a hledám nějaký cestičky, jak na to. Někdy se to daří míň, někdy víc.

A mohla bys uvést příklady, čím to je, že teď tíhneš víc k Ukrajině než k Česku?

No ono to spočívá v základu, jak vnímáš společnost, nebo jak to máš nastavený. Třeba i v rodině a co jsou priority v rámci toho. A když člověk řeší základní životní potřeby, tak přestane řešit literaturu, nebo nějakou další kulturní stránku. Mám pocit, že to takhle bylo, když jsem byla mladší, že se u nás řešily základní věci, abychom měli co jíst a co na sebe. Takže jsem prorůstala do české společnosti externě. Ne díky tomu, že se toho účastnila moje rodina. Takže jsem, ať to bylo poznávání české literatury, nebo české historie a i ty kroužky jsou toho součástí, jak se dostaneš do těch toků... a pak už vlastně všechno máš a začneš se rozkoukávat a zjistíš, že ti ještě něco chybí, nějaký kousek. Tak se začneš třeba vztahovat k literatuře. Tím, že si hledám víc ukrajinských autorů, snažím se víc porozumět tomu, jak to tam funguje. Proč to bylo tak, jak to bylo, nebo i třeba k tomu jazyku se vracím... že si čtu víc v ukrajinštině, když na to přijde, a snažíš se to nezapomenout. Hledáš něco, co ti chybí. Možná, že nic nechybí, jenom si to prostě doplňuješ a mapuješ si to. A zrovna ukrajinská a česká kultura to má dost provázaný a je tam spousta nití, který se na sebe nabalují. Komplikovaná otázka. Fakt.

Promiň. (smích)

Né, to né, spíš jako třeba já jsem to měla hodně přes literaturu, že jsem vstoupila do české a něco mě tam třeba zaujalo, chtěla jsem toho vědět víc, a o Ukrajinu jsem se vůbec nezajímala. A teď to mám tak, že šťourám prstíkem i tam. A je to snažší doladit.

Ještě jsem si vzpomněla na otázku, na kterou jsem se chtěla zeptat předtím. Jaký byl váš důvod se přestěhovat do Čech?

Primárním důvodem asi bylo úmrtí mého otce. My bychom se sem možná časem přistěhovali tak jako tak. Takle to bylo, že mi zemřel jeden rodič a druhý byl na mateřský a byla to matka samoživitelka s dvěma dětma na Ukrajině, kde se rovná plat jednu čtvrtinu toho českýho... tak tam nebylo moc jiných variant. A zároveň moje rodina tu měla už nějaký závazky, třeba tady podnikali, nebo se tu nějakým způsobem pohybovali, takže Česká republika byla první volba. A ono to bylo tak, že přijela nejdřív máma a my jsme přijeli až po třeba pěti, sedmi letech, jsme přijeli my, kdy její situace byla stabilní a už jsme mohli dojet za ní. Tak to dělá spoustu lidí pořád.

Do jaké míry je tvoje kulturní identita důležitá, aby ses cítil/a dobře ve společnosti, ve které žiješ?

Hodně? (*smích*) No nevím, taková lehce účelová otázka. Hodně, pro mě. Ale myslím, že je tu spousta lidí, který zajímá to, že si můžou vydělat dobrý peníze a můžou si nakoupit a mám hodně takových lidí i v rodině, a proto jsem se od ní odloučila a teď se k ní zase vracím. Ty hodnoty jsou někde jinde, někdo je má v nakupování a někdo má jako hodnotu kulturu... já mam třeba jasno, co je víc, ale u některých to takhle není no.

A proč?

No protože to dělá z tebe součást toho stroje, jsi součástí. Když nemáš českou kulturní identitu, tak jsi cizinec. Jakoby můžeš tady fungovat, ale nikdy tý společnosti nebudeš moct porozumět, což je otázka, jestli jí někdy můžeme porozumět, ale můžeš se o to aspoň snažit a ve chvíli, kdy to nebudeš mít a nebudeš se o to zajímat, tak seš prázdněj, o čem se máš potom bavit s lidma?

To vlastně vytváří nějaké vztahy, že?

Jo jako hodně, ale je to takový.. Já jsem měla období, kdy jsem tvrdila, že nejsem Češka a ani Ukrajinka, ale jsem Středoevropanka. Dost mi to vyhovovalo a pořád to tak trochu mám. Ten základní rámec máš hodně podobnej. A kdybychom se o tom bavili ještě delší dobu, tak bychom asi přišli na to, že to vychází z náboženský představy, která nás spojuje v rámci Evropy a je takovej základ naší kulturní identity.

Proč ti přišlo lepší se ztotožňovat se Středoevropankou?

Protože mě rozčilovali lidi, který se mě ptali, jestli se cítím víc jako Češka nebo Ukrajinka. Jděte se bodnout. Nevím? (*smích*) To není tak, že by člověk každý den seděl a přemýšlel, kým se cítí zrovna být. Ty dny plynou a nějakým způsobem se do toho systému zařadíš. Já nedokážu říct, co bylo vědomě a co nevědomě. Vlastně pluješ a je ti v něčem dobře.

Tak teď po tebe mám lehce provokativní otázku. Říkala jsi, že je pro tebe ta kulturní identita důležitá a hodně jsi to vztáhla na tu českou, tak co je pro tebe důležité k tomu, aby ses mohla cítit jako Ukrajinka?

No to je i třeba to, co jsem říkala s tím jazykem u dětí. Můžeš být součástí země, můžeš být její občan a můžeš se tam cítit jako doma, ale podle mě je fér mít i prostor k tomu řídit se i k tý další národnosti. Jasně že je tam nějaká hranice, kdy je to už příliš, kdyten jazyk nebo národnost začne expandovat do většiny, tak si řekneš okay, tohle není dobrý.. Ale proč by to tak nemohlo v nějaký domluvený mezi být. Je to prostě důležitý a myslím si, že je to obohacující i pro tu většinovou společnost... Dozvíš se víc věci o jiný národnosti, rozumíš tomu líp. Možná taky porozumíš, proč se cizinci nebo lidi jiný národnosti chovají tak, jak se chovají, a ve chvíli, kdy jim k tomu nedáš prostor, tak budeš zmateně kroutit hlavou a říkat, vy jste idioti. Ale možná to má nějakej základ a my mu možná jenom nerozumíme. Tak jako Češi Ukrajincům, kde je ten výchozí bod podobnej... a i když to bude třeba někdo z Vietnamu nebo z jiný země, který si nejsou tak blízky, tak tím ztrácíš podle mě ty a ne ten cizinec.

A uvažoval/a jsi, že se vrátíš do své rodné země, nebo že se přestěhuješ někam jinam? Případně proč?

Jo. No bylo to takový hluboký myšlení, kdy jsem si říkala, že když odchází inteligence určitého národa, tak by bylo fajn, aby se vracela. Což je pravda, na Ukrajině byl velkej odliv inteligence v meziválečný době a když ti prostě chytrý lidi odejdou, není jich zase tolik. Co si budem namlouvat. Jako lidi, kteří jsou schopní něco táhnout, něco vytvářet, tak kdo ti tam zbyde? Lidi, kteří se ujmou moci a budou to dělat nějakým svým způsobem, tak ta země nebude úplně vzkvétat a půjde do kytek. Takže jsem si říkala tohle, a pak jsem měla pocit, že jsem něco dlužná, že té zemi to chceš vrátit, protože ti tam bylo dobře. A teď je to tak, že bych radši bydlela na střídačku, kdyby to bylo reálný. Mně by to nevadilo. Mít na starost česko-ukrajinský kulturní institut, třeba v rámci českýho centra. Udržovat vztahy a zvelebovat je. Takže ano, přemýšlela jsem nad tím. Přemýšlela jsem i nad tím, že bych se přestěhovala úplně jinam, jenom z té podstaty, že neumím nic jinýho než se stěhovat. Že někam přijdeš, něco vymaluješ a jdeš dál. A pak jsem si říkala, že by to chtělo zlomit tento zacyklenej proces, tak jsem zůstala v Čechách.

A myslíš si, že je to kvůli pocitu nějaké zodpovědnosti? Že té zemi máš něco dát?

Jo, dřív to tak bylo. Teď už jsem si to se sebou asi trochu vyříkala. Takže teď už by to bylo z mojí vlastní vůle, že chci, a ne proto, že mě něco nutí se tam vrátit. Ale myslím, že tě v tomhle ovlivňuje dost rodina nebo blízky společenství lidí, který máš kolem sebe. Že po chvíli, kdy ti budou tvoji prarodiče říkat, no, já bych si přál, abys měla nějakýho Ukrajince za partnera, tak to třeba zavrheš, ale stejně ti to zůstane v hlavě. Ale teď už je svět otevřenější... Ono je to právě, že si řekneš jako jednotlivec, že si můžeš dělat co chceš, ale je to ta podstata toho života? Dělat si, co chceš? Nebo je tam nějaký závazek a zodpovědnost, něco, k čemu se vztahuješ? Může to bejt tvoje rodina, tvůj stát nebo něco prostě. Někdo se vztahuje k Bohu, teď už moc nevěříme, tak k čemu?

Kde se cítíš doma?

Tam, kde zrovna jsem.

Ted' ve vitrínce. (smích)

Nó tak tedy v Praze třeba. Dřív jsem si vyčítala, že jsem furt někam pendlovala, a pak si prostě zvykneš, když jsem na návštěvě a cítím se tam jako doma. Asi mám štěstí na lidi, že můžu k někomu přijet a cítit se jako doma. Že se nemusíš na všechno ptát, ale i když jsem na Ukrajině, tak tam se cítím taky jako doma. Ale tam jsou zase další věci, který to ovlivňují, nějaký vztahy v rodině a tak. Ale tam kde zrovna jsem, tak jsem zrovna doma. Já jsem si to přenesla na lidi a věci, ten pojem, a ne jako na místo. Protože mi z toho nebylo dobře, že vlastně nemám ten domov, a když si to přehodíš, tak tě to psychicky dost vyrovná. A není to tak autistický.

A myslíš si, že jsi ten domov mohla najít v sobě, nebo se to odehrává ve vztahu k lidem, se kterými se setkáváš?

No to je dobrá otázka. Že si to vyjasníš v sobě primárně a řekneš si, jsem spokojená sama se sebou a je mi tam dobře. A tam kde je ti dobře, tak jsi jakoby doma. Domov je pro mne synonymem toho, kde se cítíš dobře a je ti tam bezpečně. Určitě máš pravdu, že to s tím souvisí vzájemně. Třeba díky těm lidem jsem to mohla najít v sobě. A teďka to třeba mohu vracet někde.

Jaká je podle tebe tvoje role ve společnosti a co můžeš české společnosti přinést?

Wow, ty se toho nebojíš. Dlouho jsem to řešila. Myslím, že bych mohla přinést nebo přispět porozuměním toho, že jsem to zažila a že vnímám obě strany mince. Byť třeba víc česky, ale tím pádem to můžu tlumočit dál. Takže porozuměním, a tím, že můžu být ten, kdo otevírá oči. To je hodně vysoký cíl. Ale i drobnýma krokama, nemusí člověk zrovna zachraňovat svět, stačí zachránit jednoho člověka, kterej možná zachrání svět. Asi tak.

Chtěla bys zachránit svět?

Jó. (smích) Kdo ne.

A to spojení otevřít oči, mohla bys ho rozvést?

Já neumím být tak aktivní, asi jak bych si představovala. Takže to pak dělám pasivně, když se bavím s lidma, který mám kolem sebe, který se buď snažím nebo nesnažím ovlivňovat, ale třeba je to ovlivní i tak. Takže tím, že jim řekneš, jak je to reálně na Ukrajině nebo jakej byl ten tvůj zážitek z toho, co fungovalo, a co ne. Já jsem třeba dlouho nevěděla, co chci dělat v rámci svého oboru. A pak to bylo přímo přede mnou, měla jsem to na talíři. Když budeš dělat s cizincem a jsi cizinec, tak víš částečně, jak to funguje a co ty lidi potřebují, a zároveň to můžeš tlumočit i ty český straně. Nevím no, otevírat oči tím, že o tom mluvíš a snažíš se propojovat ty společnosti. Neříkám, že to teď reálně dělám. S dětma to dělám, že je učím česky, ale zároveň apeluju na mateřskej jazyk, snažíš se v tom najít kompromis no.

Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat? Třeba i ve vztahu k Ukrajině.

Já si myslím, že když člověk chce, tak to vždycky jde. Když jsi aktivní, tak to prostě funguje. A je to takový, můžeš sedět na zadku a říkat, já bych něco dělal, ale nemůžu, ale to není pravda. Zvlášť teď je toho strašně moc, co můžeš dělat. A je jedno jestli budeš přispívat Člověku v tísní nebo vymýšlet kulturní akce nebo budeš dělat krizovou intervenci, když na to máš. Každý může přispět něčím a není to ničím omezený. Ten člověk si může svůj osud rámovat sám tím, co dělá.

Kdybys to porovnála s Ukrajinou, mohla by ses tam realizovat stejně, nebo?

Záleží na tom, kam bych se tam dostala asi. Když jsem byla malá a byla jsem tam, tak nemám ten pocit. Měla jsem dojem, že jsem hrozně úzce zaměřená, nebo lidi tam mě úzce zaměřují. A když jsem tam byla, tak cítíš docela velkej tlak společnosti. Chceš něco dělat, ale všichni na tebe koukaj svrchu, jako že o co se snažíš, proč vystupuješ z mimo tu trasu, a to není příjemný a potřebuješ nějaký čas na to se obrátit k sobě a říct si, já to můžu dělat a může to být dobrý a nezáleží na tom, co si o tom myslíte. Nebo nezáleží, ale seš před nima lehce v té vizi té budoucnosti. To zní trochu jako Mesiášskej komplex. *(smích)* Ale já jsem to měla tak, že jsem byla černá ovce. Máš třicet dětí ve třídě a jenom já jsem chodila do knihovny. Všichni ostatní chodili nakupovat. To pro mě nebyla úplně hodnota. Pro ostatní asi jo. Mně by se líbilo se tam vrátit a seberealizovat se tam. Ale upřímně neumím říct, jestli bych to ustála teď, ještě pořád nevím, po těch x letech.. Možná. Uvidíme. Takže ne. Protože jsem byla z vesnice, ve městě je to jiný.

Proč si myslíš, že bys to neustála?

Protože na to mám nízký sebevědomí, potřebovala bych k sobě asi nějakýho parťáka, se kterým bychom se mohli doplňovat. Komu bych řekla, hele, já si tímhle nejsem moc jistá, a ten druhý by řekl, to bude dobrý, uděláme to. Kdybych takový dialog dostala do sebe, tak by to bylo ideální.

Je dobrý, jak se to vrací k tomu začátku, že tam je potřeba ten parťák.

No jasně. Určitě. Já jsem měla pocit, že jsem hrozně sama, když jsem byla malá. Mně vyhovovalo, že jsme se přestěhovali, protože tady jsem najednou měla lidi, se kterými jsem ty věci mohla dělat. A tam jsem byla.. chce se mi říct omezena tím prostorem, ale i když ti dávali všechno, co šlo, tak něco tam chybělo.

A kdybys měla říct, co tam chybělo? To je jenom takový pocit, nebo..?

Jo, teď nad tím zrovna přemýšlím. Nevím, vrací se mi to trošku k otci a začínám mít z toho pocit psychoterapie tady. *(smích)* Ne.

Nemusíš do toho jít.

Nene, to je v pohodě. Já jsem byla ta starší a vždycky jsme byli vedený k tomu, že se musíš o sebe postarat sám. Nebo jako v rámci sourozeneckýho vztahu. Jasně, máš kolem sebe lidi, ale ve výsledku to bylo "udělej si sám". Nenašla jsem moc jiný důvod, než že když žiješ jen s jedním rodičem, kterej tě to učí, nemá na výběr a je v pořádku, že to dělá, ale vlastně ti tam chybí druhý člověk, ta opora. A z toho pramení nějaký pochyby, ale to je moje specifická situace, kterou

jiný lidi mají úplně jinak. Který sem přicházejí s oběma rodiči a tak dál. Nevím, jak by to vypadalo, kdyby táta žil, tak by to bylo jiné. To hraje hrozně velkou roli, pro mě.

Limitovala tě někdy čeština ve vyjadřování, vytváření vztahů nebo v něčem jiném? Pokud ano, jak se to projevilo nebo projevuje?

Ne. Spíš to mám právě na opak, že si neumím představit, že bych měla za partnera, nebo jako přátelě ok, ale za partnera si neumím představit nikoho, kdo by mluvil jinak než česky, možná ještě ukrajinsky, ale mám pocit, že bych se nedokázala natolik hluboce propojit v jiném jazyce.

Cítil/a ses nebo cítíš se být jiný/jiná? Pokud ano, jak se to projevilo?

Myslím, že každý člověk se cítí být jinej.

Tak ve vztahu k tvému původu.

Jo, vlastně trochu jo. Asi tím, že se mi vždycky povedlo stát mimo hlavní okruh lidí, z nějakýho důvodu. Částečně to bude tím, že si to člověk přivozuje sám, a částečně to tak prostě je. Taková ta situace, kdy stojíš v kruhu a za minutu už v tom kruhu nestojíš. To je trochu divný, ale děje se mi to, a pak vlastně ani nemám potřebu mluvit s lidma. Radši mlčím, což je docela omezující, protože mám dojem, že bych s nima klidně mohla mlčet. Né, že bychom si neměli co říct, ale že je budu ráda poslouchat nebo pozorovat, ale nemám tak velkou potřebu s nima vstupovat do nějaký vzájemný interakce. Tak v tomhle hodně. A že se snažím jít aktivně dál, přičemž sposta lidí je takových pasivních. Ale víš jak, sociální bublina je nějaká, zrovna v tý mojí se všichni snaží sebevzdělávat a jsou hrozně chytrý, až si říkám, co v ní dělám, a posouvat se, takže jo. Cítím se být jiná. Každý se cítí vyjimečněj. Chci spasit svět a chci bejt výjimečná.

To je hezký cíl. Pociťoval/a jsi strach nebo ohrožení v souvislosti se svým původem? Případně jaké?

Jo, měla jsem vždycky strach na hranicích, když ještě byly. Byla jsem malá a vlastně nechápu až doteď, proč to lidi dělali, ale vždycky se převážely různý věci, jako třeba mléčný výrobky, masa, nebo takovýhle věci a někdy to bylo schovaný a jezdilo se přes polský, slovenský nebo maďarský hranice a záleželo na tom, jaká tam byla zrovna směna a jak byla důkladná. A tam se cítíš docela ohroženě, třeba víš, že děláš něco, co není povolený nebo ne ty přímo, ale ten člověk, kterej tě veze a tadyten pocit ohrožení ti vlastně zůstal. Nebo mě. Tam seš a doufáš, že budeš brzo pryč. Protože fakt některý lidi jsou schopný s tebou jednat jako s podřadnou rasou a říkáš si, tyjo, jak je to možný. Ale vzhledem k tomu, co se děje, tak možný je všechno. Takže tady asi se asi necítím bezpečně, když je to nějaká situace, která se týká střetu dvou kultur, dvou národností nebo dvou států. Tak tam se to projeví výrazně. Ale že bych přímo já v nějaký konkrétní situaci byla, výjimečně, když na nějak narazíme na můj původ, ale já se k tomu spíš stavím, že jsem na to hrdá, takže ne.

Jak si myslíš, že Češi vnímají Ukrajince?

Myslím, že se ten pohled odvíjí od toho, že to jsou takový dělnasové, když se řekne Ukrajinec, tak se spouště Čechům vybaví dělníci a uklízečky. Což už tak úplně není, protože se sem dostává spousta vzdělaných lidí. Jako vysokoškolsky vzdělaných. Nebo často to jsou i vysokoškolsky vzdělaný, i když tady dělali dělníka, tak už se vypracovali na tolik, že se vrátili ke svojí profesi, což se taky docela stává. Takže když to vezmu obecně, tak Češi vnímají Ukrajince jako hodně pracovitý, jako relativně nekonfliktní a spíš snaživý lidi, a pak záleží na konkrétních zkušenostech. Když někdo potká partu opilých ukrajinců, který něco ničí, tak ten dojem bude jinej, než když někdo potká snaživou maminku, která dělá pro svoje děti první poslední.

A jak ty vnímáš Čechy?

Takový cynici. Češi jsou trochu odměřený napoprvé, a když se k nim dostaneš, tak dost srdeční, hodně. Lidi, kteří si dokážou fakt hodně pomoci. A který dokážou být taky strašně hnusný. Fakt, když občas vidím chování některých lidí..

ale to se děje tak nějak všude. Lidi, který mají skvělej smysl pro humor a moc jako není všem úplně jasnej. No, a možná trošku lidi, co neví, co sami se sebou někdy. Být v srdci Evropy je fajn, ale jsi na rozcestí.

To je hezká metafora.

Zaznamenal/a jsi u sebe nějaké psychickou nepohodu v souvislosti s integrací do české společnosti? Případně jakou?

Nepamatuju si. Ne, spíš ne.

Tak jo, to je za mě všechno. Napadá tě ještě něco, co bys chtěla říct?

No tyjo, to byl obsáhlý rozhovor. Teď aktuálně ne.

Tak jo, děkuju moc.

Rozhovor č. 3

Kdo je podle tebe cizinec?

Cizinec je pro mě někdo, kdo je určitou skupinou vnímanej jako cizinec, protože ta skupina má nějaký společný vlastnosti a ten člověk zvenku svými vlastnostmi nebo návyky do té společnosti nejdřív nezapadá, a tak je tou společností vnímaný jako cizinec.

Vnímáš se v České republice jako cizinec?

Už ne.

Jak rozumíš slovu integrace?

Potřebuju se vždycky zamyslet, tak promiň, že neodpovídám hned.

Úplně v pohodě. Dej si času, kolik potřebuješ.

Tak asi to, že si člověk osvojí jazyk, způsob komunikace a nemyslím jenom jazykový, ale obecně jako kulturní. Pak určitě nějaký sociální zázemí, pracovní. Vztahy no, myslím si, že to je hodně určený tím, jak dobře se ten člověk naučí v cizí společnosti fungovat. Díky tomu, že si cizinec osvojí nějaký komunikační schopnosti daný společností, dokáže navázat vztahy s lidmi z daný kultury. Myslím si, že to je integrace.

Cítíš se osobně integrovaná do české společnosti?

Myslím, že jsem dokonce už asimilovaná.

Jak se to projevuje?

Nezákladnější je ten jazyk. Že přemýšlím česky, píšu si všechno česky... což ale neznamená, že uvažuji česky v kulturním slova smyslu, ale ten jazyk je pro mě hodně určující, protože gruzínsky mluvím jenom doma nebo s rodinou. I s mým bratrem mluvíme česky a myslím si, že ten jazyk, ve kterém člověk funguje, hodně ovlivňuje náš pohled na svět. Jsem tady tak dlouho, že už tu mám většinu přátel, nějaká kariérou taky. Můj život je prostě tady.

Myslíš si, že tvoje rodiče jsou integrování?

Mamka určitě, jazyk ovládá velmi dobře, ale ještě na ní pořád někdo pozná, že není rodilá Češka. Taky tady má už dlouho rozjetý byznys, má tu spoustu přátel. Ale s tátou už nemám kontakt, ten se vrátil do Gruzie, takže u toho bych to neřekla vůbec.

Potýkala ses s nějakými předsudky a stereotypy, jak ty vůči Čechům, tak Čechů vůči tobě? Pokud ano, s jakými? Potřebuješ vysvětlit, jaký je rozdíl mezi předsudkem a stereotypem?

Možná mi to radši vysvětlí, ať neodpovídám zbytečně.

Předsudky jsou založené na nějakém nepřátelském postoji, který bývá iracionální. Stereotyp už je spíš vzorec, který se "dědí". Třeba že Vietnamci jsou vždycky inteligentní. Stereotypy ale nemusí být jenom negativní, můžou být i pozitivní.

S nějakým typem asi spíš předsudků jsem se setkávala na základní škole, když jsem byla na prvním stupni a stal se mi jeden jedinej incident, ale pamatuju si ho do teď. Měla jsem kamarádku a v té době jsem nemluvila moc dobře česky, třeba jsem špatně skloňovala, takže některý věty zněly vtipně, tak si ze mě děti dělaly srandu, ale tak to mě zásadně

neovlivnilo. Ale tahle kamarádka za mnou přišla a řekla mi, že její táta jí zakázal se se mnou kamarádit, protože jsem cizinka a že jsem nebezpečná. To bylo asi jedinkrát v životě a teď to zpětně nevnímám jako nějaký trauma... bohužel se to děje. Já předsudky nikdy neměla, ale nějaký stereotypní myšlení občas mám doteď. No že někdy, když jsem dlouho v rodině a zažívám ten gruzínský způsob života řekněme, způsob myšlení, tak potom mě některý reakce Čechů utvrdí, že si říkám: přesně, no to jsou ti Češi. Ale zároveň to nikdy není negativní spíš všechny národy mají asi nějakou národu a já někdy vlastně zapomenu, protože v tom žiju furt, že je jiná než ta gruzínská.

Jak myslíš, že Češi vnímají lidi z Gruzie?

Myslím, že zrovna Gruzínce mají Češi dost rádi, nesetkala jsem se nikdy s jiným názorem. Nebo vůbec nevědí, kde Gruzie je a co je to vůbec za zemi. Jindy to vědí moc dobře, protože tam třeba cestovali, znají místní vína a jídlo. Myslím si, že jídlo je hodně takovej prostředník mezi Gruzii a Českem. Spoustu gruzínských bister je inspirovaných tím, co tady moje máma začala, takže si myslím, že jsme začali trochu vnášet tu gruzínskou gastronomii do Česka a skrze to se asi ty dvě kultury poznávají. A myslím si, že Čechům se asi líbí to, jak jsou Gruzínci takové energičtí a řvaví a rádi pijou a je s nima legrace.

A jak vnímáš Čechy ty?

Jak vnímám Čechy? To je strašně těžká otázka... Myslím si, že nemám úplně vhled do toho, co je opravdu český. Žiju ve velké sociální bublině. Zaprvý je to tím, že jsem vysokoškolačka, do toho studuju umělecký obor, vždycky jsem se pohybovala v sektoru velmi intelektuálně založených lidí, ať už to bylo skrze neziskovky jako Inbáze, Člověk v tísni, a to jsou podle mě tady v tomhle ohraničení humanitně zaměřený sociální bubliny pražských lidí, který jsou velmi otevření a myslí trochu jinak. Ale když třeba vyjedu za Prahu, tak ve vesnicích mě lidi občas překvapí, ale.. kdybych to fakt musela zobecnit, tak si myslím, že Češi jsou ostražití, ne hned důvěřiví a občas můžou působit trochu chladně, ale zároveň si myslím, že to je opravdu jen první dojem, že to vychází z nedůvěry. Myslím si, že jsou velmi kritičtí. A.. ještě něco chci říct, nevím, jak to zformulovat.

Zkus to popsat.

Vždycky tak přemýšlím, když se třeba dějou oslavy 17. listopadu nebo se tady točí nějaký filmy, že je to často jako o český historii.. Jako kdyby tady byla nějaká křivda vůči vlastnímu národu, kterou si některý lidi nedokážou nějak přebrat, možná nějaký stud nebo nevím. Jako kdyby se vehementně občas Češi snažili dokázat si, že... ale to má dost možná každý národ, ale tady to hodně vnímám skrz kulturu, že hodně filmů, často o český historii, dvacátým století hodně, je o vyrovnávání se s komunisty nebo s komunistickou historií. Ale abych neříkala jenom negativní věci, tak si zároveň myslím, že jsou Češi velmi disciplinovaní, spořádaní, civilizovaní, mám pocit, že tady je fakt strašně moc lidí extrémně vzdělaných, že když vyjedu do zahraničí dál na západ... ale možná je to zase tou bublinou. Zním strašně moc Čechů, který vědí úplně první poslední o všem.. Nebo mám pocit, že hodně čtou. Jsou hodně kulturní, když se podívám jenom kolik je divadel v Český republice, je to kulturně založený národ. A zároveň někdy působí odtaziťe nebo nepřátelsky vůči cizincům, přitom taky Češi hrozně cestují a chtějí poznávat svět.

Kdybys to měla porovnat s gruzínskou národou, v čem spatřuješ rozdíly?

Myslím, že největší rozdíl je v tom, že Gruzie je opravdu mnohem tradičnější národ v tom smyslu, že tam je pořád jako oficiální pravoslavný náboženství, kdežto Česko je z velké většiny ateistický stát. Gruzie je opravdu velmi starý národ, extrémně starý národ, tak je tam taková divná hrdost na to, že je člověk Gruzíнец, i já to cítit'uju, i když jsem tam většinu svého života nežila, ale občas je to trochu jako falešný pocit toho, že... protože ten stát je nefunkční, tam se prostě nedá žít plnohodnotně. Přesto by žádný Gruzíнец nikdy v životě neřekl "já nejsem Gruzíнец", protože každé Gruzíнец, je na svůj původ hrdý. Je to strašně iracionální a vlastně hrozně zvláštní, hodně patriotický. A ten národ je takový mytologický, často se vypráví starý příběhy o těch velkých králích a královnách, kteří něco udělali pro národ.

Hodně se tam vypráví, hodně se tam zpívá a pije. Je to takovej básnickej národ v něčem, ale zároveň je oproti třeba Čechům velmi emocionální, ale takovým způsobem, že se nikdo nebojí říct, co si myslí, nikdo se nebojí zařvat, nikdo se nebojí hádat, ale občas je to až moc a někdy to jde až do agrese. I v Česku je spousta netolerantních lidí, ale to, jak je Gruzie velmi tradiční, tak spousta věcí jako témata homosexuality a genderu je v Gruzii pořád velký tabu. A taky zároveň je to velmi nedisciplinovaný stát oproti Čechům, to je velký rozdíl. Gruzínci nemají vůli nebo... možná bych to trošku srovnala s Itálií, že spíš žijou momentálním potěšením, než aby mysleli trochu víc dopředu a posouvali se dál.

Jak vnímáš svou kulturní identitu, jak se proměňovala v čase? Cítíš se být víc Gruzínkou, Češkou nebo to máš nějak namíchané?

To je věc, kterou řeším pořád a myslím si, že ji nikdy nepřestanu řešit. Ale nedokážu říct, co jsem víc, doma jsem Gruzínka, venku jsem Češka. Už jsem v sobě našla takovej mix. Nebo je zvláštní no, že občas se mi stává, když nevím... když jsou třeba Olympijské hry, tak mě potěší, když Češi vyhrají, nebo když se nějak fandí Čechům, tak fandím taky, ale zároveň pak třeba jdu a řeknu vy jste vyhráli. Anebo se mi někdy stane, že řeknu, my jsme vy hráli, tak to se najednou tak zarazím a ptám se, proč jsem řekla my, protože najednou to v tu chvíli necítím. Nebo když jsem v cizině a někdo se mě zeptá odkud jsem, tak většinou řeknu, že jsem z Gruzie, ale že žiju v Praze. No je to těžký.

Uvedla bys příklad situace, ve které se cítíš víc česky, a ve které naopak spíš gruzínsky?

V rodině se cítím nejvíc jako Gruzínka. V cizině se nejvíc cítím jako Gruzínka, když jsem mimo Česko. A jako Češka se nejvíc cítím, asi když dělám divadlo. Když jsou oslavy sedmáctého listopadu, je to opravdu něco, co mě dojde a cítím nějakou sounáležitost, i když tady moje rodina vůbec nebyla, já jsem to nezažila, ale nějak mám pocit, že to taky nějak prožívám. Já nevím jak jsem právě tak integrovaná... A češství je hrozně těžko definovatelné, tak mám pocit, že jako nezažívám tak velký kulturní... A taky tím, jak je moje rodina velmi otevřená světu, tak.. ale zase, když jsme byli po dlouhý době v Gruzii, tak tam jsem byla trošku braná jako cizinec, protože jsem mluvila hrozně špatně gruzínsky a najednou tam mě brali fakt jako tu Gruzínku, která se odstěhovala před osmnácti lety a ztratila to svoje Gruzínství, ale nějak se snažím to jako neřešit a prostě to mít v sobě tak, jak to já chci mít nastavený no. Doufám, že jsem ti odpověděla na tu otázku.

Ještě přemýšlím nad tím, proč se v cizině cítíš víc jako Gruzínka?

No to je zvláštní. Rovnou řeknu to první, co mě napadlo, a nevím, jestli je to správný se tak cejtit, ale asi mi to přijde zajímavější. Jako orientálnější nebo já nevím. Jako kdyby to lidi možná mělo ohromit víc, než kdybych řekla, že jsem z Český republiky. Já vím, že to zní hrozně, ale nějak to teď ve mně tak je.

Tak je to tvoje součást. Do jaké míry je tvoje kulturní identita důležitá, aby ses cítila dobře ve společnosti, ve které žiješ?

Do jaké míry je moje kulturní identita důležitá, jo? Vlastně hrozně moc, protože vzhledem k tomu, že kulturu sama dělám a chci v ní pracovat a žít dál, tak to nejde neřešit, takže... Když se člověk věnuje umění, tak se vlastně neustále zaobírá sebou, a tím z čeho čerpá inspiraci a tady tohle moje kulturní rozpolčení mezi Gruzii a Českem je pro mě neustálý téma, ale ještě jsem nenašla odvahu dát to uměním nějak najevo nebo nějak to zpracovat. Ale zároveň jsou jako dny nebo měsíce, nebo jako strašně dlouhý období, kdy to vůbec neřeším, protože nemám čas to řešit.

Ještě se vrátím ke kulturní identitě. Je možný, že možná tvá gruzínská část je zdrojem „orientálnější“ inspirace a zároveň je to prostě o vztahu k tvé rodině? Jestli v tomhle spočívá ta gruzínská identita, pokud se to takhle dá říct.

Troufám si říct, že asi spíš ne, protože... nebo takhle. To je fakt jako velká otázka, kdybych. Co by kdyby. Kdybych zůstala v Gruzii, jestli bych se věnovala umění, jestli bych se vůbec k tomu rozhodla, ale to nemá cenu řešit. Spíš si

myslím, že taková jsem a že s tím ani jeden kulturní národ nemá co dočinění. Ten národ do takový míry člověka neformuje.

A co nebo kdo ti pomohl se integrovat? Jak ti pomohlo, nebo nepomohlo tvoje sociální prostředí jako škola, kroužky, rodina a přátelé?

No asi úplně největší zásluhu a to je celý život ovlivňující věc mělo to, když mamka začala pracovat v InBázi, což je nezisková organizace, která pomáhá cizincům. Začala tam pracovat, když jsme byli s bráchou hodně malí a tam ona vlastně díky tomu, že získala práci a ještě k tomu v neziskovce, tak se integrovala mnohem snáz a my jsme byli pořád s ní a zúčastnili se různých akcí, které neziskovka pořádala, tak to šlo hrozně rychle.

Jaký byl vlastně důvod k přestěhování se do České republiky?

Ten důvod byl takový, že v tom roce 2002 nebo 2003, když se rozpadl Sovětský svaz, tak v Gruzii nastaly strašný léta. Kriminalita, mafie. V podstatě se nic nezměnilo, jenom v tom byl takovej boj o to, kdo se nejdřív chopí moci a byla tam strašná chudoba a doteď docela je. Chudoba, korupce a v roce 2002 tam byl takovej převrat řekněme, ale nenásilnej, a nastoupil nový prezident, ale rodiče už byli rozhodnutí, že nás tam nechtějí vychovávat, protože tam nebyla žádná prosperita. Tam třeba prostě netopilo topení měsíce nebo nesvítily světla a táta nedostal tři měsíce plat, a to pracoval u policie. No ta korupce byla asi největší důvod, protože tam člověk nedokázal získat práci bez toho, aniž by třeba měl konexe na vysokých místech, takže... A bohužel se to tam teď zase vrací no..

Jezdíš někdy do Gruzie?

No vzhledem k tomu, že jsme sem přijeli na turistický vízum, a pak jsme tady zůstali nelegálně, tak jsme dlouho do Gruzie ani nemohli jet, měli jsme to vlastně zakázaný. Pak jsme dostali trvalý pobyt a i s ním to bylo takový náročnější, protože jsme pořád měli status uprchlíka a poprvé jsme tam jeli asi před čtyřmi třemi lety. Takže od té doby, co jsme se přestěhovali, tak jsem byla v Gruzii poprvé před třemi lety, což je po patnácti letech. A chystám se tam teď v létě, ale byla jsem tam vlastně od té doby jenom jednou. Na měsíc.

A jaké to bylo tu být nelegálně v pozici uprchlíka?

Já jsem to jako malý dítě asi tolik nevnímala. Nebo takhle... už v šestý třídě jsem byla na gymnáziu, což bylo v centru Prahy, což je zas takový malý intelektuální prostředí a tam ty děti to spíš braly jako takovou vtipnou zajímavost. Takže jsem si připadala vlastně v něčem trochu výjimečná, než že bych byla outsider. Většinou to byl způsob, jak si ze mě dělat srandu, ale já jsem to brala úplně stejně, takže..

Ještě jsem se chtěla zeptat na InBázi, co vám všechno v rámci této organizace poskytli?

Strašně moc. Rodičům určitě práci, kurzy češtiny, právní poradnu a spoustu dalších věcí, o kterých já úplně nevím, ale pro nás pro děti byly nejdůležitější volnočasové aktivity, takže jsem tam dělala strašně moc kroužků. Byl takovej klub odpolední, kam jsme každé tejdén chodili. Letní tábory, ty byly úplně skvělý, protože to byly tábory s tak třiceti dětmi z celého světa a vedoucí byli Češi. A čím jsme byli starší, tím víc jsme dostávali příležitostí se zapojit, třeba dobrovolničit, pomáhat, takže se ty role pak postupně začaly střídat.

A co škola? Když jsi přišla na základní školu, tak jsi ještě neuměla česky?

Myslím, že uměla, protože jsme předtím žili v uprchlickým táboře, a tam taky byly kurzy češtiny. Nebo asi ne úplně kurzy češtiny, ale byla tam nějaká aktivita pro děti a jak se děti učí rychle jazyky, tak jsem to nějak chytla a vím, že do druhý třídě mi čeština ještě dělala trošku problém, ale pak už si vlastně nepamatuju dobu, kdy bych neuměla pořádně česky.

A vnímáš, jestli ti škola začlenit se do nového prostředí, nebo vlastně říkáš, že jsi byla v docela intelektuálním prostředí díky InBázi, a to mělo ten hlavní vliv?

Hlavně InBáze. Já jsem chodila na základku na sídlišti v Praze 8 a tam takovýhle prostředí nebylo, určitě ne na základní škole. Až pak skrze InBázi jsme přišli teda na to gymnázium, kam mě máma přihlásila.

Co jsi sama musela udělat, aby ses mohla integrovat?

No.. ty jo to nevím. Asi kamarádi no. To, že jsem se snažila být sociální. A chodit ven a přátelit se s Čechama a říkat jim, že je v pohodě, že moji rodiče nemluví česky. Jako na základce jsem měla velmi dobrou kamarádku, se kterou se velmi zřídkka bavíme doteď a ona přespávala u mě a já jsem přespávala u ní. Vůbec to nebyl žádný problém. No myslím si, že cesta k integraci je socializace. Sám v pokoji to nikdo neudělá.

A co bys potřebovala pro sebe jako pomoc k lepší integraci? Kdyby ses na to podívala zpětně... nebo možná ještě teď?

Asi nějakýho průvodce, někoho, kdo ti pomůže, když nevíš, jak dál. A buď to může být v rámci, nevím jak to říct, tutora? Nebo někoho, kdo se tady vyzná, kdo ti pomůže. Přesně buď najít práci, přátele, dobrou školu, zařídit nějaký volnočasový aktivity, když je nedokážeš najít. Buď to může být člověk nebo nějaká organizace. Myslím si, že to je extrémně důležitý a pokud tady člověk nemá už konexe, tak si myslím, že to je strašně těžký.

A měli jste tady už nějaký konexe?

Nejsem si úplně jistá, ale mám pocit, že jo. Že to byla jedna paní, která už tady žila velmi dlouho a byla to disidentka gruzínská a žila tady v Česku už spoustu let a ta právě taky pracovala v InBázi, a myslím si, že nějak se s ní táta zkontaktoval. A že skrze ni jsme pak přišli na tu organizaci.

Ještě jsem se chtěla zeptat, jaké to vlastně bylo dostat... nebo já vím, že jsi byla malá, ale jestli třeba nevíš přes rodiče, jak náročné to bylo se dostat z uprchlického tábora do Česka?

No.. takhle, my když jsme sem přijeli na to turistický vízum, tak my jsme byli tři týdny ubytovaní v jednom hotelu v centru Prahy, a rodiče se snažili zjistit, jak tady zůstat legálně. Snažili se nejdřív zařídit doklady, ale pak zjistili, že to vlastně nejde. A proto se rozhodli, že pojedou do toho tábora zažádat o azyl, a tam vím, že to pro rodiče bylo hrozný, protože furt čekali, když už to teda jako bude. Víam, že vždycky jednou týdně nebo za nějaký časový úsek se chodilo na takový náměstíčko, kde byla ohlašovna toho, kdo dostal azyl, a kdo ne. Na takový nástěnce to bylo. A víam, že tam vždycky všichni čekali, jestli už teda jo, nebo ne. A pak si myslím, že jsme odjeli do Liberce, ale vůbec nechápu, jak se to stalo. Jak to rodiče napadlo, jestli tam někoho znali. Myslím, že tam taky někoho znali. Protože ono se jako z toho tábora mohlo s povolením odjíždět třeba zařizovat věci, hledat práci nebo doklady a na úřady, takže se táta asi snažil navázat vztahy, a pak jsme jeli do toho Liberce, kde jsme žili asi dva měsíce, a pak se nějak stalo, a to už si bohužel vůbec nepamatuju, že jsme se přestěhovali do Prahy.

Pamatuješ si, jaké to pro tebe bylo? Tam být?

V tom táboře?

Ano.

Nevnímám to vůbec negativně. Spíš to bylo strašně zvláštní. Jako dítě to prostě nevnímáš, dokud jsem tam měla kamarády, mámu, bráchu a hřiště, kde si hrát a nějaký volnočasový aktivity, aby se člověk nenudil, tak dobrý... Jenom víam, že bylo nepříjemný, že ze začátku jsme žily dvě rodiny v jednom malinkém pokoji, takže víam, že to bylo prostě stísněný a cejtla jsem skrze rodiče to, že není něco v pořádku, že tohle není úplně normální stav.

Uvažovala jsi, že se vrátíš do své rodné země, nebo že se přestěhuješ někam jinam? Případně proč?

Přemýšlela jsem nad tím, že odjedu do Gruzie, že tam budu třeba bydlet nějakou dobu, ale žít tam už bych nechtěla. A s přestěhováním do cizí země, já bych si jako hrozně chtěla vyzkoušet žít ještě jinde, ale nevím, jestli chci podstoupit znovu tenhle proces. Ale zároveň si neumím představit, že žiju celý život jenom v Praze. Spíš bych vyzkoušela nějaký krátkodobý rezidence. Ale nikdy mě nenapadlo se úplně odstěhovat někam jinam.

Kde máš domov?

V Praze.

A proč?

Protože je to tady doma. Asi je to o zvyku. Pro mě je Praha strašně krásný město a domov pro mě bude vždycky tam, kde bude moje nejbližší rodina. Ale vzhledem k tomu, že jsme všichni tady a už tady máme nějaký zázemí dost pevný, tak nevím... v Gruzii se taky cítím doma, jenom je to trošku jinej domov.

Jaká je podle tebe tvoje role ve společnosti a co můžeš české společnosti přinést?

Těžká otázka. Moje role, ty jo... těch rolí mám asi víc, ale jako právě teď se snažím nějak dělat divadlo a umění, a to považuji za svou aktuální roli. A co můžu přinést, je možná ta zkušenost, kterou jsem si prošla no.. Takže můžu přinést ten příběh, ale víc asi jako ne.

Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat?

Nikdy jsem pocít, že bych nemohla, takže...

Limitovala tě někdy čeština ve vyjadřování, vytváření vztahů nebo v něčem jiném? A pokud ano, jak se to projevilo/projevuje?

Nikdy mě nelimitovala.

Ty v českém jazyce i přemýšlíš?

Kromě mého příjmení na mě nikdo už nepozná, že nejsem Češka.

Máš fakt hezkou češtinu. Cítla ses nebo cítíš se být jiná? Pokud ano, jak se to projevilo? Tahle otázka se vztahuje i na to období, kdy ses se sem přistěhovala.

Dřív určitě víc než teď. Když jsem byla malá, ještě pořád jsem byla dost součástí té InBáze, hodně jsem se potkávala i s jinými cizinci, tak jsem věděla, že jsem jiná, ale teď jak už tohle vůbec neřeším, jako nějakou integraci, tak si vlastně připadám čím dál tím míň jiná, a to mě občas trošku štve, ale když jsi mi řekla, že mám fakt hezkou češtinu, tak to je fakt asi poprvé za dlouho dobu, kdy jsem si uvědomila, že to opravdu není můj mateřský jazyk a že je hustý, že opravdu mluvím dobře, ale mě to doteď jako nenapadlo. Nad tím uvažovat jako o druhým jazyku víš?

Tak doufám, že jsem se tě nějak nedotkla.

Ne nene, vůbec. To je strašně zajímavý. Když člověk v tom jazyce už píše, přemýšlí, všechno, tak zapomene, že tohle není jeho mateřský jazyk.

Ale je umění si ho takhle osvojit.

Ale zase je to na úkor gruzínštiny, kterou já zase ovládám strašně špatně, takže...

Říkala jsi, že mluvíš s mámou gruzínsky.

S celou gruzínskou rodinou mluvíme, až na bráču. S bráču mluvíme česky. Jen když chceme, aby nám nikdo nerozuměl, tak spolu mluvíme gruzínsky.

Ještě se chci vrátit na chvíli k tomu, jaké to je být jiný a v čem jsi to nejvíc vnímala. Je to tím, že jsi z Gruzie, nebo nějakými tvými vlastnostmi?

Já si myslím, že to není úplně tím, že jsem z Gruzie, ale spíš tou zkušeností přestěhování se. Myslím si, že to mě činí víc jinou, než ten fakt, že jsem z cizí země. Protože i kdybych nechtěla, tak se to už neodpáře, a je to nějaká zkušenost, která mě nutila dřív dospět, přemýšlet jinak. I to, že jsem vyrůstala ve velmi multikulturním prostředí. To člověka podle mě hodně ovlivní, ale myslím si, že to už není jinakost, která je vidět, ale spíš je to v tom přemýšlení. Zároveň znám jako spoustu lidí, kteří přemýšlejí stejně, ale neprošli si žádným přestěhováním.

Jinak bys tu jinakost viděla v té zkušenosti?

Určitě v té zkušenosti a v tom mým jméně, který je pořád jiný. Takže no vlastně jediný to příjmení mě pořád ještě udržuje v tom, že nejsem Češka. Kdybych se vdala a měla příjmení Novotná, tak si myslím, že už se to pak úplně ztratí, ale když se mě člověk skoro každý den zeptá, jak se vyslovuje moje příjmení, tak to mě pořád vrací k tomu faktu no.

Kdybys měla jiné příjmení, tak by ses cítila míň jiná?

Asi jo. Kdyby to bylo český příjmení, tak určitě. Ale i proto jsem se asi rozhodla, že si ho nechci nikdy změnit, to jméno.

Že si ho vlastně chceš uchovat?

Ano.

Kdybys ještě měla říct, co ti ta celková zkušenost dala, co jsi zatím nezmínila?

Myslím si, že mi to dalo nějakou míru otevřenosti vůči něčemu, co není úplně standardní. A nemluvím jen o cizincích, ale nějak obecně velká empatii vůči lidem, ať už v těžkosti nebo uprchlíkům nebo bezdomovcům. Ale tak to má spoustu lidí, že jo. To není nic výjimečného. Ta zkušenost to jenom posílila. Když byla uprchlická krize, extrémně jsem to prožívala. Jako myslím ta..

V roce 2015.

Jo. Ale zároveň jsem se cítila hrozně blbě, protože jsem si říkala, já jsem neutekla z takhle šílenýho místa a najednou mi ten můj status uprchlíka v kontextu toho, co se dělo jím, přišel úplně srandovní. Je to vlastně taková divná nálepka, ale skrývá se pod ní strašně moc různých příběhů, a to je možná to no. Že se snažím chápat věci víc do hloubky. Že to, že je někdo uprchlík, ještě neznamená, že hned utíká od války.

Pocítovala jsi strach nebo ohrožení v souvislosti se svým původem, případně jaké? To souvisí třeba i s diskriminací.

Nikdy. My jsme byli tak hrozně vřele přijatí od začátku, že jsem nikdy neměla pocit, že by mi něco hrozilo.

To je hezká zkušenost. Zaznamenala jsi u sebe nějakou psychickou nepohodu v souvislosti s integrací do české společnosti? Případně jakou?

To je jeden z důvodů, proč se s mým otcem už nebavíme, protože pro něj ta zkušenost vůbec nebyla tak růžová, jakou ji teď popisuju. Pro něj byla integrace nesmírně těžká a vlastně to nikdy pořádně nedokázal. A z toho plynulo spoustu dalších problémů v naší rodině i ve vztahu ke mně. A myslím si, že i proto se vrátil zpátky, že to vlastně nezvládl, a to odloučení mi samozřejmě způsobilo psychický potíže. A zároveň i to vyrovnání se s tím, že když jsem přijela do Gruzie

a všichni říkali, že mám hroznej přízvuk v gruzínštině, tak jsem to najednou brala hrozně špatně, že k nim nepatřím, tak jak bych jako chtěla.

No, tak za mě je to všechno. Chceš ještě něco říct závěrem?

Možná jen to, že když jsi mi napsala, jestli o tom s tebou můžu dělat rozhovor, tak moje prvotní reakce byla taková, ty jo, ale já už to mám dávno vyřešený... Ale teď zároveň vnímám, že občas je hezký si to připomínat, nezapomenout na to, čím si člověk prošel. I když to nebylo nic strašného, tak je to vlastně hezký. Takže děkuju za rozhovor.

Já děkuju.

Rozhovor č. 4

Kdo je podle tebe cizinec?

Podle mě je cizinec někdo, kdo se sem přistěhoval. Ale zahrnuji do toho i lidi, kteří mají i rodiče z ciziny a narodili se tady. Tak ty bych do toho taky zahrnula, protože mám několik kamarádů, který se tady sice narodili, ale plynule mluví svým vlastně rodným jazykem, co jejich rodiče, a tak nějak sice v té český kultuře jsou a umí mluvit česky a vystudovali tady školu, ale pořád vlastně jsou cizí. Mají jiný náhled na svět a jsou takový nečeský. Tak ty vnímám taky. Takže i tu generaci, co se tady narodila, ale rodiče mají z ciziny.

A ty se cítíš jako cizinec?

Jo.

Jak rozumíš slovu integrace? Cítíš se osobně integrovaný/á do české společnosti?

Integrace. Vnímám to hodněze sociálního hlediska, co se týče třeba rozumění vtipům, když chápeš vtipy v češtině, tak už jsi podle mě dost integrovanej nebo rozumíš českému humoru. Ale co víc do toho zahrnuju, tak to je jako vnímání kultury jako třeba filmy. Jako znát český filmy. Když řekne někdo hlášku z českýho filmu, tak pochopit, o jaký film jde. To vůbec nedávám (smích). Jediný, co dávám, jsou Pelíšky. Takže tohle je podle mě známka integrace. A potom takový ty společenský pravidla, který jsou podle mě jenom v Česku, ale je prostě dobrý je znát. Třeba, dejme tomu, že v Česku je normální mluvit o tom, že jdeš na záchod a řekneš: „*Jdu se vyčůrat*“, což jakoby ve zbytku světa není tak běžný. Mluvit o svých vylučovacích potřebách. Dřív, když jsem to slyšela, tak jsem z toho byla trochu mimo. Jak to takhle někdo může říct. Ale jak jsem tady už integrovaná, tak rozumím tomu, že to Češi takhle mají. A týká se to hodně věcí, i smrkání prostě a tak. No, ale dávám to hodně do těch kulturních záležitostí. Jak tě vnímá společnost.

Když jsi říkala, že se cítíš jako cizinec, tak jak to pojíš i s tou integrací, když se cítíš integrovaná, ale zároveň jako cizinec?

Já vlastně ani nevím jak to popsat, je to složitý to sdílet. Ale jako pořád vlastně ty věci nedělám. Jsem zvyklá na to, že to dělají ostatní lidi, ale já to jakoby nedělám. Třeba mi přijde šilený, když na sobě holka má šaty. Nebo je nějak hezky upravená, a pak začne smrkat jako slon. A já si vždycky říkám, proč to nemůže dělat diskrétně. To bych prostě nikdy neudělala a v tom se jako cizinec cítím. Protože se zachovám jinak než ta společnost.

Potýkal/a ses s předsudky, stereotypy, jak ty vůči Čechům, tak Čechů vůči tobě? Pokud ano, s jakými? A jak tě to ovlivnilo v postoji vůči sobě? Jak se to měnilo v čase (třeba díky negativním nebo pozitivním zážitkům)?

Stalo se mi jednou, to si pamatují, to mi bylo maximálně třeba sedm, osm let. To jsem byla fakt malá. Hráli jsme si na hřišti. Takhle. Moji rodiče pracovali vždycky dlouho, a proto jsem vždycky v družině byla dlouho. A vždycky jsme s družinou chodili ven na hřiště. A já jsem si tam každé den hrála s jedním klukem, který nebyl v té družině, ale chodil tam vždycky s mámou na to hřiště. My jsme tam chodili každé den, třeba půl roku spolu. Bylo to fajn, protože jsme byli kámoši. A najednou on mi říká. Ty máš takový zvláštní jméno, nejsi si ty odjinud než z Česka? A já říkám, že jo, že jsem z Ruska. A on říká: No ale mě táta zakazuje se bavit s Rusy. Tak už se nesmíme kamarádit. A od té doby už na mě nepromluvil. A to bylo poprvé, co jsem fakt jako pochopila, že pro někoho může být tak velký problém, že jsem odjinud, aniž by se cokoliv jinýho vlastně stalo. A taky jsem se s tím hodně potýkala na prvním stupni, protože jsme měli učitelku, která byla hodně vysazená na Rusy. Vyloženě na Rusy. A já jsem byla jediná Ruska ve třídě. A prostě jsem to schytala. My jsme se přestěhovali, když mi bylo šest. A já jsem šla za dva týdny do školy. Takže jsem neměla možnost umět mluvit česky a učila jsem se to. A prostě ta učitelka mi ty pády dávala strašně sežrat. A úplně na mě byla zlá před celou třídou. *Takhle se to neříká česky prostě.* A fakt to bylo zlé a teď zpětně si říkám, že jsem na sebe hrozně pyšná, že jsem to překonala. Protože kdyby to bylo pro mě tak traumatizující, že bych to nepřekonala, tak bych prostě přesvědčila rodiče, ať jdu do ruský školy. A už bych se třeba česky vůbec nenaučila. Ale nechápu proč to udělala, bylo

to zlý. Takže tak. To si pamatuju. Ale hodněkrát narážím na to. Třeba mého partnera táta nemá rád Rusy. A je to takový, že když jsme u nich, tak se bojím na svou dceru mluvit rusky, protože nevím jak zareaguje. Vlastně se s tím potýkám dennodenně.

Já historicky chápu, že Češi nemají rádi Rusy. Ale třeba nerozumím, proč mi to lidi kolikrát říkají do obličeje, že my to v tom 68 tady okupovali. Já prostě říkám. Ty jo. Já jsem to tady fakt neokupovala. Je to hrozně zlý a hloupý. Ale abych byla zase upřímná. Víím, že spousta Rusů se chová hrozně. Strašně. A taky je nemám ráda. A taky je odsuzuju. A proto kolikrát nezmiňuju, že jsem z Ruska. Protože se toho i kolikrát stydím jako. Takže já to i chápu vlastně. Akorát hrozně záleží na člověku, někdo je fajn a někdo ne, že jo.

Ovlivňovaly tě tyto předsudky a stereotypy v postoji vůči sobě? Třeba když jsi udávala ten příklad s učitelkou. Jsou nějaké situace, které tě fakt blbě ovlivnily?

Jo. určitě jo. A mně toho napadá hodně. Ale fakt jak nad tím přemýšlím, tak si uvědomuji jak často se mi to stává. Víím, že třeba do nějakých třinácti jsem vůbec nemluvila rusky na veřejnosti. A i když jsem volala mamce, tak jsem vždycky volala česky. Protože jsem se cítila hrozně špatná, že jsem cizinka. Že je to jako špatný. Že bych měla co nejvíc zapadnout. Že kdybych mluvila rusky, tak sem nepatřím. A já si zpětně neuvědomuji proč, ale najednou se to změnilo ze dne na den, a přišlo mi to hrozně cool. Najednou jsem volala mamce rusky a přišlo mi to hustý. A změnilo se to. No takže jsem si připadala fakt špatná.

A teď?

Teď mi to přijde hustý. A jsem strašně vděčná rodičům, že jsme se sem přistěhovali. Takže většinou, když se mě někdo zeptá *A odkud jsi, máš zajímavý jméno*. Tak vždycky řeknu *Já jsem ze Sibíře a jsem moc vděčná rodičům, že jsme se přestěhovali, a že už tam nejsme*. Že už to mám s tím tak spojený, že si říkám *Ty jo, oni jsou fakt dobří, že to zvládli*. Takže se to změnilo naštěstí. A nevím jak. Najednou prostě.

A nemohlo to být třeba nějakými pozitivními zážitky, i ze strany Čechů?

Možná jo. Anebo to bylo tím, že jsem třeba potkala nějakého cizince, kterej se za to nestyděl. A tak jsem si vlastně řekla, že se za to vlastně nemusím stydět.

Máš tady ruské přátele?

No. To je docela zajímavý téma. Protože my se tady s Rusy moc nepřátelíme. Ale třeba na služby chodíme jenom k Rusům. To znamená kadeřnice, nehty, pleť. Prostě jenom Rusové. Že by nás ani nenapadlo jít k Čechům. Ne, protože by byli špatný, ale protože to tak je. A třeba když máme možnost si koupit potraviny u Rusů, u Vietnamců a u Čechů, tak si je koupíme taky od Rusů. Že prostě jdeme do ruskýho obchodu pro jabko, a ne do Alberta. Nevím, proč to je. Ale je to tak. A má to tak hodně Rusů, co já znám. Že se to vlastně v té komunitě drží tím způsobem těch služeb. Ale bavíme se primárně s Čechy nebo s jinými cizinci z jiných států, ale s Rusama se primárně nebavíme.

Co nebo kdo ti pomohl se integrovat? Jak ti pomohlo, nebo nepomohlo tvoje sociální prostřední (škola, kroužky, rodina, přátelé) a co jsi pro to sám/a musel/a udělat? A co bys potřebovala pro sebe k lepší integraci?

Musela jsem pro integraci udělat sama všechno. Protože moji rodiče, my jsme v Rusku, když to tak řeknu, byli bohatí nebo prostě jsme byli movití, a najednou jsme se přistěhovali sem a neměli jsme žádný peníze. Rodiče nemluvili česky. Takže měli prostě fakt nízký plat. A pořád byli v práci. A můj brácha. Mám bratra, a ten je o osm let starší, a ten si vždycky žil svoje. Takže jsem byla, když to tak řeknu, na všechno sama. A když jsem chtěla mít kamarády, tak jsem si je musela najít sama. A tak. Ale nevím, jaký ta společnost na mě měla vliv, spíš negativní. Dřív jsem se s těmi předsudky setkávala mnohem víc, když jsem byla malá. A nevím, čím to je, jestli tím, že si to teď na mě už nikdo nedovolí vytáhnout. Ale jako aby na desetiletý dítě někdo vytahoval 68... lidi jsou fakt bizarní. Já nevím. Nevím. Potom k nám přišla holka, do čtvrtý třídy, z Ruska, a neuměla vůbec mluvit rusky. Tak to mě tak jako hodně nakoplo, že jsem ji učila

mluvit česky. A bylo to, že jsme už z Ruska dvě. A už jsem měla nějakého parťáka, v tu dobu jsem se začala cítit líp než v té čtvrté třídě.

A když se podíváš na to, když jsi přišla do té vaší školy, a říkala jsi, že jsi neuměla vůbec česky, tak jak vlastně probíhal ten proces?

Jo. To musím říct, že to bylo hodně pozitivní. Protože Češi, konkrétně jedna holka, která se mnou chodila na základku. Ona se mnou chodila po družině a říkala mi ty věci česky. Ukázala třeba na dveře a říkala *To jsou dveře*, pak prostě *Tohle je židle*. To si pamatuju. A vlastně jsem jí za to hrozně vděčná. A možná bych jí o tom měla teď napsat, i když se už nebavíme, protože si to fakt pamatuju. To bylo kouzelný. A vůbec nevím, proč to dělala. Asi jen tak, protože jí to bavilo. Takže to jo. To se mi stalo, ta byla hrozně hodná.

A ta škola tě tedy ovlivnila spíš v tom negativním smyslu slova?

Jo. To bylo fakt blbý.

Jsou tví rodiče integrování?

Určitě jo, moje mamka tu nastoupila do práce do realitní kanceláře. Před těmi 16 lety, co jsme se přestěhovali, tam byla taky Česka, která mojí mamce pomáhala úplně stejně jako mně ta holka ze školy. Prostě to bylo taková její kámoška, která zase ji naučila mluvit česky. A od té doby máme fakt hodně českých přátel. Fakt hodně. Troufám si říct, že tak stejně jako mají Češi. Můj táta moc ne. Můj táta je takovej introvert, který je fakt rád sám, takže ten jich tolik nemá. Ale baví se s těmi lidmi, co má mamka. Řekla bych, že jsou integrovaný. Třeba i z hlediska kulturního jsou víc než já. Oni znají všechny ty filmy a házej hlášky. Prostě všechny tady ty český věci fakt dělají hodně. A třeba jí i český jídlo. Což já moc nedělám. Prostě si třeba daj svíčkovou s knedlíkem. Takže jo. Jsou. A snaží se o to. Je to jejich cíl.

Vnímala jsi u nich nějakou podporu v integraci?

Určitě jo a jsem za to strašně ráda. Vím, že jsou Rusové, co tady vyloženě žijou v ruský bublině, a to my nejsme a jsem za to strašně vděčná. Vnímám to a pamatuju si, že jsme třeba doma zpívali české písničky, ale jako už hodně dávno, když jsme ještě neuměli česky, že jsme se vlastně všichni učili navzájem, takže to bylo super.

A co bys potřebovala pro sebe jako pomoci v integraci, když se na to podíváš zpětně?

Určitě víc trpělivosti od té učitelky a obecně od společnosti. Pamatuju si třeba, že na táboře jsem měla takovej hodně nepřijemnej zážitek, že jsem nerozuměla slovu. Mravenečník. A já jsem nevěděla, co to je. Já teda popravdě ani doteď nevím, co to je. Vím, že to je nějaký zvíře, který jí mravence, ale jo, a já jsem si to spletla se slovem mraveniště, a tak jsem na to i odpověděla vlastně. Ale jakoby tím, že jsem to nepochopila, tak ta odpověď nebyla úplně logická, a za to se mi hodně vysmáli před všemidětmi z toho tábora. A to je fakt hodně traumatická vzpomínka a od té doby se bojím mluvit na veřejnosti prostě, že se nějak ztrapním. Tak si říkám, že kdyby měli trochu víc trpělivosti se mnou, a prostě řekli, podívej, ty tomu asi nerozumíš, v pohodě, my ti to vysvětlíme, tak by to bylo násobně lepší.

Takže víc trpělivosti od Čechů.

Jo, ale jako zase nechci říkat, že jich bylo málo. To ne. Na úřadech vím, že nám všichni pomáhali a Češi jsou hodně nápomocní z mojí zkušenosti, když něco nevím, tak mi poradí. Ale vnímám, že když jsem byla menší, tak jsem to schytala jako častěji.

A nevíš teda proč? Proč se to tak proměnilo, že se dnes o sebe dokážeš víc opřít?

No, jednu dobu to bylo právě hrozně blbý, že jsme jezdili v létě do Ruska, a tam jsem se cítila jako cizí, protože jsem vlastně nebyla v té společnosti ruský a můj jazyk trochu zaostával, protože už se vyvinuly nějaký další slangový slova, které jsem třeba neříkala, a pak jsme se vrátili do Česka, a i tady jsem se cítila jako cizinka, že jo. A vlastně jsem nikdy nebyla doma, ale potom to asi přišlo s tím, že jsem poznala nějaký cizince, kteří byli hrdí. A řekla jsem si, to asi můžu

bejt cool. Že to můžu proměnit v v dobrou věc. A myslím, že jsem fakt pochopila, že jsem jediná, o koho se můžu opřít, prostě v tí situaci, kdy se mi někdo vysměje, tak já mu řeknu, hmm, víš co? Ale ty mluvíš jenom jedním jazykem a já dvěma nebo tak něco. Prostě si říct, že jsem dost dobrá, i když nejsem stoprocentní Čech.

Jaká je tvoje kulturní identita? A jak se proměňovala v čase?

Ze začátku to bylo fakt náročnější, protože jsem si fakt připadala špatná ve všem. Potom jsem se snažila být co nejvíc Čech. Co nejvíc potlačit tu ruskou stránku.. Fakt jsem se snažila být Čech úplně ve všem. Potom jsem pochopila, že to nejde, protože prostě nejsem Čech a ani nikdy nebudu. A potom jsem odjela do Španělska. Tam jsem nějakou dobu žila. Tak se mi do toho přimísila taková španělská pohoda, prostě chill, dávat lidem pusy, smát se, být víc v přítomnosti a prostě si žít. A pak jsem se vrátila ze Španělska a říkám si, ty jo, já prostě nemusím být nutně nějaká škatulka jako Rus, Čech, Američan, prostě můžu být taková světová, bytost, která je prostě nějaká a je svá. A došlo mi, že jsem hrozně ráda, že jsem svá. Mám v sobě něco ruského a určitě něco českého i španělského.

Mohla bys uvést příklad toho, kdy se cítíš, že v sobě máš něco ruského, českého nebo španělského?

Tak třeba to španělský je, že když vidím lidi, tak jim dám pusu a přijde mi to hrozně super, ale dělám to jenom s blízkými lidmi. A je to takový intimní. Tak to mám ráda. Co mám třeba ruského, nevím, jestli do toho patří, ale asi jo. My máme v Rusku spoustu, ale šílenou spoustu takových divných zvyků a pověr a já si je v sobě nesu, a to je třeba to, že když jdeš z domu a zapomeneš si něco, tak se proto vrátíš a musíš do zrcadla vypláznout jazyk. Až pak můžeš jít zase ven, protože jinak se ti něco špatného stane. Takže prostě já fakt jdu, zapomenu si mobil, vrátím se do bytu, vypláznu jazyk do zrcadla a prostě a jdu. Nebo se nesmí nic utírat ze stolu jenom rukou, protože jinak nebudeš mít peníze. Takže když něco stíráš, tak vždycky jenom hadříkem. Tak to je dost hustý. A českého toho je asi nejvíc, si myslím. Třeba že v ruštině přesně řeknu, já se jdu vyčůrat. Dneska jsem to řekla paní na nehtech. Řekla jsem jí, že se ještě zajdu vyčůrat a ona je taky z Ruska řekla jako, jo jo běž, ale bylo to takový divný. Šlo vidět, že prostě to není vůbec přirozený. V ruský kultuře setak doslova nemluví. Řekne se, odskočím si. Jo, hodně se to tak jakoby distancuje od toho, ale Češi jsou v tom mnohem víc explicitní. Takže české je to, že jsem uvolněnější v tématech jako je sex, pohlavní orgány a tak.

Do jaké míry je tvoje kulturní identita důležitá, aby ses cítila dobře ve společnosti, ve které jsi? A uvažovala jsi, že se vrátíš do své rodné země, nebo se přestěhuješ někam jinam? Případně proč?

Vůbec. Jsem taková, jaká jsem, ale zase je to takové, že prostě fakt nikde nejsi doma, že třeba teď jsem říkala partnerovi: "Hele, ty jo, vyprší ti smlouva v práci za čtyři roky. Nepřestěhujeme se někam, já nevím třeba do Portugalska? A on říká, tak jo, ale nebude ti to tady chybět? A já říkám, že nevím. Já tady nevyrostala od narození, že jo. Já prostě nikde nemám to doma. Je to dobrý i špatný.

To vlastně navazuje na mou další otázku, jestli jsi uvažovala, že se vrátíš do své rodné země, nebo se přestěhuješ někam jinam?

Ne. Ale třeba můj bratr, ten se sem přestěhoval s náma, a to mu bylo šestnáct. A strašně se chce vrátit do Ruska. On vůbec nezvládl odloučení a stěhování a Česko nemá rád. Nemá rád Čechy, nemá rád české jídlo a chce se vrátit do Ruska a žít tam. Protože z jeho pohledu je to lepší tam. Takže si myslím, že prostě nezvládl tu integraci, ale jako já bych se určitě do Ruska nevrátila, Rusko je hrozný. Nejradši bych ho zrušila. Kdybys někdy slyšela naši rodinu si povídat. Vždycky se sejdeme, třeba půl hodiny si povídáme o tom, jak je Česko super. Vždycky prostě něco vytáhneme. Co zase je v Česku super. Pak že je Rusko hrozný a až pak si povídáme o životě, a tak to je jakoby pokaždý. A přijde mi, že chválíme Česko mnohem víc než Češi, protože si toho víc vážíme tady a určitě bych se do Ruska nepřestěhovala ani za nic. A že bych cestovala po světě, tak to klidně. Myslím, že bych mohla rok žít zase jinde rok, že tím, že nemám žádný doma, a proto je doma tam, kde jsem já, kde mám manžela, přítele. To je jeden člověk, nejsem v polyamorním vztahu, a svou dceru, no že naše rodina je moje doma. Takže přestěhovat se... jo.

Kdybys měla porovnat ruskou a českou kulturu, v čem se podle tebe liší?

Jo, no tak to už jsem zmiňovala, vlastně v té tělesnosti. V sexualitě, vylučování, prostě všechno to smrkání a podobně. To je v Rusku strašně tabu. No je toho hodně. V Rusku je třeba taková věc. Jako flex, jako něčím flexit. Rusky se to jmenuje pont. A je to jako když máš něco jenom pro to, aby ostatní viděli, že to máš, že seš hustej. A to třeba v Česku tolik nevnímám. V Rusku se může stát, že si člověk koupí auto. Hustý auto, obrovské mercedes, ale už třeba nemá na bydlení, a proto v tom autě žije. Ale pro něj je důležitý, že ostatní vidí, že má na to auto a že je jako strašně hustej. A to je v ruské společnosti všude a ve všem. Prostě mít něco jenom proto, aby ostatní věděli, že seš hustej, a proto je i to zvláštní slovo pont a má to i sloveso a přídavné jméno. V Česku to nemůžeš ani nějak vyjádřit. Nebo je v Česku slovo užívat si, a v Rusku, v ruštině není. Protože Rusové si jakoby neužívají. Oni jako trpí. Žijou, existují. Ale že bys tam řekla,, užívám si zmrzlinu nebo užívám si život, tak to ne. Což hodně poukazuje na život těch lidí. Když pro to není slovo. Takže jo, liší se to hodně. I tím, že v Rusku musíš být jako všichni ostatní, nesmíš vyčnívat z davu. Tady v Česku je to víc free. Jsou tady prostě víc uvolnění lidé, ač ne tak moc jako v tom Španělsku. Ale furt si tady můžeš jet to svoje. Třeba mého brácha vyhodili ze základky, protože musel mít černou kravatu, protože v Rusku jsou uniformy. Ve škole musel mít černou kravatu a on nechtěl být jako ostatní a měl modrou, a tak ho vyhodili ze školy. Tady by se s tím nikdo nepatlal, co máš na sobě, že jo. Můžeš do školy přijít v džínách nebo v šatech a je to všem jedno. Takže bych řekla, že je to tady víc free.

Čeho si na Česku vážíš?

Všeho. Třeba hromadné dopravy, že jsou tady jízdní řády. V Novosibirsku je vůbec nemáme. Novosibirsk je město podobně velké jako Praha. Žije tam podobně lidí jako v Praze. Je to velké město, ale nejsou tam jízdní řády. Umíš si to představit? Prostě přijdeš na zastávku a nevíš. Je to tady mnohem organizovanější no. Miluju Česko. Miluju tady všechno. Miluju Čechy. A potom si vážím, jak jsou tu všichni sportovně aktivní. Že každý člověk, aspoň z mojí zkušenosti, umí jezdit na lyžích nebo na snowboardu, umí plavat, umí jezdit na kole, že se s rodiči jede o víkendů na výlet na kolo nebo že se v zimě jezdí na lyže. To taky v Rusku není, lidé na to nemají peníze a všechno je strašně daleko, takže nemají kam jet. Nebo že je tady běžné cestovat. Že jsou lidé zvyklí na to, že prostě pojedou s rodiči někam za hranice, ať už je to do Německa, do Polska nebo do Chorvatska. To je úplně jedno jo, ale je to možné. Netřeba furt najednom místě. Jsou tu mnohem otevřenější světu. Mám ráda český humor, ač je takovej hodně odlišný od toho ruského, ale sedí mi. Já bych o tom mohla mluvit hodiny a hodiny, fakt Česko miluju.

Jak vnímáš české svátky? Slavíte i ty ruské?

Můžu ti říct jednu věc, co se mi teď stala na Vánoce? To je úplně přesně ono. My jak máme takovej hybridní život, nejsme Češi, ani Rusové, jsme něco mezi, tak si všechno přizpůsobujeme podle sebe. To je fakt dobrý příběh. No takže o Vánocích jsme vždycky měli kapra a bramborový salát. Vždycky. Akorát ten bramborový salát byl takový odlehčený, že tam byl místo majonézy bílej jogurt, takže ti z toho pak nebylo tak těžko, ale to je jedno. Prostě byl bramborovej salát a kapr. No, jenže potom byly na stole i ty ruské věci, které se jí na Silvestra. To znamená čerstvý zeleninový salát, pak nějaká ryba. Ještě pak prostě brambory, prostě byl plnej stůl různých věcí, a ty sis vždycky dala, na co máš chuť. No a teď Češi někteří vždycky říkali: Ty jo, já tak nesnáším Vánoce, prostě jenom kapr a ten salát. A já jsem si v duchu celej život říkala: Taksí můžeš dát vždycky něco jinýho, ne? No ale, co se mi stalo tyhle Vánoce? Byla jsem u svého partnera a jeho rodinou u nich doma a byly Vánoce a teď na tom stole byl jen ten smažený kapr, jenom ten těžkej hnusnej bramborovej salát, přesolený s majonézou a jenom ta polévka. A nic víc. A teď oni mi to začali nandavat na ten talíř a já se na to dívala a říkám, já to asi jako úplně nechci tolik a vlastně ani nevím, jestli to chci v osm večer jíst. A tak jsem se tak dívala na toho partnera, on jako hmm, a tak jsem to stejně měla, a pak mě prostě asi do tří ráno bolelo břicho. A já jsem si říkala, aha, tak jakoby to je to, o čem ti lidé celou dobu mluvili. Takže to je odpověď na to, jak to máme s těmi svátky. Máme český i ruský, ale všechno máme takový hybrid, jak nám to vyhovuje.

Třeba pomlázku máme taky, vajíčka máme taky. Taky je barvíme. Akorát neděláme kraslice, ale barvíme celý vajíčka i s vnitřkem. Jsou uvařené, tak je nabarvíš, a potom je taková hra, že každý si vybere svoje vajíčko, a ťuká, a komu to tak ten vyhrál.

Jaká je podle tebe tvoje role ve společnosti a co můžeš do české společnosti přinést? Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat?

Máš někdy potřebu obhajovat ruskou kulturu v Česku?

Obhájit určitě ne, ale to asi souvisí s tím, že se necítím jako ten Rus. A kdybych se tak cítila, tak asi mám tu potřebu se obhájit, protože obhajují jakoby sebe. Ale snažím se být dobrá, když už někdo ví, že jsem teda z Ruska, tak se snažím být super milá a přátelská, jakoby ještě víc než normálně, aby si ten člověk, řekl, že Rusové můžou být i fajn. To dělám zcela vědomě. Ale neobhajuju se. Snažím se, aby jakoby v mém těle to Rusko bylo dobrý. Prostě, aby si lidi o mě říkali, že jsou Rusové dobrý.

Jaká je podle tebe teda tvoje role ve společnosti?

To je hrozně těžký. Poslední dobou mám pocit, že si musím nastavit nějaký hranice, protože v mém okolí je spousta lidí, kteří mají pocit, že jsem tady pro ně, abych je vždycky vyslechla, a já prostě neumím říct už dost. To je možná mimo téma, ale my teď máme třeba novou uklízečku a novou paní na hlídání, co mi pomáhají v domácnosti, a ony mi furt něco říkají a já prostě mám pocit, že mám tady tu roli ve společnosti, abych je vyslechla a abych tady pro ně byla. Přitom to vůbec není pravda, jako to jsou lidi, který mají pomoci mně v domácnosti a ne, že si chodí se mnou probrat svůj život. A to samý je, když chodím na nehty nebo tak, ta paní mi nonstop něco říká a svým životě a já mám pocit v sobě, že to musím všechno jako vyslechnout a být tady pro ně jako terapeut pomalu. Já tam chodím, abych si odpočinula. Jako celkem mi moje role ve společnosti teď vadí a snažím se jí změnit, protože si nemyslím, že bych měla být všem nápomocná a vůbec to nechci. A necítím se v tom už vůbec dobře a dělala jsem to celý život. Už to nechci dělat.

Máš pocit, že jsi něco dlužná české společnosti?

Jo určitě, za to, že mě Češi tak dobře přijali a že jsou na mě v uvozovkách tak milý, i když nejsem z Česka, určitě. Určitě jo, jsem jim něco dlužná, přesně. Že tady můžu žít a je mi tady tak fajn. A český stát se o mě postará, když se mi něco stane. My už máme český občanství, takže jsme Češi i oficiálně, ale furt to tak není, že jo. Furt jsme se sem přistěhovali.

Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat?

Myslím, že se tady můžu seberealizovat úplně stejně jako v Rusku, že tam není rozdíl. Možná i líp než v Rusku, protože jsem tu vystudovala školu. Ale jako myslím, že s jazykem problém nemám.

Takže si nemyslíš, že by ses v Rusku realizovala hůř, kdybys tam zůstala?

No tak to určitě jo. Na 1000 %. Protože Rusko, že jo. Mluvím víc jazyky, v Rusku bych mluvila maximálně tak rusky a anglicky, možná trochu. Podle mě bych ani nevěděla o tom, že můžu studovat psychologii. Byla bych hrozně zanedbná a hrozný by to bylo. Určitě bych se v Rusku realizovala mnohem hůř. A tady mám pocit, že mi Česko otevřelo nejenom Česko, ale i celou Evropu, protože prostě tady i třeba skrz ty Erasmu a tak, kam se všude člověk může podívat... Když seš součástí Evropy, tak máš tu Evropu jako na dlani.

Limitovala tě někdy čeština ve vyjadřování, vytváření vztahů nebo v něčem jiném? A pokud ano, jak se to projevilo nebo projevuje?

Vždycky, i teď. Akorát se děje taková hrozná věc, že já vlastně hodně hodně zapomínám ruštinu. Dokážu se v ní vyjádřit čím dál hůř. Fakt špatně. A zároveň ale nemám úplně stoprocentně dokonalou češtinu, takže i v češtině se občas nemůžu vymáčkout a děje se prostě to, že nemám ani jeden jazyk, ve kterém bych se mohla stoprocentně vyjádřit. Což je vlastně takový zúzkostňující. Děje se to pořád, a když nevím, jak se něco řekne, nebo něčemu nerozumím, tak se upřímně zeptám. Prostě řeknu, hele, co tohle znamená? Řeším to doteď, ale nevnímám to už jako překážku. Vždycky se zeptám, a když něco nevím, tak prostě řeknu na rovinu, že nevím, protože jsem se tady nenarodila. Občas se mi někdo směje, ale vždycky to je v pohodě, nevadí mi to.

A když jsi přišla do školy, tak kromě té kamarádky, která ti říkala „tady to je stůl a tohle jsou dveře“, tak jak jsi do toho kolektivu zaplula, když jsi navíc mluvila v té době ještě rusky?

No celkem náročně, protože děti, že jo, jsou obecně zlé, malý děti jsou zlí. A když se někdo odlišuje, tak jsou jakoby ještě víc zlé. Takže dost špatně no. Chodila jsem na judo a věděla jsem, že se mnou nikdo nebude chtít být ve sparingový dvojici. Do toho jsem byla hodně vysoká, což nepřidávalo, protože jsem byla prostě vysoká holka a kluci byli malí. Nesla jsem to blbě, ale tím, že jsme to jako všichni jako rodina museli zvládnout, že jsem se nepřestěhovala sama, ale všichni jsme to tak měli, tak jsme prostě spolu sdíleli, že je to fakt těžký. Ale potom se to nějak prostě samo, já nevím... Mám to ještě dost vytěšněný, i proto, že to musel být hrozný stres, takže si jakoby hodně věci nepamatuju. Ale vím, že bylo ve třídě pár lidí, který se se mnou bavili, protože jsem je zajímala, protože jsem byla jiná. Jedna holka mě vzala třeba do skauta, kam chodila, a to mi taky hodně pomohlo k češtině, protože tam prostě všichni česky mluvili.

Přemýšlíš v českém, nebo v ruském jazyce?

Různě. Třeba nadávky mi běží hlavou jenom v češtině. V životě jsem neřekla nadávku v ruštině. V ruštině nadávky jsou strašně sprostý. Jakože tam. Ta společnost je trochu kastovaná a prostě jsou nadávky, které říká ta nejnižší kasta lidí, který pomalu nemají ani základní školu, a to prostě ani nechceš říct, že jo.. Protože je ti to blbý, protože se jakoby nesnížíš na takovou úroveň, abys řekla takový slovo. Tak radši řekneš česky ***** a jdeš, a je to v pohodě.

Takže jsi radši mluvila česko-rusky, protože něco vyjádříš líp v ruštině a něco v češtině?

Jo. Na 1000%

Cítila ses nebo cítíš se být jiná? Pokud ano, jak se to projevilo?

Jo, hodně. Jak se mě na to ptáš, tak mi dochází, že se tak cítím úplně každý den. V Česku se hodně jí omáčky. Rýže s masem a s omáčkou. A já třeba neumím udělat omáčku, my jíme jiné věci. A jak mám tu devítiměsíční holčičku, tak jsem se teď bavila jako s jinýma matkama a říkám, a co jedí vaše děti třeba, co jim děláte k obědu? A ony vždycky řeknou nějakou omáčku, třeba rajskou, a já říkám, aha, jo. A vnímám to taky hodně ve výchově. Že nemám ty český vzorce zajetý. Jak Češi vždycky říkají, no, ty jsi šikulka, nebo. Takovýchle věci, které oni slyšeli jako děti, tak já to česky vlastně neříkám, protože já jsem to jako dítě nikdy neslyšela. Takže v tom jsem jiná, i v té výchově vlastně.

Nebo třeba, tohle velký holky nedělaj. Nebo udělej paci paci nebo hačí hají. Vůbec, to u nás neexistuje. A že každý zvíře dělá nějaký zvuk. V ruštině jsou ty zvuky jinak. A teď jako by mně přijde blbý to říkat v obou případech, ale jako dělám to, že třeba řeknu rusky kohout to dělá kukeryku a česky dělá kykyryký. A dcera z toho má totální v hlavě chumel. Ale pak jsou jiný zajetý jako fráze, kteří lidé slýchávali a replikou je zase na ty svoje děti. Tak to jánaštestí nemám. Potom třeba kolikrát si neuvědomím, že se něco jakoby nedělá v české společnosti, a udělám to, a ono je to vlastně v pohodě. Třeba teď jsme jeli tramvají a dcera plakala v kočárku, tak jsem ji vyndala z kočárku a seděla mi na klíně a byla v pohodě. A jiná máma mi řekne, ale vždyť v tramvaji se nemá dítě vyndávat z kočárku. A já říkám, proč? Jako že vlastně nevím, že se to tady asi nemá, nebo třeba ona to tak má? Nevím. Prostě takový věci mě nenapadnou.

Nebo ježiš. Jak jsem vytěsnila část toho prvního stupně, tak třeba vůbec neumím takový ty rodinný názvy, co znamená třeba snacha. Já je ani neumím říct, protože je nevím. Prostě ty rodinné, jo to nevím, já vždycky musím říct, to je dcera přítele bratrance. Protože nevím. Nebo děti od zvířat, třeba jak se řekne dítě koně nebo dítě krávy. To už vím, tele, ale jakoby ne nevím, protože jsem asi byla v takovém stresu, nebo nevím, když jsem se to učila, že to prostě neumím. Ale nemyslím si, že mě to nějak zvlášť omezuje v životě. Prostě to vysvětlím jinými slovy a maximálně si ze mě někdo udělá srandu.

Pocit'ovala jsi strach nebo ohrožení v souvislosti se svým původem? Případně jaké?

Strach nebo ohrožení? Naštěstí ne, ale myslím si, že je to tím, že jsem holka. Možná kdybych byla kluk, tak by se se mnou jini kluci chtěli prát. Nám se to stávalo na gymplu, my jsme měli na gymplu Rusa, který mluvil rusky, a byl takovej hodně rusky zaměřenej. A mám pocit, že kluci s ním měli problém, nebo možná jsem to tak vnímala jenom já, nevím, ale jako byla tam taková ta klučíčí agresivita. Na gymplu, když jsme byli v pubertě, tak mě jeden kluk šikanoval. Říkal mi, že jsem se měla vrátit do Ruska a tak. Ale podle mě to bylo jenom tím, že prostě nevěděl, jak má reagovat.

A z pohledu nějaké větší diskriminace?

Posílal mi takový hnusný hlasovky na telefon, že jsem prostě ruská "sprostý slovo" a tak. Ale já jsem si to tolik nebrala, protože kdyby si člověk všechno bral, tak by se zbláznil. Takže vlastně jo, na gymplu. Na gymplu se mi to stalo na začátku studia. A projevovalo se to těma jako hnusnýma narážkama a hlasovkama, co mi posílal. Ale nikdy mi to neříkal do očí. Kluci.

A později ses s větší diskriminací nesetkala?

Myslím, že ne. Možná jsem to vytěsnila, protože teď mě nic nenapadá. Co bylo nejvíc bolestivý, bylo ze strany rodičů mých kamarádů. Měla jsem kamarádku ze Slovenska jsou, ale bydlí tady v Česku dlouho a prostě její slovenskej táta taky furt říká, no ti Rusáci, co tam bydlí. A ona mi říkala, že jsem od těch Rusáků. Anebo jsem jednou položila kolo na chodník, a šla si pro pití, a pak jsem ho zase vzala. Kolem procházel nějaký Čech a řekl, no ti Rusáci si myslí, že můžou všechno. A jási říkám, že kdyby český dítě položil kolo jako já, tak by asi bylo všechno v pohodě ne. V pěší zóně, kde bylo dalších 5 metrů na to ho obejít jako. Já nevím no, tak to se mi stávalo, ale od těch dospělých lidí to nejvíc bolí, že jo. Protože jsou jakoby autorita a najednou ti řeknou, že jsi prost cizák tak. No, takže tak.

Převládá teda víc těch dobrých věcí?

Jo. I třeba ta demokracie jo, že tady prostě sice je člověk jako Zeman, ale my jsme si ho fakt zvolili. Rusko je Putin a tam si ho lidé nezvolili. Možná částečně jo, ale jako je to fakt velkej rozdíl. Tady skutečně může dojít ke změně, tam ne. Tam je to vláda jednoho muže. Tady přijde nová vláda a najednou je něco jinak. Najednou mají prostě nevím homosexuálové víc práv. Tam to třeba tak nefunguje, tam nemá kdo jinej přijít. Ten rozdíl je obrovskej, je nevyčíslitelný.

Tví rodiče se sem přestěhovali kvůli práci, nebo?

Vůbec ne, právě moje mamka pracovala v Rusku ve zprávách. Byla hodně známá, a to bylo ještě jako v devadesátkách v té době, kdy to všechno teprve začínalo. Jako takový ty zprávy, jako je známe dneska, nebo aspoň v Rusku to začínalo. Takže vlastně každěj člověk se třeba ráno díval na zprávy, nebo ještě bylo rádio, ale nebyly mobily a tak, takže prostě jí fakt hodně lidí znalo. Dobře si vydělávala, no a táta taky, a třeba jsme v 90. letech měly pokoj v bytě, který byl plnej počítačů, protože kdyby náhodou přišli nějakí kamarádi, který by si potřebovali něco udělat na počítači tak, aby tam prostě bylo spousta počítačů. V té době to prostě byly prachy, rodiče je měli A potom už tam nechtěli být, protože už chápali, že to bude velký špatný. A taky se jim líbilo v Česku Jednou sem jeli na dovolenou, líbilo se jim tady, tak si řekli, že se přestěhujou a vzali veškeré peníze, co měli, a totady utratiliběhem prvního půl roku, kdy se učili česky, chodili na Karlovu univerzitu se učit česky na na takovej program pro cizince, a potom už prostě museli začít pracovat

a vlastně tady začali úplně od píky. A z té movitosti, kterou měli v Rusku, najednou šli úplně do bláta a pamatuju si doby, že jsme třeba měli oblečení ze second handu. Protože jsme prostě neměli peníze, a jako nestěžuju si, ale říkám si, jak jsou strašně hustý, že to zvládli. A teď jsme tady a všechno je úplně jinak a jejich děti mají prostěobrovský možnosti. A mohli tam zůstat pohodlně v peřince, bejt známý, chodit na párty, fotit se do časopisu. Byli bychom tam, takže já jsem hrozně vděčná, a právě sem za prací se vůbec nepřestěhovali. Jo, spíš naopak.

Takže to bylo spíš z důvodu špatné politické situace?

Jo.

Tak jestli mamka pracovala ve zprávách, tak...

Tam právě byl velký zlomový bod, kdy ona musela ve zprávách říct lež, a to prostě jako řekla, to už to musela to říct. Řekla to. Ale pochopila, že už ne. Protože vědět, co je pravda a říct lež všem lidem jako ve městě. To muselo být. Konkrétně se to týkalo ponorky, na který se něco stalo, porouchala se, a bylo na ní XY lidí a ona musela říct, že je všechno v pořádku, že už tam pluje loď, že budou evakuovat lidi a že všichni přežijou a věděla přitom, že tam nikdo nejede. A všichni umřeli. Tehdy prostě pochopila, že to jako ne. No a už ve zprávách nechtěla pracovat. Jako hustý fakt, její minulost. Ona vždycky říká, že život v Rusku je její minulý život, že jo. Ani to nevnímá jako současný život, takže se všechno změnilo.

Zaznamenala jsi u sebe nějaké psychickou nepohodu v souvislosti s integrací do české společnosti? Případně jakou?

Vím, že jsem měla strach, prostě jsem se cítila, jako kdyby všichni ostatní děti byli na tom mnohem líp než já, protože oni mohli mít kamarády a zapadli. Nebo i na tom kroužku? Vem si, ty jdeš na kroužek juda, kde musíš mít vždycky parťáka, abyste na sobě navzájem zkoušeli judistické prostě chvaty a tak. Já jsem tam šla, ale věděla jsem, že se mnou nikdo nebude chtít být v tý dvojici. A zpětně si říkám, že mě to přece muselo strašně bolet? A jak bych se cítila teď, co bych dělala? Vlastně asi na to mám už větší nadhled, protože už jsem prostě dospělejší. Pak mě znejišťovalo, když se musíš furt ptát. Psychickou nepohodu jsem určitě cítila tak zhruba prvních asi sedm, osm let bych řekla. Ale během prvních dvou let jsem se naučila mluvit česky.

Čeština je oříšek. Za mě je to všechno, takže mě zajímá, jestli chceš ještě něco říct na závěr.

Chtěla bych moc poděkovat za rozhovor, protože to je úplně boží reflexe toho, jak to skutečně je.

Tak to mě těší.

Ale opravdu, má to úplně takový terapeutický efekt. Jako hustý si to tak zvědomit.

Rozhovor č. 5

Kdo je podle tebe cizinec?

To jsou těžké otázky takhle na večer. Já to nejdřív pojmu z vlastního pohledu. Pro mě je cizinec kdokoliv, koho já neznám. No, jasně no. Je to tak. Vnímám to tak, že prostě člověk, koho já nepoznám osobně.

Jak rozumíš slovu integrace? Cítíš se osobně integrovaný do české společnosti?

Vzhledem k tomu, že jsem pracoval v integračním centru a byl jsem integrační pracovník, tak je pro mě integrace proces. Proces, to znamená nějaká doba, která nějak trvá. Něco, co není nic samozřejmého. A zároveň je to něco samozřejmého, protože to je automatický. Takže vlastně jde o nějaký proces úsilí. A je to proces začleňování. Asi to je nejlepší slovo, který já můžu použít, je začlenění menšího prvku do většího celku.

A když mluvíme o skupinách, nebo když já mluvím o skupinách, tak to prostě je o začlenění minoritní skupiny do té majoritní. Integrace jakéhokoliv rozdílného prvku do toho druhého. A jsou tam určité podmínky, aby to bylo respektující formou, nenásilnou formou.

Jak se vlastně definuje integrace? Jo, já sám ji nemám pojmenovanou, nevím, jak by měla probíhat, ale z těch definic jako vím nebo si pamatuju, že vlastně je to proces začleňování dvou různých skupin do sebe s tím, že si obě dvě nebo hlavně aspoň ta minoritní skupina uchová ty svoje znaky. A ta majoritní to v ideálním případě respektuje.

Cítíš se osobně integrovaný do české společnosti?

Když nebudu filozofovat nějak dlouze, tak ti odpovím asi jednoduše, že se cítím integrovaný. Ono to má nějaký vývoj. Když jsem byl malej, tak jsem to vnímal jinak. V pubertě jsem to vnímal určitým způsobem. A teď v současné době, dej mi 34, 33, 32. To je jedno, prostě Kristova léta, taky hodně přemýšlím nad slovem migrant. Neuvažuju o sobě, že jsem Čech nebo Vietnamec, ale nevádí mi ta nálepka nebo slovo migrant. A hodně si zvědomuju vlastně, co to se mnou dělá, jak mě to formovalo jako osobnost. To, že vlastně nejsem Čech. Že jsem odešel z Vietnamu a to stěhování, jak ovlivnilo mě, jak ovlivnilo lidi, kterým na mně záleží, nebo kteří byli blízko. Tak teď ve mně hodně rezonují slova migrace a migrant. Nemůžu si o sobě dovolit říci, že jsem Čech nebo Vietnamec.

Takže slovo migrant tě nejlépe definuje?

Nemyslím si, že mě definuje, ale je to slovo, nad kterým přemýšlím a nějak si ho zvědomuju, sám pro sebe. Myslím si, že co asi je vhodný, je Čecho-Vietnamec, protože mě formovaly obě kultury. Moje rodina mě ovlivnila v tom, že se mi snažila předávat určitý zvyky i hodnoty. Vlastně to, co oni znali a co jim fungovalo. Zároveň mě formovalo český prostředí, kde jsem trávil více času. A říct, že jsem prostě Čech, nebo Vietnamec, nejde, protože jsem ovlivněn oběma kulturami.

A když uvažuješ nad slovem migrant, co pro tebe znamená?

To znamená, že já jsem byl geneticky, biologicky formovaný nějakým prostředím a taky různými dalšími vnitřními a vnějšími podmínkami. Musel jsem změnit vlastně to geografické prostředí na nové. To je ten akt toho stěhování. Změna pobytu. Takže migrace je pro mě to stěhování, který je spojený také s tím, že jsem se musel adaptovat na nové prostředí. Učit se, pochopit ho a sám se pak přizpůsobit tomu novému prostředí.

Mluvil jsi o podmínkách, které člověk musí splnit, aby se integroval. Jaké podmínky tím myslíš? Učení a snahu pochopit novou kulturu, nebo něco jiného?

Mohl bych je zase rozdělit na vnější a vnitřní. A vlastně je to vzájemný proces. Řekněme, že já jako migrant v menším měřítku působím na to okolí a prostředí, kam jsem se přistěhoval. A v nějaké větší míře to prostředí formuje mě. Takže to je nějaký vzájemný pohyb, vzájemný vztah. A já se můžu nějak rozhodnout svou svobodnou vůlí, že budu

podstupovat určité kroky, abych se přiblížil k té kultuře. Zároveň ta kultura musí taky udělat kroky, aby mě přijala. Nebo mi dělat takové podhoubí, aby pro mě ten proces byl jednodušší.

Potýkal ses s předsudky, stereotypy, jak ty vůči Čechům, tak Čechů vůči tobě? Pokud ano, s jakými? A jak tě to ovlivnilo v postoji vůči sobě? Jak se to měnilo v čase (třeba díky negativním nebo pozitivním zážitkům)?

Se stereotypy ano. Pořád. S předsudky ano, neustále, s rasismem ano. Byla to nějaká agresivita, fyzický násilí. Setkávám se s pozitivními i negativními stereotypy. To je prostě znak mé vietnamské generace, které se říká neodborně banánová generace nebo generace banánových dětí. Nevím, jestli ses s tím termínem potkala. Majorita je většinou překvapená, že zvládám češtinu. Oni říkají: Jé, vy jste tak šikovnej, vy umíte tak hezky česky. A já na to odpovídám: No tak vaše čeština taky není špatná. A oni pak říkají: Jé, já se omlouvám, já jsem to takhle nemyslel, a já říkám: Vždyť já taky ne. Vlastně je to schovaný pod tím, jak se lidi dívá. Nemají tu zkušenost, že jo, kdyby měli zkušenost, tak je to v pořádku. Ale já používám český humor. Naučil jsme se český humor, a tak je prostě vyprovokuju tím způsobem, že se třeba omluví. To je nějaký ledborec, že se můžeme bavit normálně, nebo ne normálně, co je normální? Spíš bez nějakého opatrného našlapávání. Někdo si prostě nebere servítky. A říká: No vole támhle jsou. A někdo říká: Doufám, že jsem vás neurazil. Ale já si z něho prostě udělám srandu. Používám český humor, říkám: Vole, pohoda, ne? Vlastně ne, nedělám to s vulgarizací. Ale dávám najevo, že mě to nijak neuráží.

Co se týče nějakých negativních zkušeností, tak ti můžu dát příklad, kdy mi někdo volá z banky, volám s pánem a ten mi začne komolit jméno. A já říkám: Ano, u telefonu. A on říká: Ne, ne, ne, to nejste vy. Já volám tady nějakému pánovi trrůl. A já říkám: Ano, u telefonu. Ale tady to je nějaký Číňan. Říkám: Já nejsem Číňan, ale Vietnamec. To se nevyklučuje, abych byl Vietnamec a mluvil česky. A pak, že se omlouvám. Jeho tón byl nepříjemný, myslím, že mu prostě vadilo, že musí volat nějakému cizinci. Něco musí řešit a předpokládá, že se nedomluví. To byl příklad, co se týče jazyka.

Dřív, když jsem byl menší, tak v 90. letech byl velký stereotyp, že Vietnamci jsou trhovci s nekvalitním textilem a obuví. Můžeme se bavit o realitě, jak to bylo. Asi to bylo založený na reálném podkladě, v té době, řekněme do roku 2010, si myslím, a není to jenom moje domněnka, jsou na to i výzkumné práce, ale byli Vietnamci bráni jako občané nějaké druhé, nebo dokonce třetí kategorie. A když jsem studoval a zjišťoval si informace, tak už za socialismu tu měli Vietnamci nějakou historii. Dlouho byli považováni za nějaký... jsou tady nálepky, třeba čong, větve a to odpovídá tomu, jak na to majorita nahlíží. A slyším to pořád třeba u večerek. Prostě zajdeme támhle k čongovi. Vtipný je, že potkávám mladý Vietnamce, který to taky používají. Že to přijímají. Prostě jsou dva kámoši, mladí Vietnamci, a říkají Čechovi: Půjdeme k řamanovi. A já na ně koukám a říkám: Ty vole, ty nejsi jiný. Ty seš taky řaman.

Jak přesně to ovlivňovalo tvé postoje vůči sobě samému?

Jako dítě jsem se za sebe styděl. Styděl jsem se, že jsem Vietnamec, protože mi společnost dávala najevo, že jsem méněcenný. Styděl jsem se za své rodiče, že jsou prostě hloupý trhovci. Styděl jsem se, že jsme chudý a že jsme přišli z jiné země. Bylo mi to líto. Nemohl jsem si dovolit to, co si dovolili mí čeští vrstevníci. Co to ve mě vzbudilo je, že jsem si třeba začal vymýšlet. Začal jsem si vymýšlet o sobě. Snažit se být v lepším světle. Když jsem byl malej, tak mi to ubližovalo, no, bylo mi to líto. Teď. Teď to vnímám přesně, jak jsem ti řekl na začátku. Co se týče migrace, tak si prostě zvědomuju a uvědomuju to, co to obnáší. Protože to není jako duhy a motýlci, ale je to daň za to, že tu můžu žít a de facto já Česko mám rád. Jsem rád, že tady můžu žít. Uvědomuji si hodnotu tohoto prostředí. Nesrovnávám, že kdybych zůstal ve Vietnamu, tak bych třeba pásal buvolu na rýžovém poli. Ale je to prostředí, který bylo... ty jsi Češka? Tak to prostředí tady bylo vytvářené tvými předky. Tak k tomu mám prostě úctu. Zní to jako blbost, ale třeba slavím svátky. Snažím se být občansky angažovaný, protože mě zajímá moje okolí. A zároveň tahle malá země, nebo vlastně tohle prostředí, ta česká země, nevybudovala jsi ty, ani já. Ale budovalo to prostě x generací před, a tomu já skládám hold.

Kdybych žil ve Vietnamu, tak vlastně skládám velkou úctu jim, že oni budovali s tím dobrým i s tím špatným. Já jsem, řekněme, druhá generace, která tady žije. Zatím jsem ničím do téhle země nepřispěl. Proto si vážím toho, co tady bylo vybudováno. Není to nic samozřejmého. A zároveň je to tu super. Když jsem byl mladší, tak jsem víc cestoval a měl jsem možnost srovnávat, jak to funguje jinde. Říkám si: Vždyť tady to je super. Je tu dobrý sociální systém, zdravotní systém, vzdělávací systém. Všichni nadávají, že to je jako za Marie Terezie, ale tady je vysoká škola zadarmo. Když říkám, kdybych se narodil v Bogotě, v Marakéši, někde v Bhútánu, tak mě třeba prodají nějakým pedofilům nebo makám na poli. Člověk pak může být úplně jiný. A tady se můžu koukat na Výměnu manželek a nadávat na to, jak je to dementní pořad.

A jak vnímáš Čechy vedle toho, jakým způsobem vnímáš tu zem, což jsi teď řekl. Jaký máš postoj k Čechům?

Tak já Čechy mám rád, protože mám rád sám sebe. Protože si myslím, že jsem částečně Čech. Ale zároveň, když třeba mluví s expaty nebo s cizinci, tak říkám o Češích, že jsou to takový buranští Němci, že je to národ buranských Němců. A Čechům to neříkám, kromě tebe, protože ty ses zeptala. A vnímám to tak, že český národ, byť je slovanský, tak je hodně ovlivněný německou kulturou. A ještě mám jeden pojem, že mají takový vp*čismus. Že mají u prdele, že jsou takový ignoranti. Pivní kultura. Nadávat u piva, což je jako super, jo, já jsem nad tím přemýšlel, tak říkám: Hele, ty vado. Češi jako jsou. Nikdo se nezajímá o Čechy, protože jsou světu u prdele, že to je takový bezpečný. Češi se nikam extra nehnou, tak proto tady jsou. Tady nejsou teroristi. Tady není takový nebezpečí. Takže na druhou stranu jako být nevýznamný... Jasně, teď olympiáda, vyhrálo se jedno zlato ve snowboardu. Dneska se vyhrála bronzová medaile. Zlatý Nagano a tak. Já jsem chtěl říct ale, že vlastně ta krása v tom, že jsou trochu nevýznamný, je v něčem super. Takže já Česko mám rád. Tak. Vidím plusy i mínusy, nechci to paušalizovat prostě na celý národ, protože jako je strašný rozdíl mezi Prahou a městy a vesnicemi. Takže mně v něčem to ignorantství, nezám o nějaký společenský život mrzí. A na druhou stranu si myslím, že to je pořád ok, jako na tu míru kvality života tady. Samozřejmě žiju v pražské bublině, takže to je rozdíl, než kdybych žil třeba na severu Čech. A ještě co si vybavuju te, tak jestli jsi četla Švejka, tak všichni Češi mluví o tom, že jsou Švejkové. Já si myslím, že ta inteligence nebo ta vzdělanost nedosahuje (můžem polemizovat, jestli Švejk byl tak dementní, až byl i generální, že byl dementní, ale já si to nemyslím). Já si myslím, že prostě mimo velký města, že ten český národ není tak úplně vzdělaný, co se týče v porovnání k západnímu světu, ale není zase tak buranský, co se týče globálního světa. Takže je to prostě fajnový střed pro mě. To je prostě super. Nedám na Česko dopustit, jo. I když občas nadávám. Rád bych se někam odstěhoval, ale stejně bych chtěl strávit stáří tady v Čechách... jestli ti to dává smysl.

Co nebo kdo ti pomohl se integrovat? Jak ti pomohlo, nebo nepomohlo tvoje sociální prostředí (škola, kroužky, rodina, přátelé) a co si pro to sám/a musel/a udělat? A co bys potřeboval pro sebe v pomoci k lepší integraci?

Neudělal jsem pro to na začátku nic. Existuje tady takový fenomén, kterým se říká český babičky. Ten vrchol byl během devadesátek a trval až do roku 2005. Já jsem měl českou chůvu, starší paní, říkal jsem jí babička, která se pro mě pak budováním vztahu opravdu stala mojí babičkou. Protože já jsem byl malej, asi ve čtyřech, pěti letech. Tak jsem si nepamatoval svojí babičku. V té době nebyl Facetime, Facebook, instáč. Tyhle technologie, aby nám dopomáhaly tomu, abychom byly v kontaktu. A pro mě babička byla vstupní bránou do českého prostředí. Protože jsme chodili na zahradu rýt plevel. Nebo jsme jezdili na chatu opékat buřty. Chodili jsme na místní koupaliště a ona mě bránila, když prostě přišly nějaký nepříjemnosti. Vlastně pro mě byla tím styčným bodem, abych prostě mohl důvěřovat tomu českému prostředí. A pak ho přijmout i vnitřně. U ní jsem byl 3 roky, asi do osmi let, a potom jsem byl takovej samorost. Nevím no. S přáteli to nebylo tak, že by mě jako utvrzovali v tom, jestli je Česko nebo Češi jsou dobrý. Byli to kamarádi, byly jsme děti.

A škola?

Přemýšlím. Jednu školu jsem změnil. První škola, tak tam jsem byl přijatej. To jsem se cítil přijatej. I když nemohli ovlivnit nějaký věci, který vyvstaly. Ale ta třída byla přijímací. Tam jsem se cejtil dobře. V té další škole proběhla určitá... nebyla to šikana jo, protože mě nešikanovali, spíš jsem se hodně pral. Já nevím. Byli to kluci. Zpětně ty šikánaťoři byli z velmi špatných rodin. Tak to mělo dopad i na ně. Ne jako chudáci, ale strádali hodně. Potřebovali si hledat nějaký články slabý a vybírali si mé kamarády. Mě to strašně sralo. Tak jsem je začal bránit, jenomže prostě oni vždycky, když se něco stalo, tak zdrhli ti mí kamarádi. Já jsem zůstal stát. Takže jsem dostal přes držku vždycky já, protože byli třeba tři najednou. Takže nebyl jsem šikananý kvůli rase nebo kultuře, ale spíš to bylo nějaký klučičí. Ale teď nevím, jestli jsem ti neodskočil od té otázky.

Trošičku, jestli ti škola pomohla, nebo nepomohla se integrovat?

Nevím, no. Je strašně jednoduchý říct, že ne, ale myslím, že ti lidé, určití lidé jako učitelé, řekněme autority, tak ke mně byli citliví. Nebo se aspoň snažili s tím nějak pracovat, s tou odlišností národností. Ale že by to bylo nějak aktivně, že bych měl nějakého pedagogického asistenta, to v té době nebylo. Takže když se zaměříme na školu, tak tam nějaká minimální snaha byla.

A z pohledu jazyka? Když jsi tu byl od pěti let, tak jsi asi nemluvil hned česky.

No.

Takže jsi někam docházel na jazykové kurzy, nebo ses to primárně naučil ve škole?

Ve škole. Asi během procesu. Musím říct, že si myslím, že mám velmi dobrou češtinu. Že mluvím jako rodilý mluvčí. Někdy si myslím, že mluvím líp než rodilý mluvčí. Ale nechápu ten proces. Jo vlastně jo, chápu ty faktory, protože já jsem trávil čas hlavně v českém prostředí. Mohl jsem víc absorbovat a co to ještě udělalo? Že se mi potlačily vzpomínky na Vietnam a na vietnamštinu. Mám problémy s vietnamštinou. Takže ten ten systém, nebo vlastně tahle hlava, co udělala je, že vyhodnotila jako vietnamštinu či vzpomínky na Vietnam jako neužitečný a potlačila je. A díky tomu dala obrovské prostor češtině, kterou jsem mohl rychle absorbovat. Díky tomu jsem se během prvních 3 let dokázal rychle naučit česky. Chápat vlastně i nějaký reálie, nějakou tu kulturu a když se srovnávám s vietnamskými děcký, který se narodily v Čechách, tak tu češtinu nemusejí mít na takové úrovni jako já. Jenom kvůli tomu, že třeba právě víc trávili času s rodičema. Takže si myslím, že prostě ten faktor, co to ovlivňuje, je zaprvé motivace, ale prostě taky ta míra trávení času s ostatními.

Říkal jsi, že jsi byl hodně s tou babičkou Maruškou. Tví rodiče tady žijou?

Mí rodiče tady žijou. Kousek od Chomutova. Máma přijela v roce 93. My jsme s tátou přijeli v roce 94. Takže tady žijou. Ale v těch devadesátkách pracovali sedm dní v týdnu. Takže neměli čas. Přijeli jako chudí migranti, kteří do toho museli dát všechno. Prostě sázka na jednu kartu, že to vyjde. A museli obětovat čas strávený se mnou a s mým mladším bratrem, aby finančně byli schopni zabezpečovat rodinu.

Tys teda byl s tou babičkou a rodiče bydleli sami, nebo?

Já jsem bydlel u ní a maximálně na víkend jsem jel domů, ale s tím, že oni pracovali, tak jsem byl sám doma zavřený. No pomáhal jsem třeba prodávat na tržištích nebo v obchodě, to byl čas, který jsem úplně nesnášel. Všechny děti si hrály, já musel vypomáhat v krámě. A oni toho měli moc. Teď to zpětně říkám taky jako rodič. Ale když jsem byl dítě, tak jsem jim to měl strašně za zlé. Teď to chápu. Co je k tomu vedlo, jak to prožívali. Protože teď se o tom s nimi bavím. A jako dospělej to vnímám dobře. Protože i když se mi nevěnovali, tak to dělali s nejlepším přesvědčením a taky to bylo jediný schůdný řešení. Nemám jim to za zlé. Vážím si toho, jaký zázemí vybudovali, i když prostě museli obětovat prostě ten čas s námi. To si myslím, že je správně.

Jakým jazykem s rodiči mluvíš?

Vietnamsky.

A myslíš si, že se tví rodiče integrovali?

Tak musíme nahodit nějakou metriku, co znamená integrace. Myslím, že se integrovali málo.

Třeba když to porovnáš sám se sebou.

Stoprocentně. Myslím si, že tam je ta míra mnohonásobně menší.

V čem třeba?

V zásadě v jazyce. Ve vnímání znalosti systému a kultury jako zábavy.

A co bys sám potřeboval pro sebe pomoci v integraci?

Myslím si, že nic nepotřebuju.

Ani vzhledem k minulosti?

Nemyslím si, že je to až tolik reálný, protože to je prostě práce se společností. Takže pro mě je strašně důležitý, aby mě společnost přijala jako Čecha. Protože aby se cizinec mohl stát nějakým prvkem, tak nestačí jenom to, abych se změnil. Ale musím být i přijatej. To jsou dvě strany. Jak jsem říkal, že to je vzájemný vztah. Kdybych byl menší, bylo by možná na škodu, kdybych měl pedagogickou asistentku. Protože i když to bylo bolavý a náročný integrovat se do nového prostředí, tak mě to formovalo. Učilo. Nějak posilovalo. Nutilo mě to chápat určité procesy sociální, co funguje, co nefunguje. A abych měl jednoho asistenta, který se věnuje čistě mě... nemyslím si, že to je správné řešení a víc bych ocenil, kdyby se zkvalitnilo školení pedagogů samotných. Víím, že toho mají hodně, o tom se nebudeme vůbec bavit, co musejí zvládat jako učitelé. Ale spíš bych ocenil kvalitnější vzdělávání pedagogů. Aby věděli, s čím se můžou potýkat, ale zároveň aby ve třídě, kde je 20 až 30 dětí, tak aby jedno dítě prostě jenom mělo speciální asistentku, to z mého pohledu narušuje nějakou podstatu inkluze.

Myslíš si, že by ti mohlo v integraci pomoci třeba to, že by se ve školách zavedly „multikulturní dny“, kdy by cizinci seznamovali Čechy s vlastní kulturou a naopak? Že by to pomohlo k většímu sblížení?

Já jsem nad tímhle přemýšlel. Pět let jsem řídil jednu nevládní organizaci. My jsme třeba organizovali kulturní festival. Před korunou třeba food festival. A právě třeba já jsem měl přednášky na základních a středních školách. A mně to připadá, když to přitáhnu hodně za vlasy, že je to jako kdybychom vzali nějaký opice ze zoo. To, že já můžu vymyslet nějaký zajímavý program, přinesu prostě kraj jo, tradiční jídlo. I to může vytvářet postoj majority, my a oni. Ten mindset rozdělávání se. Jako já, když chodím na festivaly, tak koukám na tradiční tancování a nějaký jídlo jo. Co to v Čechách vyvolává. *Ježiši, ty holky vietnamský, ty mají tak barevné kroje, my je máme víc zdobený.* Potom když si dáme závitky, no tak. *Oni to mají jako knedlíky*, což je blbost. Nemáme to jako knedlíky, ale slyšel jsem to. Tak zase stavíme pomyslnou zeď. Ta majorita se identifikuje sama se sebou. Víc tlačí, že oni jsou takoví a my jsme takoví. Místo toho, abychom hledali, co máme společného a na tom stavěli. Samozřejmě edukace, ta je zajímavá. To, že vždycky, když je genocida, tak ti, kteří vraždí, považují své oběti za zvěř nebo za něco méněcenného. A prostě přibližovat, že jsme taky lidi, že jsme sobě rovni. Případně jsme rozdílní, ale máme pořád něco společného. Tak tohleto je z mého pohledu důležitý, hledat ty mosty než posilovat mindset my vs oni.

Potýkal ses sám s nějakou xenofobií?

Jo. To víš, že jo. Na zábavách třeba na vesnici, tak prostě všechno bylo fajn, pobavili jsme se, do té doby než: Ty vole, tak ty nám chceš balit český holky, ty chceš š*kat český holky? Na severu zase byly ultrapravicové skupiny. Byli tam taky mladí kluci, kteří se hledali. Být v partě holohlavých bylo fajn. Protože si tam nějak patřila. Bylo to nepříjemný.

Když jsem byl nasranej, tak jsem si řekl, že prostě jo, jako nikdo nemusí dopadnout dobře. Já můžu skončit na jipce, oni můžou skončit na jipce. Takže vždycky jsem se snažil prostě stáhnout mý ego a odejít z bitky pryč.

A jak to vnímáš teď? Předtím jsi říkal, že ses cítil méněcenně, tak jestli se to nějak proměnilo?

To mám zpracovaný. Pracuji s tím. Mě to nějak neovlivňuje, neomezuje mě to. Zároveň i kdyby přišlo něco těžkýho nebo náročnějšího, tak pořád je to pro mě výhra, že žiju v České republice. Mám nějaký sociální dovednosti, takže kdybych se dostal do nějaký horší situace, tak zaprvý si to tolik neberu, chápu, že to prostě tak je. Zároveň, kdybych to nechal, tak jsem s tím nějak schopnej pracovat. No, takže mě to netrápí. A kdyby se něco stalo, co se týče mě, asi to pořád přebíjí to, že kdybych žil někde jinde, tak tam můžou být těžkosti mnohem náročnější než to, že mi někdo řekne čongu. To mě nijak neuráží. To by znamenalo, že bych si to musel připustit. A to je tak povrchní, že to pro mě nic neznamená.

Myslíš si, že se to věkem změnilo?

S tím věkem si víc zvnitřňuju svojí osobnost. Zaprvý chápu víc, proč se dějí věci tak, jak se dějí. A to mně odprošťuje od toho, abych prostě vinil někoho a víc věci přijímal, jak jsou. Protože si myslím, že prostě jsou věci, který já nemůžu ovlivnit a dějou se. Ale nemusí to mít na mě takový dopad, že by mě to nějak omezovalo. Proto to třeba nechávám bejt, nevnímám to, neuráží mě to nebo nejsem tolik vztahovačný. A hlavně vím, kdo jsem. A když mě někdo nějak osočí, dá mi nějakou nálepku, tak to je jeho věc a já vím, že znám sám sebe nejvíc. Takže to mě dělá víc klidným.

Jaká je tvoje kulturní identita? A jak se proměňovala v čase?

Když jsem byl malej už v Česku, tak jsem si myslel, že jsem Čech. Vlastně až do puberty. Pak jsem začal vnímat, že je tam nějaký prostor. Během puberty jsem se hledal, že jo. Odpovídal jsem si na to, kdo jsem, a vyvstala tam otázka, kam patřím a do jaké národnostní složky. Tak jsem to intenzivněji řešil během řekněme nějakých 15-20 let, a tam jsem se nějak víc stabilizoval. A teď už nejsem ve fázi, že bych si říkal, že jsem víc to, nebo tamto. Teď už to není úplně o té kultuře. Zjednodušeně o sobě říkám, že jsem Čechovietnamec. Vnitřně vnímám, že je mi příjemnější česká kultura, český prostředí. Je to hodně ovlivněný i tím, že prostě mluvím přirozeněji česky než vietnamsky. Takže když mě něco sere, tak nadávám česky, ale zároveň si zvědomuju, že vnímám tu historii naší rodinou. Tu kulturní. Proč se tak chovám. Nejsem stoprocentní Čech. A vnímám určitý věci, který byly ovlivněný vietnamskou kulturou, se kterou se třeba více ztotožňuju než s tou západní, ne českou, ale tou západní.

Můžeš uvést příklad, kde je to víc ovlivněné tou českou a tou vietnamskou kulturou?

Moje žena o mně říká, že jsem vietnamský mačo. Třeba politicky, nebo nejen politicky. Ale co se týče společnosti, tak jsem víc ovlivněný asijskou kulturou. Že dávám třeba větší důraz na kolektivismus. Vnímám sebe jako součást společnosti než jako individualitu. Kdybych ti měl dát příklad třeba u nošení roušek nebo očkování. Velký téma teď. Takže i kdyby mě sralo očkování, tak se nechám očkovat kvůli tomu, abych mohl pomoci společnosti. Budu to nosit, jen abych prostě mohl dopomoci vlastně jako já, jako individuum, jak jeden člověk můžu tím, že budu plnit to, co může pomoci společnosti, dopomoci k celospolečenský prospěšnosti.

Nemám české občanství, ale zajímám se o politiku a celkově o společenský dění. Společnost mi není úplně ukradená. A to si myslím, že pramení z té tradiční asijský konfuciánský kultury, co se týče individualismu versus kolektivismus.

A co se týče třeba, nejsem si úplně jistej, jestli to můžu stáhnout na kulturní otázku, ale možná mě to ovlivňuje, že se mi nedávno narodil syn. A víc kladu důraz teď na rodinu, na hodnotu rodiny. Snažím se věnovat energii na budování vztahu mezi rodinou, protože tady na Západě je rodina něco samozřejmého, co ty dostaneš, nemůžeš si vybrat, ale rodiný vztahy jsou pořád vztahy, který já musím budovat. Já třeba vztahy úplně tak nerozděluju. Ať jsou milenecký, partnerský, rodinný, pracovní, přátelský, bazální. Je to pro mě pořád vztah. A vztahy se pro mě prostě musí budovat. A já investuji více času do zkvalitňování, budování rodinného vztahu a nemusí to bejt jen brácha nebo rodiče. Ale jsou

to i bratrance, tety, nejen ta atomární, ale širší rodina. Zároveň jsem pořád víc individuálně smýšlející, než vlastně v asijský kultuře. Kde by možná moje rozhodování o chování mohlo vyznít jako velmi sobecké.

A ta česká stránka, tam bys mohl uvést nějaký příklad?

Upřímnost. Autenticita. Nenošení masek. Přímocharost. Pivo.

A jak přijímají nebo vnímají tví rodiče tvoje čechovietnamství?

Teď už je to v pohodě. Během dospívání jsme měli konflikty obrovský. Tam prostě funguje, že seš Vietnamec. Máš se chovat jako Vietnamec. Většina vlastně těch tradičních Vietnamců nechápali to, že když žiju tady, tak přemýšlím trochu jinak. Teď poslední dobou, až vlastně když s nimi mluvím, tak spíš jde o mýho bráchu, kterému je asi stejně jako tobě. Takže spíš mluvím o tom, aby oni na něj neměli takovej tlak jako na mě, ale aby se snažili pochopit, že on už je Čech možná víc než já. Možná ne. Já nevím. Aby ho fakt neškatulkovali. Mí rodiče jsou velmi tolerantní v porovnání s jinými rodiči. Oni to pochopili u mě. A myslím, že tím jsem trochu prořezal cestu bráchovi. Oni mají zautomatizovaný vietnamský přemýšlení. Což se dá pochopit. No ale pak potom prostě, když víš, že se setkají třeba s nějakou nevolí u mě, nebo s nimi nesouhlasím, tak potom s nimi mluvím, že to není tak samozřejmý, že se nechovám jako typický Vietnamec.

Slavíš ještě nějaké vietnamské svátky?

Nový lunární rok slavím. Protože jezdím k rodičům to slavit. Je tam na mě nějaký požadavek, abych, to ti asi nebude nic říkat, ale prostě v té konfuciánský kultuře se tam dodržuje něco jako kult předků, kdy uctíváš zemřelé. To znamená, že kdyby ti umřeli rodiče, tak se k nim musíš modlit, uctívat je nějakým způsobem. Postarat se o hroby, doma máš nějaký oltáře. Takže oni v tom věří, protože oni to praktikují. A přáli by si, protože věříš tomu, že prostě je tam nějaká posmrtná duše, a ta péče je o to, že prostě, i když tu fyzicky nebudou, tak se budeš starat o tu duchovní část. A to kdybych já nedělal, tak oni mají strach, že bych na ně zanevřel, nebo zapomněl.

Do jaké míry je tvoje kulturní identita důležitá, aby ses cítil dobře ve společnosti, ve které žiješ? A uvažoval jsi, že se vrátíš do své rodné země, nebo se přestěhuješ někam jinam? Případně proč?

Já myslím, že to je hodně ovlivněný tím, jakou mám náladu. Nebo ne, ne, ne. Třeba jako když jsem byl ve Vietnamu před 2 lety, tak jsem se choval jako Čech. A tak to třeba v určitých jako věcech naráželo na kulturu. Když se bavím s přáteli, který jsou ze zahraničí, s expaty, tak vzhledem k tomu, že jsem žil v zahraničí nějakou dobu a tak, tak prostě mám nějaký povědomí a nejsem takovej zaprděnej čecháček. Jo. Říkám tomu role. Ale jo, abych mohl fungovat prostě s ostatními, tak to chování trochu přizpůsobuji i svým kulturám jiným. Že nejsem zatvrděnej „český pivo je nejlepší a budeme nosit ponožky v sandálích“. Vnímám víc ty rozdíly. Třeba to, co je pro ně nepřijatelný, tak pro nás je úplně normální. Je tam nějaká ta cross-culture práce. Takže já funguju trochu jinak. Záleží na tom prostředí. A do té míry, aby mi to nebylo proti srsti. Nebudu pi**s, kterej se přetvařuje. Já jsem takovej prostě přímočarý a to se v asijský kultuře bere jako neomalenost nebo možná i nízká emoční inteligence. Ale tam dělám nějaký kompromis. Protože se úplně nepřetvařuju, a zároveň se snažím být diplomatický. Anebo řeknu, hele na to kašlu, s ním se uvidím párkrát, tak to prostě nějak přežiju. Nejsem pragmatickej, nejsem vypočítavý. Ale zároveň nechci vířit problémy, nebo nechci těm druhým dělat nepříjemnosti. Nejsem zas tak šikovnej chameleon, abych se silně přetvařoval. Snažím se být autentický, bazálně. Nechodím do společnosti, abych lidi sral. Když je to otázka, co týče národnostní kultury, tak se přizpůsobuji tak, aby mi to nebylo nepříjemné.

Ne. Já jsem tam byl měsíc v roce 2019 a strašně mě to tam sralo. I když jsem byl ve velkém městě, který se považuje, že je to prostě město pro expaty, jako co se týče Asie. Já mám Česko rád. Já vidím svoji budoucnost tady nebo minimálně vidím svoje stáří tady. Ne kecám, vidím moje stáří někde ve Španělsku. Jsem chatař, ale chci mít chatu ve Španělsku. Ale nechci ztratit kontakt s Českem. Určitě se vidím, že bych zůstal tady, ale ve Vietnamu rozhodně ne.

Jak vnímáš Vietnam, když se ti tam vůbec nechce zpátky?

Je to náročné, je tam sto tisíc milionů lidí, desetkrát víc než v České republice. Já nejsem schopnej hrát tu hru, co se týče nějaké taktosti, nějakých masek. Já se tady cítím svobodně. Je tady víc prostředků a hlavně, co se týče bezpečnosti, tak vnímám, že tady se můžu cítit mnohem bezpečněji než ve Vietnamu.

I pokud to třeba srovnáš s tím, s jakými předsudky nebo diskriminací ses tu potýkal?

Rozhodně jo. Co se týče fyzického bezpečí, že bych mohl být napadnut. To, že mě někdo nadává, to pro mě nehraje roli vůbec.

Jaká je podle tebe tvoje role ve společnosti a co můžeš české společnosti přinést? Jak se tu můžeš, nebo nemůžeš seberealizovat?

Jo, můžu se realizovat hodně. Rozhodně víc než ve Vietnamu. Mně je 30 a můžu zase studovat vysokou školu. To je paráda. Jsem nastavenej tak, že rád platím daně. I když to Češi ojevávají. Já prostě nemám problém platit daně. Vnímám v tom smysl, i když prostě vidím, že ten stát není úplně vždycky funkční. To, co děláme, pomáhající profese, kde lidi jsou v prdeli a my můžeme být profesionálové, to je super. Psycholog, terapeut, kouč, vlastně já pracuji v pomáhající profesi, pomáhám druhým. Myslím, že tohle je hodnotný. Chodím volit. Nebo nechodím volit, kecám. Nemůžu volit vlastně, ale prostě nutím mojí manželku, aby chodila volit, protože prostě jsem občansky aktivní a zajímám se o svý prostředí. Takže jsem aktivní občan. I když vlastně nejsem občan, ale jsem člověk, který žije v téhle společnosti. Takže myslím, že tohle je moje hodnota. Zajímám se o tuhle republiku.

Nestál jsi české občanství?

Jo, ale já jsem byl línej. Tehdy, když to bylo jednoduchý. Teď je to složitý. Jo jako, plánuju si zažádat to stopro. Ale fakt když to bylo jednoduchý, tak jsem byl v Řecku rok. A byl jsem línej. Teď je to náročnější, ale jo, určitě mám v plánu si zažádat.

Limitovala tě někdy čeština ve vyjadřování, vytváření vztahů nebo v něčem jiném? A pokud ano, jak se to projevilo nebo projevuje?

Nevím, jestli jazyk samotný. Mám teďka vztah k češtině takovej, že mě strašně ta čeština sere. V tom smyslu, že je zbytečně složitá. Ok, jako nesere. Ale já jsem se naučil vlastně v dětství ten jazyk, takže mě nijak nelimituje. Ale doteď mám problém a už si to říkám strašně dlouho, že bych se měl naučit gramatiku. Třeba mám problém s malýma a velkýma písmenama. Shoda podmětu s přísudkem, nevím, kdy se píše i/y. Fakt si myslím, že co se týče projevu a zásoby, je to takovej nadprůměr, co se týče jazyka. Takže s jazykem nemám problém.

Přemýšlíš v češtině?

Přemýšlím v češtině. Všimám si, že mám problém s angličtinou, že se mi tam strašně derou anglický slova od doby, co jsem v Praze. To je strašně jednoduchý, snažím se totiž pracovat v IT sféře. A tam to je na denní bázi, kdy více používáme czenglish. Jakože prostě mluvíme a používáme tam anglicky slova, aby to bylo zjednodušené. A snažím se tomu bránit. Používám česká slova záměrně. Abych nevypadal jako nějaký frajírek. Ale fakt s tím mám problém, že občas mi vyskočí anglický slovo. Řeknu ho a pak ho překládám do češtiny. Třeba během terapie slovo commitment. On klient samozřejmě rozuměl, ale stejně, protože si to jako překládám, že jsem si nemohl vzpomenout na commitment. Snažím se zakládat na tom, abych mluvil česky. Nepoužíval třeba cizí slova. Osobně nesnáším, když někdo používá slova, aby se mohl cítit inteligentně. Mnoho slov se dá vyjádřit česky, aniž by se použily anglický nebo cizí slova.

Cítil ses nebo cítíš se být jiný? Pokud ano, jak se to projevilo?

Jako jiný jsem se cítil, vrátím se k dětství. Teď to neřeším. No opravdu jako, to mě strašně limituje takový otázky, přemýšlet o sobě, mi to zbytečně zahlcuje hlavu. Když jsem byl malej, tak mě strašně mrzelo, že jsem nedostával dárky na Vánoce. Jsem si vymýšlel, že jsem dostával dárky na Vánoce. Jsem lhal. Všichni, *tak co si měl pod stromečkem?* Já jsem dostal úplný h**no. Ale řekl jsem, že jsem dostal 12 knížek, puzzle. Protože jsem nechtěl být vyvrhel, že jo. Tam jsem se cítil bejt jinej. Tam jsem si uvědomoval, že prostě nejsem jako český dítě. Ale teď jsem pánem svého života, aspoň částečně. Takže teď si můžu uzpůsobovat tu realitu, tu skutečnost, jak já chci. A to mi dává ten klid. Můžu s tím pracovat, ohýbat, takže prostě tohleto neřeším.

Pocíťoval jsi strach nebo ohrožení v souvislosti se svým původem? Případně jaké?

Já se cítím v Česku bezpečně. To znamená, že kdybych šel po ulici, tak myslím si, že mě jen tak někdo nezabije kvůli tomu, že jsem jinej. Kdybych šel někde jinde, tak si to myslím, ale tady ne. Nemyslím si, že mě budou diskriminovat za to, že jsem úplně jinej. Maximálně si ze mě budou dělat srandu. Necítím se do velké míry vůbec ohrožen.

Zaznamenal jsi u sebe nějakou psychickou nepohodu v souvislosti s integrací do české společnosti? Případně jakou?

Že bych z toho měl jako nějakou depresi nebo nějakou úzkost? Asi zase jenom z toho dětství, Mě to mrzelo. Brečel sem z toho, švalo mě to, ale teď ne. Já myslím, že jsem se s tím hodně vyrovnal. Myslím si, že z toho nemám žádnou patologii vytvořenou. Že bych nad tím nějak trpěl. Nemyslím si, že mám nějaký silný trauma. Ale určitě v mladším věku mě to zraňovalo, protože mi to bylo hodně líto.

Mohl jsi o tom mluvit doma, myslím s rodiči?

Stoprocentně ne, protože tam se moc nesdílelo. Zároveň jsem neuměl zas tak dobře vietnamsky, abych byl schopnej popsat to, co se ve mně odehrávalo. Občas jsem se zmínil. Vlastně jsme se o tom bavili s českovietnamskými kamarády. Ale nemyslím si, že by to pro mě bylo fakt hodně zraňující. Mrzelo mě to, ale myslím, že mě to doted' zásadně neovlivnilo.

Bibliografické údaje

Jméno a příjmení autorky: Erika Čermáková

Studijní program: Psychologie

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Janotková

Název práce: Integrace cizinců do české společnosti

Rok dokončení práce: 2022

Počet znaků hlavní textu práce (včetně literatury, bez příloh)

Přímé citace: 2040

Ostatní text: 104 269

Celkový počet znaků: 106 309

Počet pramenů a literatury: 38

Názvy souborů:

Text práce ve formátu PDF: bc_cermakova_2022.pdf

Text práce ve formátu DOC nebo DOCX: bc_cermakova_2022.docx

**Posudek vedoucí bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Erika Čermáková
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Integrace cizinců do české společnosti
 Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Janotková

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 106 309 počet znaků
 Počet stránek příloh:
 Počet titulů v seznamu literatury: 38

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		x		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření

(respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny

(citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

(jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		x		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

--	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice

(samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	x			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce

(publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Posudek vedoucí bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jaké téma, které vystalo z analýzy Vašich rozhovorů Vás překvapilo a proč?

Jaký další výzkum. návrh by jste měla vzhledem k Vaším výsledkům?

Co bylo těžké při realizaci výzkumných rozhovorů?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky; v případě doporučení do soutěže o nejlepší DP uveďte nadprůměrné charakteristiky práce v souladu s Vámi výše označeným kritériem formální úrovně, obsahové reprezentativnosti, metodologie a přínosnosti práce pro teorii či praxi):

Autorka se ve své práci věnuje tématu: "Integrace cizinců do české společnosti". Oceňuji výběr tématu, kterému je věnována malá pozornost z psychologického hlediska.

Teoretická část práce je věnována oblastem, které náleží k tématu: integrace, kultura, proces akulturace, prožívání, interkulturní komunikace a výzkumy zaměřenými na integraci. Text je kultivovaný a čtivý. Oceňuji práci s odbornou literaturou a propojení informací k tématu bakalářské práce.

Ve výzkumné části si vytyčila hlavní cíl výzkumu a to: zmapovat, jak probíhala integrace cizinců do české společnosti z hlediska psychologických aspektů. Výzkumná otázka: „Jak probíhala integrace cizinců v ČR a co všechno bylo její součástí?“ Metodologická část je velmi kvalitní, strukturovaná, přehledná. Oceňuji analýzu i samotné rozhovory. Výsledky přinesli důležitá témata, která by si zasloužila dalšího zkoumání. Autorka také důkladně zpracovala diskusi, kde pracuje jak s výsledky svého výzkumu, tak s teoretickým podkladem. Také se zamýšlí nad návrhy dalšího výzkumného směřování. Jako vedoucí práce oceňuji systematickou práci, mnoho konzultací a diskusí nad daným tématem. Přicházela s otázkami do diskuse a naslouchala podnětům k realizaci práci. Celkově hodnotím danou práci za velmi zdařilou.

Doporučení k obhajobě:

doporučuji

Navrhovaná klasifikace:

výborně

Datum, podpis: 22.5.2022

* nehodící se škrtněte

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

**Posudek vedoucího/oponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Erika Čermáková
 Obor studia: Psychologie
 Název práce: Integrace cizinců do české společnosti
 Vedoucí/oponent práce: Mgr. Ing. Eva Dubovská, Ph.D.

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 69
 Počet stránek příloh: 48
 Počet titulů v seznamu literatury: 38

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

	x			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	x			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	x			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	x			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

	x			
--	---	--	--	--

Využití praktických zkušeností

	x			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

x				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

	x			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	x			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	x			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	x			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	x			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Všichni respondenti jsou studenti VŠ (2x psychologie, DAMU, speciální pedagogika a medicína), dá se možná předpokládat určitý vstřícný postoj ke vzdělání také v jejich rodinách. Dokážete si představit, jak by se mohli lišit Vaše výsledky, pokud by šlo o méně vzdělané cizince, pracující například v sektoru služeb anebo v továrně a pod?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Teoretická část práce se věnuje problematice kultury, akulturace, interkulturní komunikace a integrace. Teoretická část vhodně představuje problematiku, kterou se následně autorka zabývá v praktické části. Text je psán kultivovanou formou za použití dostatečného objemu odborné literatury.

Praktická část práce se zabývá tématem integrace cizinců do české společnosti. Jako vstupní data slouží rozhovory s pěti cizinci, kteří splnili kritéria výběru – je jim více než 18 let, mají oba rodiče cizince, narodili se v cizině a do ČR se přistěhovali ještě před zahájením školní docházky.

Rozhovory působí velmi přirozeným dojmem, je vidět, že autorce se povedlo s participanty navázat důvěrný vztah, který umožnil skutečně hloubkové rozhovory. Analýza je provedena pečlivě a prezentovaná témata jsou zajímavá a čtenář si z výsledkové části opravdu udělá obrázek o tom, jaké jsou hlavní charakteristiky a případně problémy procesu integrace.

Silné stránky:

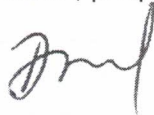
- Zajímavé téma
- Kvalitně zpracovaná teoretická část
- Kvalitně provedené rozhovory
- Je vidět snaha o pečlivou analýzu
- Kultivovaný písemný projev

Doporučení k obhajobě: doporučuji/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace:

Výborný

Datum, podpis:

* nehodící se, škrtněte